

Ola Stenbrenden

Bønders holdninger til villsvin

En kvalitativ studie av bønders holdninger og erfaringer til villsvin i Aremark kommune

Masteroppgave i Geografi
Veileder: Jørund Aasetre
Mai 2023

Ola Stenbrenden

Bønders holdninger til villsvin

En kvalitativ studie av bønders holdninger og erfaringer til villsvin i Aremark kommune

Masteroppgave i Geografi
Veileder: Jørund Aasetre
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for geografi

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Villsvin er til stadighet i nyhetsbildet etter skader på jordbruk og hager. Siden Sverige erklærte arten som en naturlig del av faunen i 1988 har bestanden økt til et meget stort antall. Dette gjør at man noe i sørlige grenseområder mellom Norge og Sverige har en fast bestand med villsvin i senere. Med stadig større klimaendringer og varmere vær, blir mulige habitat for villsvin større. Norge passer godt, da det består av en mosaikk med skog og jordlapper om hverandre. Svenskene har mye skade på jordbruk, og man ser ingen grunn til at det ikke kan skjer på norsk jord om arten får et solid fotfeste.

Gårdbrukere vil i stor grad bli påvirket av villsvinets nærvær, og er blant de sosiale gruppene i samfunnet som kommer til å gå på de største konsekvensene. Med bakgrunn i det vil studien se nærmere på gårdbrukeres holdning til villsvinet. Ettersom arten har en begrenset geografisk utbredelse i Norge, vil studien bygge på intervjuer med gårdbrukere i Aremark kommune. Aremark er en av to kommuner som står for nær alle rapporterte felte villsvin i Norge. Gårdbrukeres holdning til villsvin kan virke som en forholdsvis enkel opplevelse, men ved å høre deres fullstendige opplevelse av villsvin vil det være mulig å identifisere ulikheter innad i den sosiale gruppen som påvirker deres forståelse av arten.

Funnene fra samtale oss imellom er innviklet og bygger på geografisk teori så vel som teori tilpasset villsvinet og praksiser rundt arten. Innad i gruppen av bønder er det mange ulike interesser så vel som ulikheter koblet til deres gårdsdrift. Det å være husdyrbonde skiller seg fra andre grupper av bønder. På samme måte har det å være jeger i tillegg til bonde en sterk innflytelse på deres holdninger til arten. Spesielt deres syn på villsvin skiller seg fra andre, da de til en viss grad beundrer villsvinet mer.

Abstract

Wild boars are constantly in the news picture after damaging agriculture and gardens. Since Sweden declared the species as a natural part of its fauna in 1988, the population has increased to a very large number. This means that in the southern border areas between Sweden and Norway there is a permanent population of wild boar. With ever greater climate change and warmer weather in the future, the possible habitat for wild boar is growing. Norway is a good fit, as it consists of a mosaic of forests and patches of soil overlapping each other. In Sweden, the wild boar have done a lot of damage to agriculture, and there is no reason why it won't happen on Norwegian soil if the species gets a solid foothold.

Farmers' will be greatly affected by the wild boar's presence, and are among the social groups in society that will suffer the greatest consequences. With this as a background, the study will take a closer look at farmers' attitudes towards wild boar. As the species has a limited geographical distribution in Norway, studies will be based on interviews with farmers in Aremark municipality. Aremark is one of two municipalities that account for almost all felled wild boar reported in Norway. Farmers' attitudes towards wild boar may seem like a simple understanding, but by hearing their full experience of wild boar it will be possible to identify differences in the social group that affect their understanding of the species.

The findings from the interviews are complex and based on geographical theory as well as to theory about wild boar and practices surrounding the species. Within the group of farmers there are many different interests influencing them, as well as difference in their daily experiences on their farm. Being a livestock farmer differs from other groups of farmers. Similarly, being a hunter in addition to a farmer has a strong influence on their attitudes towards the species. In particular, their view of wild boar differs from others, as to some extent they admire the wild boar more.

Forord

Det første jeg vil si er tusen takk til alle dere i Aremark som åpnet både hjem og rådhus for meg. Oppgaven ville ikke eksistert om dere ikke hadde vært så snille og deltatt i mitt masterprosjekt, og åpnet dere selv for et tema jeg vet det ikke er like morsomt å snakke om til enhver tid. Jeg har blitt beriket med kunnskap som ikke finnes mange andre steder i verden. Tusen takk!

Videre vil jeg si takk til min veileder Jørund Aasetre som har pekt med i riktig retning mange ganger, som kom med gode råd, kritikk der det trengtes, og ikke minst veiledninger som bar preg av samtaler som strakk seg langt utenfor oppgavens begrensing. Takk for tålmodigheten, og din evne til å gjøre «skumle» veiledninger morsomme og enormt lærerike.

Videre vil jeg takke Jørgen Rosvold fra Norsk institutt for naturforskning, for en veldig spennende samtale som ga min kunnskap om villsvin flere nye nivåer. Og takk til Johan Bergerud fra Utmarksforvaltningen for en like lærerik og spennende samtale. Dere kom med mye kunnskap, og perspektiver som var med på å forme oppgaven.

Noe av det viktigste for meg har vært et godt miljø på lesesalen, derfor vil jeg takke alle i klassen for to minneverdige år. Dere sørget for et godt læringsmiljø med gode faglige samtaler, så vel som et miljø med mye morsomheter og tull.

Til slutt vil jeg takke familie og venner for all støtte, spesielt mamma og pappa som alltid har gjort alt i deres makt for at jeg alltid har kunnet drive med det jeg vil. Det hadde ikke vært mulig uten dere!

Ola Stenbrenden, Mai 2023

Innholdsfortegnelse

FIGURER	XI
TABELLER	XI
FORKORTELSER	XI
1 INTRODUKSJON	12
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	12
1.2 HVA ER PROBLEMET, OG HVA ER FORMÅLET TIL STUDIEN?	12
1.3 PROBLEMSTILLINGER	13
2 TEORI	14
2.1 INNLEDNING	14
2.2 BONDEN	14
2.3 VILLSVIN	16
VILLSVIN I SVERIGE	17
VILLSVIN I NORGE	18
FREMTIDEN	20
JAKT PÅ VILLSVIN	21
AFRIKANSK SVINEPEST (ASF)	22
2.4 SAMFUNNSMESSIG KONTEKST	23
URBANISERING – EN POLARISERENDE FAKTOR	23
BEGREPET INTRODUSERTE ARTER/FREMMEDE ARTER	24
RESSURSFORVALTNING – EN KONFLIKTARENA FOR ULIKE SOSIALE GRUPPER	25
2.5 SOSIALE REPRESENTASJONER	26
2.6. OPPGAVENS ANALYTISKE RAMMEVERK	28
3 METODE	30
3.1 FORSKNINGSDESIGN OG VITENSKAPSTEORETISK FORANKRING	30
3.2 KVALITATIV METODE	31
3.3 UTVALG OG STUDIEOMRÅDE	32
3.4.1 INTERVJUGUIDE	35
3.4.2 GJENNOMFØRING	36
3.5 TRANSKRIBERING OG ANALYSE	37
3.5.1 TRANSKRIBERING	38
3.5.2 ANALYSE	38
3.6 STUDIENS KVALITET	39
3.7.1 RELIABILITET	40
3.7.2 VALIDITET	40
3.7.3 OVERFØRBARHET	41

3.7.4 FORSKNINGSETIKK – ANONYMISERING OG INFORMERT SAMTYKKE	42
3.7.5 METODOLOGISKE STYRKER OG SVAKHETER	43

4 RESULTAT – SOSIAL REPRESENTASJON AV VILLSVINET **45**

4.1 KJERNEKOMPONENTER – FELLES FORESTILLINGER OM VILLSVIN	45
4.1.1 VILLSVINETS ESTETIKK	46
4.1.2 VILLSVIN SOM SKADEDYR	47
4.1.3 FRYKT FOR VILLSVIN	49
4.1.4 VILLSVIN SOM FREMMEDART	52
4.1.5 BØNDERS RELASJONER TIL DET URBANE	54
4.1.6 UMLEIE AV VILLSVINJAKT	56
4.2. PERIFERE VERDIER: VERDIER SOM KOMMER FREM I UNDERGRUPPER	60
4.2.1. JEGERE KONTRA «DE ANDRE»	60
4.2.2. HUSDYRBØNDER	62
Afrikansk svinepest	62
Fôring	64
4.2.3 INDIVIDUELLE FAKTORER	65
Hva synes lokalmiljøet om villsvin?	65
Testing av skutte villsvin	67
4.3 SENTRALE FUNN	68

5 ANALYSE/DRØFTING **70**

5.1 HVORDAN OPPLEVES VILLSVINET SOSIALT?	70
5.1.1 KJERNEKOMPONENTER – HVA ER FELLES FOR UTVALGET?	70
Stygt og påfører skade?	71
Forståelsen av begrepet fremmedart, er villsvin faktisk en fremmed art?	72
Den største utfordringen – utleie av villsvinjakt	73
5.1.2 PERIFERE KOMPONENTER – PÅ HVILKE OMRÅDER SKILLER UTVALGET SEG?	75
Fôring	75
Afrikansk svinepest (ASF)	76
Er det lov å like villsvinet?	77
Ulike holdninger ovenfor testing av villsvin	78
5.2 HVA LIGGER TIL GRUNN FOR Å OPPLEVE VILLSVINET PÅ DEN MÅTEN UTVALGET GJØR?	79
5.2.1 RURALITET OG LIVET SOM BONDE	80
Hvordan påvirker det rurale bøndene?	80
5.2.2 HVILKE FAKTORER SKILLER UTVALGET?	81
Bondens rolle som jeger	82
Husdyrbonden mot de «andre»	83

6 AVSLUTNING **84**

6.1 HVA HAR STUDIEN FUNNET UT?	84
6.2 VIDERE FORSKNING	85

Figurer

Figur 1 - Antall bilulykker mellom villsvin og biler i Sverige (Hedmark et al., 2021) _____ 18

Figur 2 - Antall skutte villsvin i Norge. Egenprodusert graf med data fra SSB (2022b) _____ 20

Tabeller

Tabell 1 - Tabell over intervjudeltakere, og deltakere fra uformell samtaler _____ 34

Forkortelser

ASF Afrikansk svinepest (African swine fever)

NINA Norsk institutt for naturforskning

1 Introduksjon

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Gjennom oppveksten har jeg alltid blitt fasinert av dyr, og hvordan mennesker ser på dem. I min oppvekst har jeg også hatt familiemedlemmer som har hatt en stor interesse for jakt og friluftsliv, og med det sterke følelser når man snakker om forvaltning av ulike arter. På toppen av det har jeg vokst opp i Elverum der man på et sett er tett på dyreliv selv om man ikke forsøker å oppsøke dyrene. Gjennom 5 år som geografistudent har denne interessen fått utvikle seg. Både gjennom en vanlig studiehverdag, men spesielt gjennom en bacheloroppgave, og et feltkurs underveis som masterstudent. Min bacheloroppgave undersøkte aktører i ulvedebatten, og så på hvem som kunne kalle seg legitime interessenter i forvaltningssaken. Med andre ord, hvem var i størst grad berørt av saken, og hvem hadde den største «retten» til å bestemme eller mene hva man skal gjøre med ulven. På et feltkurs i Kirkenes i 2021 undersøkte min forskningsgruppe hvordan invasjonen av pukkellaks påvirket lokale aktører. Det pirret noe i meg, da jeg synes det med fremmede arter fanget oppmerksomheten min på en spesiell måte. Min opplevelse var at det var mye usikkerhet, og uvitenhet flytende rundt situasjonen. Ved å være observant i nyhetsbilder både i nasjonale og lokale aviser fanget villsvinet interessen min. Spesielt etter en hendelse hvor det ble skutt flere villsvin forholdsvis nærme mitt eget hjemsted (Berg, 2020). I stadiet hvor jeg fremdeles ikke visste helt hva jeg ville skrive, begynte jeg å lete etter situasjoner med villsvin. Tidlig innså jeg hvor det største problemet lå, da den svenske litteraturen spesielt vektla villsvinets effekt på jordbruk i Sverige. Gjennom en bachelor har jeg kommet inn på temaet om ruralitet, og jordbruk, men spesielt i min egen bachelor gjorde jeg et lite dykk på bønders innblanding og krav til forvaltning av rovdyr.

1.2 Hva er problemet, og hva er formålet til studien?

Villsvin er per dags dato et lite utbredt dyr i Norge, men kommer til stadighet i medias søkelys. Enten fordi en jeger har skutt et stort villsvin (Gotehus, 2022), et villsvin har lagt ut på en lang reise (Talseth, 2019), eller fordi man har opplevd skade som følge av villsvin (Mellem, 2022). Alle artiklene beskriver villsvin langt utenfor områder arten hovedsakelig oppholder seg i 2023. Om man ikke klarer å stanse spredningen til arten vil det på sikt antageligvis bli enorme skader på dyrka mark. For enkelte vil det bli en enorm kostnad. På grunn av klima, Norges landskap og mange andre faktorer mener mange at det vil være umulig å stanse villsvinets spredning (Wedø, 2015). Med det i tankene trekker jeg paralleller over til Sverige, hvor villsvinet tilsynelatende trives svært godt, og opptrer i store antall. Der

har bønder fått merke hvor mye skade dyrene kan stå for. Om man skal tro det Thurfjell (2015) sier kan man forvente at mange norske bønder kommer til å oppleve store skader.

Studien har som formål å forberede seg på villsvinets uunngåelige bestandsvekst i form av å trekke inn naturlige problemstillinger gruppen i samfunnet som i størst grad vil bli påvirket av arten. Som geograf er det viktig å se på de sosiale forståelsene bak erfaringene og utsagnene som kommer til lys gjennom intervjuene med dem. Ved å se nærmere på ulike typer bønder, kan man også se felles oppfatninger som ikke nødvendigvis gjelder for alle, men heller undergrupper som kanskje reagerer annerledes basert på deres bakgrunn. For å forstå forskjellene er det viktig å sette intervjuenes resultater opp mot teori som sier noe om informantenes tankegang.

1.3 Problemstillinger

Hvordan påvirker villsvinet bønder og gårdbrukere i Aremark?

- *Hvordan oppleves villsvinet sosialt?*
 - o *Hva er felles kjernerepresentasjoner*
 - o *Hvilke forskjeller finnes i de sosiale representasjonene*
- *Hva ligger til grunn for å oppleve villsvinet som man gjør?*

2 Teori

2.1 Innledning

Kapittelet vil presentere relevant geografisk teori, i tillegg til å legge frem relevant informasjon som kan ses på som en del av bakgrunnsrammen for oppgaven. Fremfor å dele opp kapittelet i teori og bakgrunnsramme, velger jeg å dele det opp i de ulike aktørene eller interessentene for drøftingen av oppgaven. De er bonden, villsvinet, den samfunnsmessige konteksten og sosiale representasjoner.

2.2 Bonden

Bonden er i situasjonen med villsvin, en viktig aktør og betrakter. Derfor bygger oppgaven på et aktørorientert perspektiv, som vil holde bøndene i sentrum som beslutningstakere. Det er også sentralt å bemerke seg at bønder er ulike fra hverandre, og forskjellig drift av gård kan påvirke deres virkelighetssyn. Avhandlingen har som mål å komme med teorier koblet mot gårdbrukeres tolkninger og erfaringer, så vel som forskerens egne tanker om utsagnene deres. For å kunne beskrive det med en viss kvalitet og støtte er man nødt til å si noe om tidligere forskning på området. I Norge har man gjennomført en del forskning på bønder, og Viks (2011) beskrivelse av melkebønder er en god forankring for bønders psykologi og handlinger man gjør på bakgrunn av det, og motsatt. Basert på et omfattende datamateriale og en stor størrelse på utvalget av bønder, hvor de har mottatt spørsmål som omhandler størrelse på gård, økonomisk framtidsutsikt og fremtidsplaner. Utvalget mitt består av dybdeintervjuer med fire gårdbrukere, derfor vil antageligvis ikke alle fem kategoriene som blir presentert under være en perfekt sammenlikning. Min opplevelse av mitt utvalg er at man kan argumentere for at flere av bøndene ikke nødvendigvis tilhører noen av kategoriene, mens andre kan gå inn i flere av dem. Etersom ikke alle appellerer til studiens utvalg, vil de gås kjapt igjennom. Resultatet til Vik (2011) består av fem ulike typer bønder:

1. Stordriftsbonden – Stort drevet jordbruks areal, ofte yngre bønder med landbruksutdanning. Kan spore optimisme når det kommer til økonomien i fortid og fremtid, og tenker ofte ekspansjon fremover.
2. Nedtrappingsbonden – Har en negativ forventning til fremtidens økonomiske resultater. Derfor vil de ikke forvente en ekspansjon av produkt.
3. Oppstartsbonden – Relativt lav alder, og ofte landbruksutdanning. Ser for seg en produksjonsøkning i fremtiden, i tillegg til å ha en optimisme for fremtiden.

4. Nyskapingbonden – På mange områder tilsvarer de gjennomsnittsbonden, men skiller seg ved at de prioriterer vekst rundt tilleggsnæring, og videreforedling av egne produkter.
5. Stagnasjonsbonden – Skiller seg fra utvalget ved at de ikke driver med samdrift, og at det føler seg ensomme som bønder. Har ikke noen strategiske valg tatt for fremtiden, og forventer en forverring av økonomien.

Vik (2011) sine fem ulike bønder er en måte å dele opp utvalget på, men om det er hensiktsmessig til min problemstilling kan ikke bekreftes. En alternativ måte å kategorisere bonden på kan være å se på andre attributter ved dem, for eksempel om de ulike egenskapene til gården. Det kan argumenteres for at man kan benytte ulike grupper som passer til utvalget. Halvparten av bøndene har husdyrhold på sine gårder, som endrer bekymringer man har ovenfor villsvin. Ulike arter som husdyr har også mye å si med tanke på villsvinets påvirkning. Derav kan man skille svinehold fremfor kyr, men det er ikke hensiktsmessig ettersom utvalget ikke er stort nok til å trekke slutninger innad i utvalget. Derfor bruker jeg gruppene som beskriver om man har husdyr på gården eller ikke, i tillegg til en gruppe som sier noe om man jakter villsvin eller ikke. Ettersom jeg gjennomfører intervjuer av personer som ikke er bønder eller gårdbrukere i Aremark omtaler jeg de som en egen gruppe. Her er tilfellet at begge er ansatt med roller for å bistå bønder og grunneiere. Det vil si at de sitter på mye kunnskap rundt prosesser, men ikke den samme direkte påvirkningskraften fra villsvin som bøndene og gårdbrukerne gjør. Gårdbrukere varierer i både erfaringer og utenforstående faktorer, derfor er det viktig å gå inn på hvordan de tenker basert på deres ulike erfaringer. Å se på bøndenes rasjonalitet basert på deres verdenssyn er naturlig for å forstå hvordan ulikhetene i utvalget vil påvirke resultatene. Stræte (2020) referer til Rognes (2015) når han bemerker at det er viktig å se at bønder kan ha ulike og motstridende interesser, på lik linje med at bønder kan ha felles interesser.

Rasjonalitet ble på 50-tallet implementert i økonomisk teori og bedriftsforskning av Herbert A. Simon (1955). Hvor hans forskning ser på handlinger bedrifter gjennomfører, mot hvordan bedrifter burde handle rasjonelt. Tankegangen steg frem med et mål om å utfordre den da dominerende tenkemåten innen økonomi og beslutningstaking, en omfattende rasjonell tilnærming (comprehensively rational) som primært fokuserte på resultatet. Det har siden blitt overført til mange andre retninger, blant annet innen hvordan mennesker generelt tenker. Ikke lenge etter ble begrepet bundet rasjonalitet (bounded rationality) introdusert av Simon (1956). Gigerenzer og Selten (2001) sammenligner bundet rasjonalitet med en saks, hvor hvert sitt

blad forholdsvis er, de faktiske kognitive begrensningene til mennesker, og strukturer fra deres miljø eller lokalsamfunn. Bundet rasjonalitet forsøker å forstå prosessene som ligger bak tankene vi utfører, altså de reelle kognitive prosessene som fører til valg mennesker tar (Henrich et al., 2002). Som den omfattende rasjonelle modellen er også bundet rasjonalitet opptatt av resultatet, men den trekker i tillegg inn de kognitive begrensningene til beslutningstakeren som ønsker å nå det ønskede resultatet (Jones, 1999). Videre argumenterer han for at mennesker enten de vil eller ikke, har kognitive tendenser som former vår egen forståelse av handlingsrommet. Dette kan føre til feilvurderinger, og blir ofte omtalt i det dagligdagse som partisk eller bias istedenfor kognitive tendenser.

På bakgrunn av de kognitive begrensningene og tendensene, vil utvalgets oppfatninger av villsvinet som art utgjøre en viktig faktor. Ved å se på deres opplevelse av dyret kan man se utvikle en forståelse for hva de mener og hvorfor de mener det. Ved å se nærmere på deres egen bundet rasjonalitet, vil man kunne finne ut hvilke faktorer det er som faktisk påvirker eller ikke påvirker utvalgets holdninger til villsvinet. Aktørene vil handle ut ifra deres egne sosiale representasjon av dyret, ikke hvordan dyret faktisk er. Man kan også se likheter mellom bundet rasjonalitet, og irrasjonalitet. Ettersom som man aldri vil kunne se villsvinet helt objektivt, de kognitive begrensningene vil alltid spille en rolle. Vil de ulike bakgrunnene til utvalget påvirke utsagn og erfaringer knyttet til villsvin, eller kan man se en «felles» rasjonalitet uavhengig av deres erfaring med villsvin? Men det er viktig å merke seg at oppførsel og tankegang ikke kan kalles irrasjonell på bakgrunn av det ikke følger sosiale normer i samfunnet (Selten, 2002). Dunwoody (2006) refererer til Brunswik (1957) sin teori om at psykologi i lang tid har forsømt utenforstående faktorer, og på den måten framtrer usymmetrisk. Psykologi bør i størst grad vektlegges av interaksjonen mellom organismen og miljøet, der miljøet eller attributter ved miljøet kan beskrives som «linser» man ser verden gjennom (Dunwoody, 2006). En eventuell felles forståelse av et fenomen (villsvinet) vil dannes ved bruk av linser. Derfor er man nødt til å identifisere «linsene» som blir brukt av gårdbrukere og bønder i Aremark, da deres oppfattelse blir farget av attributter «linsene» tilføyer utvalgets verdenssyn.

2.3 Villsvin

Villsvin er et klovdyr som stadig får mer oppmerksomhet, men ikke bare i norsk media. Villsvinstammene over store deler av verden har steget kraftig i antall siden 60-tallet (Massei et al., 2015). EU (den europeiske union) anslår at villsvinpopulasjonen i 2015 steg med 20 % årlig (Von Essen, 2020), mens Massei og Genov (2004) sier at lokal villsvintetthet kan

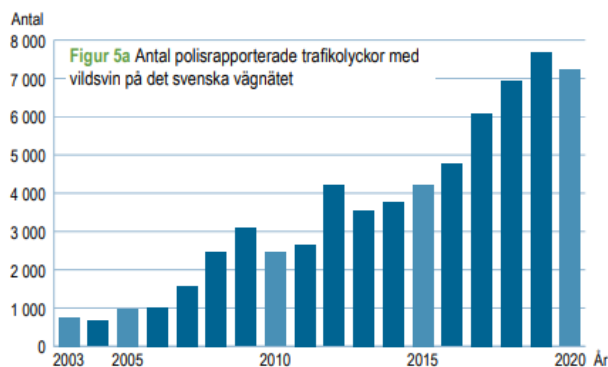
fordoble seg på et år. Ulike faktorer kan sørge for dette, men de hovedsakelige grunnene for en jevn økning i villsvinstokker spredt utover Europa er urbanisering, endringer i jordbruksaktiviteter, mangel på rovdyr, lavere jaktpress, klimaendringer og reintroduksjon (Massei & Genov, 2004). Det er et vanskelig dyr å jakte på, ettersom de er nattaktive og er særdeles tilpassningsdyktige (Gren et al., 2020). En direkte følge av det er at arten også er et attraktivt dyr å drive jakt på. Derfor har man nå villsvinstokker på alle verdens kontinenter utenom i Antarktis (Rosvold & Andersen, 2008), da det har blitt introdusert som jaktbart vilt eller som en matkilde. I 1992 hadde man i 18 utvalgte europeiske land et totalt antall på ca 864 000 felte villsvinstokker, opp mot 2012 sine minimumstall på 2,2 millioner felte villsvinstokker (Massei et al., 2015).

Villsvinstokker i Sverige

Som i Sentral-Europa var villsvinstokken også en naturlig del av den norske og svenske faunaen i lang tid, men villsvinstokken ble utryddet i Norge og noe senere også i Sverige. Villsvinstokken ble utryddet så sent som på slutten av 1700-tallet, etter et stort press på den svenske staten da bønder opplevde mye skade på avlinger og jord (Lemel & Truvé, 2008; Magnusson, 2010). Man har etter den tid hatt enkelte stammer, som har rømt fra innhegninger, etablert seg i naturen, og deretter blitt utryddet. Dagens svenske villsvinstokker stammer fra dyr som rømte fra innhegninger på 1970-tallet, men antageligvis også fra ulovlige utsettinger (Magnusson, 2010). I 1980 ble det bestemt at villsvinstokken skulle utryddes med unntak fra et område sør for Stockholm, som skulle ha en rolle som et forskningsprosjekt (Lemel & Truvé, 2008).

Bestanden ble kontrollert frem til 1988 da riksdagen (Sveriges lovgivende forsamling) besluttet at villsvinstokken skulle bli en naturlig del av den svenske faunaen (Lemel & Truvé, 2008; Magnusson, 2010). Etter den tid har den svenske villsvinstokken økt i omfang og man skjøt i 2021 om lag 158 000 villsvinstokker i Sverige (Svenska Jägareförbundet, 2021). På bakgrunn av dette antar man at bestanden med villsvinstokker i Sverige ligger på mellom 300 000 og 450 000 individer. Magnusson (2010) bekrefter at man ser at fôring har en effekt på lokale villsvinstokker, og at senker dødeligheten blant unge dyr. I nordlige områder som Sverige og Norge vil det hjelpe på vinterstid, da villsvinstokker sliter med å få tak i mat når snøen blir for dyp. Lemel og Truve (1999) trekker frem at fôring benyttes for tre formål, øke bestanden, lokke villsvinstokker bort fra jordbruk og som åte for jaktformål. Oppgaven vil prioritere to av dem, bruk av fôring i formålet til bestandsvekst, og til jakt (åte). Studien vil ikke inkludere spørsmål om fôring som metode for å lokke villsvinstokker bort fra jordbruk, da dette er ulovlig i Norge.

Den store veksten av villsvin sørger for store muligheter til å drive jakt, og selge villsvinkjøtt. På den andre siden sørger villsvin for flere komplikasjoner i det svenske samfunnet. Det blir stadig rapportert om flere ulykker mellom bil og villsvin i flere svenske län. I figur 1 kan man se at ulykker på svenske bilveger har steget i takt med antallet villsvin i Sverige. Dette utgjør en stor økonomisk kostnad i tillegg til å være en stor trussel mot sikkerhet på svenske veier. Gren og Jägerbrand (2019) har kalkulert den antatte kostnaden for bilulykker med hovdyr (Rådyr, elg, og villsvin) i Sverige i tillegg til å ha estimert 15 år fremover, basert på data fra 2003 til 2015. De har sett på artsdynamikken, i form av formeringsevne, jaktpress, trafikk og landskap til alle svenske län. De estimerer at trafikkskader med hovdyr kommer til å synke de

nesten 15 årene (fra 2015), men at villsvinet forventes å havne i flere ulykker som en følge av den sterke veksten i den svenske villsvinstammen. De estimerer at man vil ha skader på om lag 70 millioner USD årlig i slutten av 15 års perioden, i det som vil være rundt år 2030.

Figur 1 - Antall bilulykker mellom villsvin og biler i Sverige (Hedmark et al., 2021)

Avhandlingen vil hovedsakelig se dypere på hvordan gårdbrukere blir påvirket av villsvin, og derav vil det være naturlig å se mot Sverige, hvor bønder allerede har flere svar på hvordan hverdagen blir med villsvin. En åpenbar problematikk er at villsvin ødelegger avlinger, og derav kan påføre store økonomiske tap for dem som drifter. Flere har estimert hvor mye svenske gårdbrukere taper årlig på som følge av skader fra villsvin (Andersson et al., 2016; Gren et al., 2020), de bruker tallet 28 842 SEK (svenske kroner) i snitt per gårdbruker. Av kostnadene er skaden fordelt som følgende, 63 % avlinger, 9 % skade på maskineri og 28 % andre tap. Et viktig aspekt med deres forskning er 60 % svarte at de ikke hadde opplevd skade på sine eiendommer som en følge av villsvinaktivitet. Det vil si at den faktiske kostnaden for enkelte bønder vil være mer omfattende enn det forskningen sier.

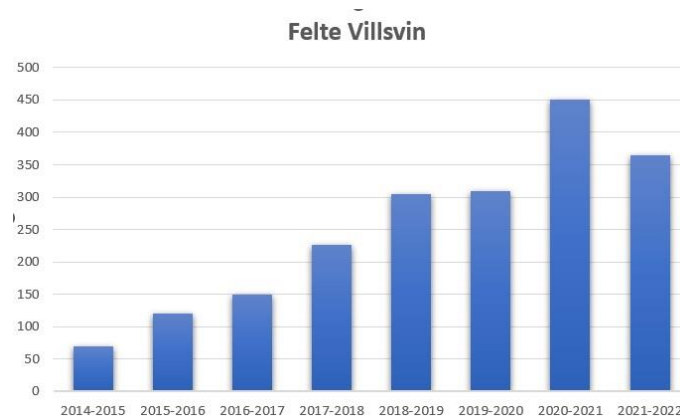
Villsvin i Norge

Etter siste istid var villsvinet en naturlig del av edelløvsfogene langs den norske kysten, og habitatet virket å være den begrensede faktoren for at villsvin ikke fantes lenger nord (Rosvold et al., 2010). De norske edelløvsfogene var mest utbredt fra 7000 til 4000 år før vår tidsregning, men etter dette fikk man en kaldere periode som gjorde at edelløvsfogene falt

noe tilbake. I tillegg til vanskeligere levetilstander begynte menneskene å stige i antall, som kanskje var en større faktor for artens utryddelse. Det er umulig å fastslå et eksakt årstall arten forsvant for godt fra den norske faunaen, men Rosvold et al. (2010) skrev at menneskene erstattet store områder med edelløvskog mot jordbruk og dyrehold. Dette gjorde at villsvinet søkte mot menneskene og energirik mat, som resulterte i at villsvinet ble et enkelt jaktmål. Ved hjelp av karbondatering har man funnet ut at det er minst 1000 år siden man hadde villsvin i den norske faunaen (Rosvold et al., 2010).

I moderne tid har man ikke hatt villsvin i Norge før tidlig på 2000-tallet, det er flere ulike år som er nevnt som første observasjon av villsvin, både når det gjelder streifende hanner og purker med unger. Skjerve et al. (2018) sier at man så en streifende hann i 1994, og en purke med unger i 2005 sør i Halden. De tidligste observasjonene støttes av Hardeng (2004) som fastslår ved å nevne flere observasjoner i samme tidsrom, og videre frem mot tusenårsskiftet. I samme tidsrom var det flere rømninger fra besetninger hvor man hadde både villsvin og hybrider (krysning mellom tamsvin og villsvin). De observerte dyrene kan altså ha vært både hybrider og rømte villsvin. Derfor kan man ikke med sikkerhet vite når de første villsvinene ble observert i Norge. Tidlig på 2000-tallet ble det føret og satt ut villsvin på den svenske siden øst for Aremark, en følge var at man i 2005 så den første hunddyrflokken i Aremark. Året etter ble det første villsvinet skutt, et hannsvin. Siden den gang har man fått et stadig høyere antall felte villsvin også på norsk side av grensa. Statistisk sentralbyrå har siden jaktseasonen 2014-2015 registrert antall felte villsvin i Norge, og man kan se de årlige tallene i figur 2 under. De fleste skutte dyrene befant seg i enten Halden eller Aremark kommune, og man ser en klar oppgang i felte villsvin. I jaktseasonen 2021 til 2022 har man en nedgang fra

året før, og SSB (2022a) begrunner det med at man i årene før har prøvd å skyte ned stammen.

Figur 2 - Antall skutte villsvin i Norge. Egenprodusert graf med data fra SSB (2022b)

En vesentlig forskjell mellom Norge og Sverige, er statusen til arten. Som nevnt under avsnittene om Sverige, er fôring blitt brukt som strategi for å hjelpe bestandsveksten. I Norge er det ulovlig å fôre villsvin, ettersom arten anses som fremmed for norsk fauna. Det er lov å bruke åte for jakt, Åteforskriften sier: «Til villsvin er det kun tillat å benytte åte i forbindelse med jakt, felling og fangst. Åte som legges ut til villsvin skal ikke være i større mengde enn at det normalt konsumeres i løpet av et døgnstid.» (Åteforskriften, 2019). Med andre ord, fôr kan kun brukes i visse mengder, om det skal være lovlig.

Fremtiden

Mange har antatt at villsvinet vil øke i antall her i Norge på en liknende måte som man har sett i Sverige. I en artikkel fra forskning.no sier den svenske villsvinforskeren Henrik Thurfjell at man kan anta å ha rundt 100 000 villsvin i Norge innen 2040 (Wedø, 2015). Det er basert på flere grunner blant annet at man stadig for et noe varmere klima også i Norge, som gagnar villsvinet. I tillegg er Norge satt sammen av en mosaikk av ulike typer topografi, en kombinasjon av jorder med mat og skoger som tilfluktssted. Rosvold og Andersen (2008) sier at villsvinet ikke kommer til å bli begrenset av klimaet i Norge. Arten har det som skal til for å passe inn i norsk natur, spesielt sør og vest i landet langs kysten. De trekker også frem at arten kan trives så langt nord som Trondheim på grunn av milde vintre. Selv om arten vil klare seg i norsk natur vil klimaet være med på å begrense tettheten av villsvinet, derav vil man ikke si like mange villsvin mange steder i Norge, men kun steder hvor det er nok næring og gode forhold. Norsk institutt for naturforskning (NINA) er blant dem som for øyeblikket

forsker mest når det kommer til arten, og sier blant annet (NINA, u.å.), «NINA jobber med å øke kunnskapsgrunnlaget for å forberede forvaltningen av arten i Norge». En del av deres overvåking av villsvinnbestanden er et prosjekt hvor de har satt ut viltkameraer i områder med villsvinn.

Jakt på villsvinn

Siden villsvinn igjen er i sterk vekst over store deler av Europa, legges det et stort ansvar på jegere da det er blitt deres oppgave å bremse veksten til villsvinnstammen (Von Essen, 2020, s. 552). Og i takt med villsvinnstammens ekspansjon har også normer og metoder for jakt utviklet seg i takt. Modernisering og teknologisk utvikling har påvirket metoder i stor grad, men støter på problemer innen moral og etikk. Villsvinnjakt er utbredt i liten grad i Norge på grunn av lave antall villsvinn, men i land hvor den allerede lever fritt i et stort antall har man klart å kommersialisere villsvinnjakt. Varen villsvinnjakt er derimot, svært ulik fra land til land, da det representerer ulike typer jakt eller stereotypi.

I Italia preges jakt av eldre menn som vil ha et lettere bytte enn for eksempel rådyr eller andre dyr som kreves betraktelig mer innsats og ferdighet. I Tyskland har man steder hvor jakten er helt snudd, i form av unge eventyrlystne jegere som er ute etter spenning. De kan bruke kalde våpen (cold weapons) som spyd og kniver for å jakte, søken etter den primitive mannlige opplevelsen. I Sverige ser man metoder der man benytter seg av åtestasjoner og venting i jakttårn på nattetid, for så å gjennomføre et krevende og vanskelig skudd. I Hellas er villsvinnjakt særdeles attraktivt og tiltrekker kunder som er villige til å betale store summer (Massei et al., 2015). Derav et marked som enda har et stort potensial for utvikling mange steder i Europa.

I det 16 århundret ble villsvinn introdusert til USA av spanske oppdagere. Arten har siden den gang spredd seg til 35 stater, og har et estimert antall på over 6 millioner individer (Jaebker et al., 2021). Et stort antall lever i staten Texas, og man får i dag 5 amerikanske dollar for et villsvinn, i tillegg til at man ikke trenger en jaktlisens på privat eiendom. En aktør har benyttet seg av dette, og kommersialisert det som mye annet har blitt i USA. Helibacon er et firma som tilbyr villsvinnjakt med et snev av ekstra underholdning i form av maskinvåpen og helikoptre (2023). Dette er en alternativ og lønnsom metode for å holde villsvinnstammen nede på et ønsket nivå.

Afrikansk svinepest (ASF)

I sentral Europa er det et annet problem enn skader på eiendom som står for frykt og ønsket om å kontrollere arten. Afrikansk svinepest er en meget smittsom sykdom forårsaket av pestvirus, og vil ta livet av villsvin og tamsvin med meget stor sikkerhet (Dixon et al., 2019; Welle, 2020; You et al., 2021). Sykdommen ble først beskrevet i 1921 da man så at tamsvin ble smittet av vortesvin i Kenya, og har siden den gang blitt registrert i mange afrikanske land (Arias et al., 2002). Per 2023 har man hatt to utbrudd av ASF i Europa, et på slutten av 50-tallet til den iberiske halvøy og enkelte middelhavsøyer. Med unntak av Sardinia klarte man å utrydde sykdommen i Europa på slutten av 90-tallet. Før man i 2007 oppdaget sykdommen i Georgia, som nå fortsatt spres seg i både Europa og Asia (Dixon et al., 2019). Flere europeiske land har hatt smitte blant villsvin som gjør det vanskelig å stanse smitten. I Tyskland har man per februar 2022 3,960 tilfeller av ASF i villsvin og fem utbrudd blant tamsvin (Kowalczyk et al., 2022). Et av Tysklands naboland reagerte i 2018 på en noe sterkere måte enn andre, Danmark bestemte seg for å sette opp et gjerde for å beskytte tamsvinproduksjonen mot ASF. Gjerdet sto ferdig i 2019, og strekker seg om lag 7 mil på grensen mellom Tyskland og Danmark (Naturstyrelsen, 2019).

Tamsvin er en viktig næringskilde over store deler av verden, og man forventer at kjøttproduksjonen vil øke i tiden fremover for å møte globale krav. Derfor er det mye frykt rundt ASF da man ikke har per nå en god måte å håndtere sykdommen, sett bort ifra å slakte ned hele beholdninger med svin. I 2018 ble Kina rammet av et utbrudd med afrikansk svinepest, som gjorde at over 13 000 tamsvin døde som en direkte følge av pesten (You et al., 2021). En annen viktig faktor er antallet griser som må slaktes for å hindre spredning av sykdommen, og det tallet var på over 1,2 millioner tamsvin (You et al., 2021). De estimerer videre at det totale tapet som følge av utbruddet var på 111,2 milliarder amerikanske dollar, eller tilsvarende 0,78 % av Kinas BNP i 2019. Basert på eksemplene over er det frykt i Europa, og man handler raskt om man finner ASF i skutte villsvin eller tamsvin. Mattilsynet her derfor laget en plan og tiltak den vanlige nordmann må følge om enten villsvin eller tamsvin blir smittet av ASF. Det er flere tiltak som gjelder svinehold, at man må teste dyrene sine, samt bli værende med svina på stedet. For mennesker gjelder regler som at man ikke kan bruke området til rekreasjon, samt forbud mot jakt og jordbruk i området (Mattilsynet, 2022a). Størrelsen på området vil være ulikt om det er villsvin eller tamsvin som er smittet, samt en kombinasjon av geografi, utbredelse og tetthet i villsvinstammen. Minimumsstørrelsen på området vil være 10 km². Derfor er det viktig å vite hvor lett det

smitter. ASF smitter som sagt gjennom villsvin, men i Norge er man bekymret for en helt annen smitte. Skjerve et al. (2018) trekker frem gnagere som en farlig spreder, sammen med transport av villsvinkjøtt. Mennesker som har noe med villsvin å gjøre kan bli smittet, ofte jegere eller bønder. Til slutt er det verdt å nevne at det også er knyttet smitte opp mot mennesker som har spist kontaminert kjøtt selv, og sprer sin smitte langt unna der man selv fikk det (Skjerve et al., 2018). På grunn av frykt for smitte har mattilsynet satt i gang et tiltak som skal sørge for at jegere sender inn prøver av alle dyr de har skutt (Mattilsynet, 2022b). Skuddpremien, eller insentivet for å sende inn tester felte villsvin ligger på 1000 for hanndyr, og 2500 for hunndyr. Det kan være verdt å bemerke seg at flokker med villsvin ledes av et hunndyr, kalt ledersugga. Ledersugga sørger blant annet for at hunndyrene i flokken får brunsten synkronisert, slik at de føder på samme tidspunkt (Bevanger & Fjellbakk, 2012).

2.4 Samfunnsmessig kontekst

Urbanisering – en polariserende faktor

Norge er på mange områder et av de mest moderne landene i verden, men skiller seg fra mange andre land i deres tilnærming til urbanisering og distriktpolitikk. På 30-tallet sa Nygaardsvold-regjeringa at «By og land, hand i hand», og man har siden den gang har man hatt en linje innen politikken som fokuserer på bygd (Teigen, 2012). Spesielt etter andre verdenskrig da hele Norge skulle bygges opp igjen oppsto politikkområdet, distrikts- og regionalpolitikk. Siden den gang har man hatt statlige lovreguleringer og enkelt vedtak basert på regionale ønsker og konsekvenser (Teigen, 2012). Selv med en sterk distriktpolitikk har man sett sterke flyttestrømmer mot byområder på bekostning av bygdeområdene i det rurale Norge. Om man sammenlikner flyttestrømmer og urbanisering mot nabolandet Sverige ser man at de har en høyere andel bosatt i urbane områder, kan det tenkes at distriktpolitikken har hatt en effekt? Likevel er et stort problem at man stadig prøver å overkomme en forvitring av bygdene i Norge, tilbudene har og blir gradvis dårligere (Langørgen, 2007).

I Berg og Lysgård (2004) sitt forsøk på å beskrive ruralitet kommer de innom en tilnærming introdusert av Halfacree og Boyle (1998), som bygger på det sosiokulturelle. Her kan man se en sammenheng mellom lav populasjonstetthet, og egenskaper ved bygda som stabilitet, likhet, sosial kontroll og omsorg (Berg & Lysgård, 2004). Når det kommer til ruralitet trekker man ofte frem to tradisjonelle syn på bygda, der en presenterer det negative ved den tradisjonelle eller gamle bygda (Berg & Lysgård, 2004). Eller den positive siden som

beskriver den idylliske bygda, der egenskaper som at bygda er rolig og trygg trekkes frem. Berg og Lysgård (2004) summerer kapittelet med å legge frem dominerende forestillinger av bygda, både positive og negative. Sosial kontroll er et begrep som kommer opp ved den tradisjonelle (negative) bygda. Det defineres av Tjora og Burner (2020) som rammer eller begrensninger til individers atferd, som formes av nære relasjoner. Det er vanlig å se forskjell på sosial kontroll ut ifra bosted, da man i urbane- eller byområder i større grad blir påvirket av formelle relasjoner som for eksempel kan være knyttet til arbeidsliv. Tradisjonelt sett har den sosiale kontrollen blitt utøvet av familie og/eller lokalsamfunn. Langøren (2007) trekker fra attributter som at «alle kjenner alle», og at dette blant mange blir sett på som en positiv egenskap ved bygdeliv. Videre sier han også at mange tenker motsatt, at man ikke ønsker den tette relasjonen mellom alle i lokalsamfunnet. Disse «attributtene» er det som avgjør hvor man ønsker å bo, og at det baseres på hvordan man selv tolker positive eller egenskaper ved bygd og by.

Begrepet introduserte arter/Fremmede arter

I 2007 lanserte Artsdatabanken svartelista, en oversikt over arter definert innen kategoriene høy og svært høy økologisk risiko (Statsforvalteren, u.å.). Den ble i 2018 omgjort til fremmedartslista, som inneholder alle fremmede arter som er blitt vurdert i Norge. Artsdatabanken er ansvarlige for listen og baserer definisjonen av en fremmed art på Konvensjonen om biologisk mangfold (Convention on Biological Diversity). Definisjonen går som følger, «En art betraktes som fremmed for et område, hvis tilstedeværelsen skyldes menneskelig transport og den ikke tidligere har forekommet naturlig i området» (Artsdatabanken, 2023). En annen definisjon er, «en fremmed art har blitt introdusert av mennesker, med eller uten intensjon» (Warren, 2007, s. 428). Qvenild (2013) sier også at arter som blir spredd av mennesker er fremmede, mens arter som sprer seg naturlig er stedegne arter. Hvor en stedegen art er, «er de (artene) som har autokolonisert et område siden et valgt tidspunkt i fortiden» (Warren, 2007, s. 428). Warrens definisjon av fremmede arter er i større grad åpen rundt menneskets rolle innen introdueringen av den fremmede art. Med det tatt i betraktning, underbygger fremdeles Warren (2007) begrepets reliabilitet ettersom begrepet er avhengig av kulturelle og menneskeskapt grenser. Robbins (2004) er enig og sier at begreper som «invaderende» og «eksotiske» er relative, og sterkt påvirket av kultur og politikk. Det fremmede og stedegne ser ikke etter kvaliteter i arter, men heller å avgrense den stedlige tilhørigheten til et spesifikt sted og til et spesielt tidspunkt (Qvenild, 2014). Hvem bestemmer hvor man setter grensen for når en art er stedegen fremfor fremmed? Det skal

riktignok sies at den aller største andelen av fremmede arter har blitt introdusert etter Europas kolonisering av andre verdensdeler. Derfor vil man som oftest gå lenger bak i tid enn starten på Europas kolonisering av verden mange steder. Australia operer med 1788, året britene koloniserte landet. Mens man i England og Skottland bruker tidspunktet Storbritannia ble totalt løsrevet fra fastlandet (Qvenild, 2013). Norge benytter seg av år 1800 etter vår tidsregning, uten en spesiell grunn. Fremmede arter som begrep er helt avhengig av at mennesker utfyller en aktiv rolle da de er nødt til å flytte arter, men man kan også se på fremmede arter som et produkt av sosiale forhold i endring (Robbins, 2004). Enkelte arter vil kun klare å spre seg utenfor sitt naturlige område om enkelte sosiale forhold ligger til rette. Derfor har enkelte aktører innen forskning definert det som en sosial prosess der resultatet vil være artsinvadering (Robbins, 2004).

Bølgen av globale arter som blandes er i ferd med å homogenisere verdens arter, derfor jobber man hardt for å bevare ulikhetene i naturen (Warren, 2007). Paradigmet om å verne om stede egne arter er hovedsakelig basert på økologiske og moralske argumenter. Da invaderende arter kan skape store økologiske- og samfunnsmessige problemer. Warren (2007) understreker riktignok at det er langt fra alle fremmede arter som utgjør skade. Warren sier blant annet «One person's pest is often another's livelihood or joy» (2007, s. 430), som igjen peker tilbake på den store usikkerheten i begrepet «fremmede arter». Hvordan skal vi sette grenser, og hvem skal sette dem? Warren oppsummerer derfor med at en løsning kan være et skifte i bruk av terminologi, rettere sagt å gå tilbake i tid. Da man i større grad så på atferden til arten fremfor opprinnelsen. Derav bør man bruke begreper som beskriver atferden til arter, for eksempel skadedyr, pest, eller ugress.

Ressursforvaltning – en konfliktarena for ulike sosiale grupper

Mennesker har stadig et større fokus på å konservere sårbar natur og dyrearter, derav er det mange arter som har begynt å vokse i antall. En direkte følge av det er at dyr går utenfor områder de har oppholdt seg i jakt etter næring (Messmer, 2000; Treves & Karanth, 2003). Spesielt rovdyr var svært attraktive på grunn av pelsen deres, derav ble mange arter jaktet til et punkt hvor brorpartene av arten var borte. Flere steder i verden ser vi nå vern av nevnte dyr som følge av aksjoner om å konservere mangfold og natur. Nå har enkelte arter hatt en bestandsvekst, og blir derfor presset ut av områder de har oppholdt seg i på et tidspunkt arten har hatt en lavere bestand. Dette fører til et økende antall konfrontasjoner mellom dyr og ulike

sosiale grupper. I Norge har de største konfrontasjonene vært mellom rovdyr, og bønder eller jegere. Ulven har på en helt spesiell måte havnet i sentrum for to ulike sider i konflikten. Jacobsen og Linnell (2016) sier ulven fungerer som et brennpunkt for en større og bredere konflikt enn debatten rundt ulveforvaltning. Den egentlige konflikten stammer fra rurale gruppers trang til å forsvare måten de selv lever på, mot ekspansjonen til den urbane middelklassen (Jacobsen & Linnell, 2016). Et annet syn på det kan være et sitat fra Madden (2004, s. 248-249), «not only conflict between humans and wildlife, but also between humans about wildlife.».

2.5 Sosiale representasjoner

For å finne ut hvordan mennesker oppfatter eller knytter mening til fenomener eller i dette tilfellet, arten villsvin, kan det være gunstig å studere dem som sosiale representasjoner. Sosial representasjon forutsetter at man i en sosial gruppe har kulturelle referanserammer (Skogen et al., 2013). Videre viser de til den franske pioneren innen sosiale representasjoner Moscovici (1963) som sier at folks meninger i enhver sak kun er en liten del av et mye større bilde. Bildet han sikter til er basert på underforståtte og felles om den fysiske, men kanskje viktigst i denne sammenheng den sosiale virkeligheten rundt oss. Moscovici beskriver selv en sosial representasjon som «[...] the collective elaboration of a social object by the community for the purpose of behaving and communicating» (1963, s. 251). Med det mener han at sosiale grupper selv kan danne egne tolkninger om fenomener eller hendelser som trekker gruppens oppmerksomhet. Den sosiale gruppen som bidrar som informanter til denne avhandlingen, vil muligens ha etablert en felles oppfatning av villsvin basert på egenskaper eller handlinger som påvirker gårdbrukernes daglige liv. Det er videre viktig å skille mellom informantenes virkelighet og deres forståelse av virkeligheten, framfor forskerens syn på deres virkelighet (Skogen et al., 2013). En annen sentral faktor innen sosial representasjon er de ledende narrativene eller paradigmene som gjelder for den sosiale representasjonen som er under lupen, ofte den «rette» eller «gale» tankemåten. Det er problematisk fordi man fort kan velge å kun rette oppmerksomhet mot det «rette» narrative, basert på sine egne meninger. Derav er det fort gjort å se bort fra det «gale» narrative, fremfor å basere seg på oppfatninger uavhengig av «rette og gale» versjoner (Skogen et al., 2013).

De sosiale gruppene det er snakk om kan være store eller små, og individer vil ofte være en del av flere ulike grupper. Derfor finnes det mange ulike tolkninger og tanker om ulike

fenomener. Sosiale grupper har videre sentrale og perifere komponenter. De sentrale komponentene kan ses på som fundamentale overbevisninger som det ikke er mulig å forhandle over (Skogen et al., 2013), og stammer ofte fra felles sosiale-, historiske- eller kulturelle bakgrunner. Perifere komponenter er friere, og sier noe om individene i gruppens interesser og erfaringer, men må ikke komme i konflikt med de fundamentale «reglene» eller kjernekomponentene. Skogen et al., (2013) har tilpasset teorien og begrepene over til ulvekonflikten, der man har mange ulike meninger. Villsvinet har på «papiret» en mye enklere forestilling i den grad av at den er plassert på fremmedartslista, og langt færre ulike oppfatninger av arten så langt, i tillegg til at den står for mye skade på jordbruk blant annet. Senere i oppgaven vil det diskuteres rundt den sosiale representasjonen til villsvinet basert på intervjuene fra et knippe gårdbrukere i Aremark kommune.

Teori om sosiale forestillinger spiller en sentral rolle i forståelsen av både utvalget innad i studien, men også når det kommer til forståelsen av hvorfor gårdbrukerne tenker som de gjør om villsvin. Å finne felles trekk og ulikheter er sentralt i å forstå hvorfor man tenker som man gjør. Ved å se på hvor utvalget skiller seg i deres opplevelse av villsvin, kan man også se på deres egenskaper eller attributter som er med på å påvirke valget. Derav kan man gjøre antakelser om ikke bare gårdbrukere i studiens utvalg, men også peke fremover og hvordan andre gårdbrukere vil reagere basert på deres egne handlinger og opplevelser. Det er tidligere gjennomført noe forskning på temaet, spesielt i Kina der villsvin har spredd seg over store områder i nyere tid. Li et al. (2010) så på hvordan ulike faktorer spiller inn på holdninger til villsvin. De gjennomførte en mer materialistisk undersøkelse der man har spurt utvalget om villsvinet har verdi, om man vil beholde arten, eller om man ville tatt livet av villsvin om egne interesser ble truet av dyret. Denne studien vil se etter en dypere forståelse av enkelt individers forståelse og tolkning av villsvin, mot Li et al (2010), som brukte kvantitative metoder for å danne en grunnleggende forståelse av hva et tilfeldig utvalg synes om arten. Videre vil jeg som forsker være kildekritisk til tidligere forskning på samme tema. Nevnte artikkel sier blant annet at personer i med jobb som leger, lærere osv. liker villsvin i større grad enn bønder som opplever skade på eiendom, og at det også har blitt bekreftet i tidligere forskning. Den tidligere forskningen de viser til der går begge på holdninger til store rovdyr (Kaltenborn & Bjerke, 2002; Røskaft et al., 2007), og omgår ikke villsvin i det hele tatt. Mennesker ser på arter med ulike syn, som ofte vil spille inn på sosiale representasjoner og kan være vanskelig å identifisere med bruk av kvantitative metoder. Kellert (1985) viser til egen tidligere forskning (Kellert, 1976) da han selv introduserte ti ulike kategorier som sier

noe om hvordan mennesker kan se på dyr. Typologien besto av naturalistisk, økologisk, humanistisk, moralistisk, vitenskapelig, estetisk, utilitaristisk, dominerende, negativ, og nøytral. Moralistisk bygger på moral og etikk, typisk at man er imot dyreplageri og utnytting av dyr. Humanistisk går på hengivenhet ovenfor dyr, ofte rettet mot kjæledyr. Om man har en estetisk holdning ser man på dyrets kunstneriske eller symbolske mening. Den utilitaristiske holdningen mot dyr, bygger på gleden du får eller mist av det i form av praktiske og materialistiske perspektiv (Kellert, 1985). Villsvin er som nevnt ansvarlig for mye skade, folk som opplever skade eller fryktingytende situasjoner ovenfor rovdyr har en klar tendens til å mislike dem sterkere (Kleiven et al., 2004). Da ser man også en tendens til at folk som bor lenger unna det aktuelle dyret hadde en større aksept for det. Kleiven et al. (2004) nevner også at det er en korrelasjon mellom det å bo i rurale områder, og det å mislike rovdyr. Selv om det er mange likheter mellom villsvin og rovdyr må man huske at villsvin er et annet type dyr, og kan ha en annen opplevelse enn rovdirene. Bjerke et al. (1998) bruker barn og ungdom for å vise hvordan man tenker om ulike arter, og man ser at det er en stor forskjell. Hans resultater viser i tillegg at det er en viss forskjell mellom kjønnene. Villsvin er en invaderende art, Bremner og Park (2007) fant en sammenheng mellom holdninger til å utrydde arter for å støtte under konserveringsobjektiver, og det å være mann.

2.6. Oppgavens analytiske rammeverk

I teorigrunnlaget til studien min, har jeg valgt å ta utgangspunkt i fire ulike elementer. Bonden som aktør og beslutningstaker i studien, villsvinet som sosialt fenomen, samfunnsmessig kontekst som påvirkes av de to nevnte, og sosiale representasjoner som påvirkes av alle de tre nevnte. På bakgrunn av det vil teori rundt bondens tankegang og verdenssyn være sentralt for å forstå hva og hvordan de tenker. Studien er ikke ute etter å forstå hvordan villsvinet helt objektiv sett er, men hvordan bønder ser på villsvinet med ulike linser som er deres verdenssyn og rasjonalitet. Villsvinet spiller en viktig rolle, ettersom teori om villsvinet vil gjenspeiles i utvalget. Så det å trekke teori fra tidligere forskning og/eller beskrivelser av dyret er sentralt for å kunne danne rammen til en solid tolkning. Før man ser på resultatene fra intervjuene kan man ikke med sikkerhet utelukker verken hvordan villsvinet blir oppfattet eller hvordan artens handlinger og levesett påvirker mennesker og særlig bønder. Det er mye mer enn bare beskrivelsen av hvordan dyret ser ut som spiller inn på utvalgets opplevelse av villsvinet. Artens utvikling, samt forvaltningsmetoder av villsvinet vil kunne vise ulike tolkninger, og forskjeller i utvalget. Den samfunnsmessige konteksten bygger videre på både bonden og villsvinet, i form av faktorer som spiller inn på enten forståelsen av villsvinet eller

som rammer for bonden. Ved å se på hvordan fremmedarter blir opplevd kan man danne seg et bilde av hvordan det vil påvirke utvalget. Hvilke sosiale faktorer utenomstående fra selve bonden og villsvinet spiller inn? Villsvin er en fremmedart, og bærer allerede da på en sosial oppfattelse som følge av det. Forståelsen av hvor viktig ressursforvaltning kan være vil være essensiell i arbeidet med å forstå hvordan temaer som ressursforvaltning kan bli et samlingspunkt for større uenigheter enn forvaltning av dyr. Helt til slutt vil de sosiale representasjonene trekke inn alle de tre komponentene. En sosial representasjon bygges på en felles oppfattelse av et begrep eller fenomen. Den felles oppfattelsen bygger på bønders rasjonalitet og verdenssyn, som igjen er basert på deres ulike interesser. Som vil si at teorien om sosiale representasjoner er avhengig en dyp forståelse av de tre komponentene.

3 Metode

Dette kapitlet har som formål å gjøre rede for de metodologiske valgene jeg har gjort gjennom forskningsprosessen. Delkapitlene vil ta for seg prosessen fra start til slutt, for jeg vil belyse ulike vurderinger jeg har gjort gjennom arbeidet. Til slutt vil oppgaven se på de metodologiske begrensningene, avgrensningene og utfordringene oppgaven har stått ovenfor med tanke på metodologi og prosess.

3.1 Forskningsdesign og vitenskapsteoretisk forankring

Min studie benytter seg av kvalitativ metode, nærmere sagt intervjuer. Med det i bakgrunnen er det naturlig at oppgaven min hviler på en fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming. Begge kan brukes på egenhånd, men man kan helt fint bruke begge to om hverandre. Thagaards definisjon på fenomenologi; fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søker å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer» (2018, s. 36). Med andre ord, min rolle som forsker vil være å se på fenomener for informanter basert på deres egne perspektiver, og ikke mine egne. Den bygger videre på en underliggende antakelse om at realiteten er slik folk oppfatter den (Kvale & Brinkmann, 2015). Hensikten med min studie er å få et innblikk av hvordan gårdbrukere i Aremark tenker om villsvin som en fremmedart. Derfor vil jeg ha deres meninger basert på deres verdenssyn, og egne perspektiver og erfaringer. Felles erfaringer fra utvalget vil da være med på å opparbeide forskerens egne kunnskap om fenomenet (Thagaard, 2018). Datamaterialet som består av nettopp det er samlet inn gjennom flere intervjuer, som sementerer den fenomenologiske tilnærmingen.

Der fenomenologien mener realiteten er sånn hver enkelt opplever den, går hermeneutikken andre vegen og sier at det aldri vil finnes kun en sannhet. Heller at man alltid vil kunne tolke fenomener på mange nivåer. Hermeneutikken basers på helheten, for å forstå meningen er vi nødt til å se på sammenhengen av det vi studerer er en del av (Thagaard, 2018). Et mål for forskeren som baserer seg på en hermeneutisk tilnærming, er å danne tykke beskrivelser (Geertz, 1973). En tykk beskrivelse består av informantens eller studieobjektets utsagn, og hva forskeren mener utsagnene kan ha ment. Samt deres fortolkninger, i tillegg til forskerens tolkning av deres tolkninger (Thagaard, 2018). I motsetning til en tynn beskrivelse der man kun inkluderer det man har observert, som utsagn eller handlinger, og ser bort fra de kognitive prosessene som skjer i forkant. Et stort fellestrekk som kan gjøre fenomenologi og hermeneutikk passende å bruke sammen. En av de store forskjellene vil være at

hermeneutikken ser på handlinger som tekst (Thagaard, 2018), som gjør at hermeneutikken ofte kan ses på som en type tekstanalyse. Det er også en av farene eller manglene ved tilnærmingen, at handlingene ikke ses på som en praksis. Derfor må forskeren sørge for å beskrive atferdsmønstre, vel så bra som fortolkningen forskeren gjør (Thagaard, 2018). Etter å ha belyst de to tilnærmingene ovenfor, kan jeg meg sikkerhet si at jeg har benyttet meg av begge som en vitenskapsteoretisk forankring i mitt arbeid gjennom forskningsprosessen. Etersom jeg presenterer deres beskrivelser, for så å tolke deres holdninger og meninger i studien, basert på perspektiver og erfaringer de selv har stått overfor.

3.2 Kvalitativ metode

Kvalitativ tilnærming er nyttig av flere grunner, men hovedsakelig for å produsere kunnskap. Kunnskapsproduksjonen kan riktignok skje på flere nivåer, da den kan tilføye kontekst og personlige forklaringer til trender som tidligere har blitt bevist eller undersøkt (Cope & Hay, 2021). I tillegg kan man få nye innblikk i menneskers erfaringer, følelser, og ikke minst felleskap, for så å bruke dem videre i ny kunnskapsgenerering og jakt etter viten. En sentral målsetting kan sies å være at forskeren skal oppnå forståelse av sosiale fenomener (Thagaard, 2018). Av tradisjon er stort sett forskningen foregått med nær kontakt mellom forsker og personer i felten, men i takt med teknologi og utvikling har mennesker også begynt å analysere gjennom visuelle uttrykksformer (Thagaard, 2018). Kvalitativ tilnærming består av mange ulike metoder, Thagaard (2018) lister opp fem; Observasjon, intervju, analyse av forholdsvis tekster og visuelle uttrykksformer, og av video- og audioopptak, samt internett. Hvor Cope og Hay (2021) nevner tre kategorier som igjen består av utrolig mange flere metoder. 1) Muntlig kategori, som består av for eksempel intervju, fokusgrupper og deltakende observasjon, 2) Tekstbasert gruppe, hvor man finner historiske dokumenter, reisedagbøker, skrevne historier blant mange andre, 3) og til slutt observasjon/deltakende metoder som har dype røtter innen etnografi. Kvalitativ tilnærming er med andre ord basert på mange ulike metoder som ofte kan gå inn i hverandre, fordi de bygger på mye av de samme praksisene.

Etersom min studie skal se nøye på hvordan gårdbrukere opplever villsvin som en invaderende art, valgte jeg å bruke intervju som min metode. Derfor vil jeg ikke ta for meg noen andre metoder som ble nevnt ovenfor, men heller fremme min metode til det fulle for å danne en god forståelse på min prosess.

3.3 Utvalg og studieområde

Min masteroppgave vil som nevnt ta for seg gårdbrukeres holdninger til villsvin, derfor ønsker jeg å gjennomføre intervjuer med gårdbrukere som påvirkes av villsvin på daglig basis. En vanlig måte å velge en case er basert på en generell eller teoretisk interesse, derfor måtte min studie finne en case innen den teoretiske interessen til oppgaven (Stratford & Bradshaw, 2021). Basert på det har jeg valgt Aremark kommune, en av to kommuner med en villsvinbestand som tilsvarer mye av Norges totale bestand. Etter å ha valgt område jeg ønsker å gjennomføre forskningen, gjenstår valg av partisipaner. For å finne ut hvem som kan være aktuelle til et forskningsprosjekt nevner Stratford og Bradshaw (2021) at det vil være nyttig å utforske tematikken, for så å sette seg inn i ulike perspektiv som kan være passende og utforske videre. I forkant av intervjuprosessen leste jeg mye litteratur som beskrev områder i samfunnet som ble hardest rammet av villsvin i andre land, med det i bakgrunn var det tydelig for meg at det var gårdbrukere som skulle bli intervjuet til min oppgave. Det neste på agendaen vil da være å finne individer som passer til avhandlingen. Min oppgave vil ikke se svarene til tilfeldige bønder, men gårdbrukere som faktisk blir påvirket av villsvin. Forskningsprosessens kandidater ble valgt ut i fra et kriterieutvalg til en viss grad. Stratford og Bradshaw (2021) mener at man da velger deltakere som har visse kvaliteter eller egenskaper som er ønsket i utvalget. Basert på tidligere teori og metode kan man vite at utvalget skal bestå av bønder/gårdbrukere som befinner seg i Aremark. Fremgangsmåten som ble benyttet for å finne informanter til studien startet med at jeg kontaktet det lokale bondelaget for å forhøre meg om situasjonen. De sendte meg videre til en rådgiver for bønder i kommunen, da de mente han passet godt basert på informasjonen som ble gitt dem. Fra han fikk jeg tre navn på bønder som han visste hadde blitt påvirket av villsvinaktivitet, hvorav en dreiv med korn, og de to andre hadde husdyr. I tillegg til de tre personene fikk jeg en liste som inneholdt alle registrerte gårdbrukere i kommunen. Der ble et knippe personer kontaktet, hvorav en svarte. Han eide en gård, men livnærte seg på annet arbeid. Ifølge Valentine (2005) kaller man personer som det, gatekeepers eller portvakter. Portvakter kan som en følge av sin rolle, velge å gi eller begrense tilgang til personer. Den kommunalt ansatte satt på alle navn jeg trengte, men det var viktig å fremme mine behov i intervjuobjekter. Studien ønsker å se på hvordan bønder blir påvirket av villsvin, derav var det nødvendig for meg å snakke med mennesker som faktisk har blitt påvirket av villsvin. Listen som ble tilsendt fra han, inneholdt mange navn, ettersom studieområdet var forholdsvis lite og

langt unna bosted var feltarbeidet noe begrenset i tidsperspektiv. Derfor sa flere nei da de ikke hadde tid innenfor datoene feltarbeidet skulle ta sted.

Som følge av det satt jeg igjen med 4 bønder, hvorav alle var menn, men gjorde mye forskjellig på gårdene sine. En av bøndene livnærer lite av gårdsdrift, men leier ut arealer. I tillegg er han aktiv i interesseorganisasjoner for landbruk. Det gjør at han sitter på mye relevant kunnskap selv om han selv ikke i dag er en aktiv bonde.

I tillegg til å gjennomføre fire intervjuer med bønder ble det også gjennomført et intervju til av to personer som sitter i en rolle hvor det er deres arbeidsoppgaver å bistå bønder og grunneiere i kommunen. En av personene her var selv oppvokst på gård, mens den andre bodde på en gård i en annen kommune. Deres tolkninger og utsagn har blitt inkludert i resultatene, og kommer inn flere steder som hjelpende med tanke på enkelte prosesser som må gjennomgås i sammenheng med for eksempel jakt på villsvin. Det skal også nevnes at jeg har gjennomført to uformelle samtaler med to personer som sitter på veldig mye spesifikk kunnskap om villsvin. En er forsker for Norsk Institutt for Naturforskning, og den andre er ansatt innen utmarksforvaltninga i viken. Samtalene ble gjennomført på bakgrunn av at jeg selv som forsker bør ha en best mulig forståelse om temaet, for å kunne danne meg et helhetlig bilde basert på flere kilder enn kun mine samtaler med gårdbrukerne i Aremark. Derfor er det ikke inkludert resultater fra samtalene med de to, men heller i min egen tolkning av det hele.

Studieområdet kan betraktes som et lite sted med, hvor man har et lite sentrum med mye spredt bebyggelse. Inntrykket mitt er at det faller godt innenfor rammene til det som betraktes som et ruralt område, spesielt etter mine besøk på ulike gårder godt spredt i kommunen. Landskapet var i stor grad preget av jorder og åkere, og det var tydelig at det var mye jordbruk. Studieområdes representasjon er viktig og vil diskuteres i diskusjonen, da informantenes virkelighetsopplevelse står helt sentralt i arbeidet med å forstå utsagn og erfaring som kommer frem gjennom intervjuene deres.

Tabell 1 - Tabell over intervjudeltakere, og deltakere fra uformell samtaler

Informant	Bakgrunn
Husdyrbonde A	Husdyrbonde som har blitt påvirket av villsvin
Husdyrbonde B	Husdyrbonde som har blitt påvirket av villsvin
Kornbonde	Kornbonde som jakter villsvin
Gårdseier	Gårdseier som leier ut jord og jakter villsvin
Rådgiver A	Rådgiver for bønder og grunneiere fra Aremark kommune,
Rådgiver B	Rådgiver for bønder og grunneiere fra Aremark kommune
Jørgen Rosvold	Ass. Forskningssjef NINA
Johan Bergerud	Utmarksforvalter i Viken

3.4 Intervju og Gjennomføring

Intervjuer er en av de mest utbredte metodene for å undersøke fenomener, har mye til felles med det overordnede målet til kvalitativ forskning. Kvalitative intervjuer har som mål å undersøke oppførsel og motiver, opparbeide fylldige og omfattende kunnskap om andre mennesker (Dunn, 2021; Thagaard, 2018). Intervju er helt sentral som metode for å kunne se etter dypere mening og forståelse, da andre metoder som observasjon og statistiske undersøkelser ikke klarer å hente inn nok informasjon. Tjora (2017) velger en noe mer avslappet beskrivelse og sier målet med intervjuer er, «å skape en situasjon for en relativt fri samtale som kretser rundt noen spesifikke temaer som forskeren har bestemt på forhånd». Det er viktig å dra den enda litt lenger under intervjuene, Thagaard (2018) nevner at det er nødvendig og tenker over informantenes livsverden, og hvordan deres tanker har en forankring basert på den. I lengre intervjuer, eller dybdeintervjuer som Tjora kaller dem, bør man også tillate at informantene selv får god nok tid til at de selv får reflektere over deres egne livserfaringer (Dunn, 2021; Tjora, 2017).

I en tid vi lever i nå med utallige mulige måter å nå ut til mennesker, kan man argumentere for om man skal intervjuer fysisk eller om man skal benytte seg av videosamtaler. Man har

fordeler med begge måter, spesielt med at man kan bruke mindre tid og penger på å gjennomføre videosamtaler (Dunn, 2021). Spesielt i mitt tilfelle kunne man ha spart en del på både reisetid, og kostnader til reise. Da informantene var bosatt i Aremark, mot Trondheim hvor jeg bor. I tillegg til de tekniske problemene som ta sted, beskriver Dunn (2021) hvordan man ikke klarer å få med seg hele konteksten til situasjonen. Det er noe å se de faktiske stedene de danner sine erfaringer og tanker basert på. Basert på det mener jeg at det veier opp for tapt tid, da man for igjen mye mer enn man legger bort.

3.4.1 Intervjuguide

En god intervjuguide kan være en sterk kompanjong i jakten på vellykkede intervjuer. Dunn (2021) understreker at selv den beste intervjuer er nødt til å bli påminnet underveis, om ulike temaer eller problemer rundt hendelser eller erfaringer. Ikke bare hjelper det med å holde oversikten over ulike temaer, men det kan hjelpe med å skape en felles base for spørsmål til alle informantene. På den måten kan man selv sammenlikne de ulike intervjudeltakerne. I mitt tilfelle er intervjuguiden en liste med noen generelle temaer, som betyr at min studie har basert seg på en delvis strukturert guide (Dunn, 2021). Videre nevner han skepsis til bruk av en intervjuguide fremfor en intervjuplan der man på forhånd har nøye formulert de ulike spørsmålene, om intervjueren er fersk som intervjuer. Da er man nødt til å formulere spørsmål når de faller deg inn underveis i intervjuet, som krever gode kommunikasjonsferdigheter og selvtillit. En delvis strukturert guide har styrken sin i at man slipper til en naturlig flyt i samtalen, derav er det mulig at man kommer inn på temaer man ikke forutså at man skulle snakke om. Derfor ble det prioritert mot en delvis strukturert framfor en guide med fastere ramme.

Intervjuguiden som blir benyttet til intervjuene gjennomført i studien, starter med en del spørsmål om karakteristikk (se vedlegg 1). I tidligfasen av intervjuet er det gunstig å skape tillitt og en avslappet stemning hos informanten, ved å snakke om helt hverdagslige emner får man en trygghet som kan gjøre det lettere å snakke om vanskeligere emner senere. Vedlegget er delt opp i ulike temaer med spørsmål, der enkelte av spørsmålene har oppfølgingsspørsmål. Thagaard (2018) sier at man er nødt til å prioritere hvor dypt man vil gå inn på hvert tema, og sier at man kan velge å følge en ny tråd om det skulle være interessant. Min opplevelse var at intervjuguiden funket godt, men den dekket ikke nok, og den inkluderte noen temaer eller spørsmål som ikke var nødvendig å ha med. I løp av prosessen fant jeg flere problemstillinger jeg ikke var klar over eksisterte, som var nødvendig å spørre de gjenstående informantene. Det kan være lett å anta at jeg ikke var godt nok forberedt, noe jeg muligens ikke var. Det kan

være vært å påpeke at man ikke har gjennomført noe forskning på det sosiale aspektet ved villsvin på et så dypt nivå som avhandlingen har som mål å gjøre. Derfor vil det dukke opp en del temaer som man før ikke ville gjenkjent som et problem.

Før intervjuguiden ble brukt i felt, ble den gått nøye gjennom for å være lettest mulig, sånn at det ikke ville være noen misforståelser eller andre problemer. For å sørge for troverdighet i den har veileder også sett på den og gitt tilbakemeldinger før den faktisk skulle brukes i felten.

3.4.2 Gjennomføring

En sentral del i et intervju er at informantene bør føle seg avslappet, samtidig som de er i varme og trygge omgivelser der man kan snakke høyt og digresjoner er tillatt (Tjora, 2017; Valentine, 2005). Hjemstedene ble bevisst valgt som mulige steder å gjennomføre intervjuene fra starten av, da de bygger under utsagnet over, men også fordi det ville vært praktisk for meg. Alle gårdbrukerne ble intervjuet i hjemmene sine, mens de to som var ansatt i kommunen ble intervjuet på rådhuset i Aremark. Alle intervjuene bar preg av at man hadde et avslappet forhold til intervjusituasjonen, og jeg ble flere steder spurt om jeg hadde lyst på en kopp kaffe eller noe annet. Det var viktig for meg å skape en ramme rundt intervjuet, som gjorde at de fikk en ro fra meg. I tillegg hadde flere av informantene familiemedlemmer som gikk rundt og drev med sitt, som hjalp med å bygge en lite ansent stemning. Mine intervjuer hadde som mål å finne ut hvordan de opplevde situasjonen, ikke bygge teori på ønskede svar om at villsvin enten var det eller noe annet. Det var altså ingen rette eller gale svar.

En annen viktig del av situasjonen var hvordan jeg la frem min rolle, hvem representerer jeg og hva vil jeg gjøre med samtalene vi har. Selv er jeg født og oppvokst i Elverum, hvor man til tider har hatt et stort fokus på forvaltning av for eksempel ulv i jeger- og bondemiljøet. Selv om jeg ikke har vokst opp på gård eller tatt del jakt, har jeg mange bekjente som er engasjerte i problematikken. Om en i et intervju uttrykte misnøye rundt den situasjonen følte jeg det var naturlig å ta opp at jeg selv hadde kunnskap om det, og brukte det til å vise empati ovenfor deres situasjon. I tillegg merket jeg tidlig at de hadde mye mer kunnskap på tematikken enn det jeg hadde sett for meg, som gjorde at de la seg litt mer i førersetet enn det jeg hadde sett for meg. I enkelte tilfeller var jeg nødt til å dra i spakene, for å få dem inn på et nytt emne eller i en annen retning enn de selv var på vei mot. Dunn (2021) er enig i det, og sier at det er typisk at forskeren omdirigerer informanten om man går for langt unna emnene forskeren vil undersøke.

Logistikken av de faktiske intervjuene gikk ut på at jeg forhørte meg med alle informantene, om de hadde mulighet i noe liknende tidsrom for å gjøre min reisetid så overkommelig som mulig. Informantene benyttet seg av mange ulike timeplaner, da en jobbet med gården sin til alle døgnets timer, hvorav andre jobbet på en annen arbeidsplass og hadde andre rutiner. Alle intervjuene ble gjennomført i løp av to dager, der et intervju ble gjennomført første dagen, og fire intervjuer ble gjennomført dag nummer to. Det korteste intervjuet tok 1 time, mens andre tok opp mot 1,5 time. Intervjuene opplevde jeg alle som rolige og kontrollerte, hvor samtalen hadde en naturlig balanse mellom forsker og informant. Roen i intervjuene gjorde at det var lite bemerkelsesverdig ved for eksempel kroppsspråk, eller tonefall i samtalen. Informantene har åpenbart hatt en ulik måte å framstille seg selv på, hvor noen har en mer naturlig ro enn andre som er litt mer frampå og bruker mye kroppsspråk i en naturlig samtale. Videre var det stor forskjell på de ulike informantene, da enkelte virket å sette pris på å snakke fritt om temaet, der andre i større grad trengte å få et spark bak for å komme i gang med sine meninger. Derfor ser jeg både fordeler og ulemper ved mitt valg på en delvis strukturert intervjuguide. I enkelte intervjuer fløt samtalen helt naturlig og kom av seg selv inn på spennende temaer som ikke brøt utenfor studiens område. Andre intervjuer bar preg på at jeg som forsker var nødt til å ta mye initiativ, i en situasjon som det ville det passet mye bedre med en mer detaljert intervjuguide som hadde gode formulerte spørsmål klare til enhver tid.

Alle intervju av bønder forgikk på tomannshånd, selv om flere av informantene var gift og hadde partnere som hjalp med arbeidet på gården. Selv om dette var et ubevist valg fra min side, ser jeg både ulemper og fordeler med dette. Sommarset (2020) opplevde at informantene snakket fortrolig uten andre til stede, noe jeg selv merket ettersom jeg opplevde informantene som åpne ovenfor meg. I mitt ene intervju med representanter fra kommunen var det to som deltok, og jeg opplevde at de var veldig flinke til å utfylle hverandre, på bakgrunn av at de har noe ulik bakgrunn. Det er en egenskap jeg savnet i enkelte av de andre intervjuene hvor praten ikke fløt på samme måte. Videre opplevde jeg at det er vanskelig å vite eller skjønne hvordan ulike informanter opptrer i intervju. Enkelte virker å sette pris på samtalen over et tema de selv synes er interessant, mens andre i en litt større grad ikke helt ser poenget med intervjuet og ser på det som noe unødvendig og bortkastet tid.

3.5 Transkribering og analyse

Til dette punktet har jeg gjort rede for mine forberedelser til intervjuene, samt hvordan gjennomføringen av dem gikk. Fra dette punktet vil jeg ta for meg hvordan arbeidet i etterkant av intervjuene har gått for seg, da spesielt transkriberings- og analysedelen.

3.5.1 Transkribering

For å kunne hente mest mulig data ut av intervjuene brukte jeg lydopptaksfunksjonen på telefonen min, men husket å slå av skylagring og nettilgang for å holde opptaket skjermet for meg. Alle informantene ble spurt på forhånd om det gikk bra at samtalene ble tatt opp, og alle sa ja. Med en gang intervjuene var gjennomført overførte jeg opptakene over til min egen nettverkstilkobling for NTNU, for så å slette de alle andre steder. Etersom intervjuene mine gikk fortløpende etter hverandre fikk jeg ikke tid til å transkribere de etter hverandre, da hadde emnene vært friskere i hodet og man kunne skrevet ned noe spesielt som man hadde bemerket seg. Transkribering er en tidkrevende prosess, men man blir godt kjent med materialet. Både Tjora (2017) og Dunn (2021) nevner at man kan ansette andre til å gjøre transkriberingsprosessen, men da er det større sjans for å miste visuell kontekst som kan påvirke gjenkonstruksjonen av intervjuet. For å ta med meg den visuelle konteksten satt jeg med en notatblokk under intervjuene, men brukte den i liten grad. Kun om man så kroppsspråk som var motsigende det som ble sagt, eller at man så på kroppsspråket at det var vanskelig å snakke om nåværende temaet. I tillegg vil man på en måte starte på analysedelen ved at man får behandle dataen igjen før man tar fatt på den faktiske analysen..

Språket til deltakerne var ganske vanlig med unntak av noen få uttalelser, derfor bruker jeg deres språk i transkriberingen. Om det mot formodning var noen ord som kunne framtrådt som fremmede har det blitt lagt ved et synonym i parentes bak ordet. En annen erfaring fra intervjuene var bruk av fyllord, spesielt liksom ble brukt flittig. For å ha en naturlig flyt i transkriberingen har mange fyllord blitt utelatt. For å fortsette å fremstille utsagnene på en god og forståelig måte har det også blitt satt inn nærmere beskrivelser av enkelte pronomen for å hjelpe leseren med å forstå hvem eller hva som blir diskutert.

3.5.2 Analyse

Oppgavens vitenskapsteoretiske forankring bygger som nevnt på fenomenologi og hermeneutikk. Hvor fokuset ligger på informantenes egne erfaringer og deres tolkninger av de erfaringene. Med det i bakgrunn vil det være naturlig å knytte analysen av datamaterialet opp mot nettopp de erfaringene og tolkningene. Stegvis-deduktiv induktiv metode (SDI) bygger på de samme prinsippene. Da man ikke velger ut teorier selv, men man jobber seg bakover fra datamaterialet mot teorier (Tjora, 2017). Dette er for å trekke essensen ut av materialet, hvor man sitter igjen med materialet man skal utarbeide ideer og teorier fra. For å trekke ut det viktige materialet benytter man seg av empiri-nær koding, det skal sørge for at kodene eller dataen ikke blir påvirket av min magefølelse og mine forventninger til teorier jeg selv vil

undersøke (Tjora, 2017). Det er viktig å påpeke at avhandlingen ikke følger SDI til punkt og prikke, men baserer seg på mye av den samme teorien. Fellestrekket som er viktigst å inkludere under analysedelen vil være å holde seg empirinær for å la utvalget vise hva som trengs å undersøkes.

Kodingsprosessen foregikk ved at jeg selv hentet ut koder fra de ulike intervjuene. Tjora (2017) mener at man nå til dags bør bruke kodeprogramvarer for å gjennomføre en best mulig koding og analyse. På det punktet gjorde jeg en vurdering, og anslo at jeg ikke ville tjene på å bruke et program egnet til det, basert på hvor mye tid og krefter jeg måtte brukt i forhold til hvor mye jeg sparer. I praksis fungerer kodingsprosessen på samme måte, og jeg vil fortsatt sørge for at jeg holder meg empirinær. Etter å ha kodet intervjuene er man nødt til å gruppere kodene i ulike kategorier, som vil danne de ulike temaene man analyserer (Tjora, 2017).

Denne delen vil også fungere på en induktiv måte, da man selv sorterer de ulike inn i kodegrupper. Her er det vanlig at man vil fjerne en del koder som viser seg å være irrelevante. I mitt tilfelle endte jeg opp med 8 ulike temaer jeg tar med meg videre. Omfanget på de dannede gruppene varierer, og enkelte krever et dypere dykk enn andre.

Videre vil resultatene bli presentert i et eget kapittel, hvor som nevnt deler inn etter Skogen et al. (2013) sine tanker om kjerne- og perifere komponenter i sosiale grupper. På bakgrunn av det vil de ulike temaene bli plassert i en av de to delene basert om kodene i temaene stemmer overens med hverandre gjennom utvalget. For å gjøre det så oversiktlig som mulig for leseren velger jeg å presentere alle sitater uavhengig av antall ord og størrelse i egne avsnitt, delvis sortert til samme kodegruppe. I håp om å vise leseren de ulike innfallsvinklene, ulike erfaringene og utsagnene på en måte som er forståelig.

3.6 Studiens kvalitet

Kvalitativ forskning har som mål å generere innsikt i menneskers erfaringer, følelser, lokalmiljøer, for så å bruke de erfaringene til å skape nye teorier om menneskelige forhold (Cope & Hay, 2021). Tjora (2017) argumenterer for at total nøytralitet ikke eksisterer innad i kvalitativ forskning. Med det i tankene er man som forsker nødt til å gjøre det man kan for å gjennomføre forskningsprosessen på en måte som gjør at konklusjonene man sitter igjen med ikke blir påvirket av forhold som undergraver kvaliteten til avhandlingen. Begreper som reliabilitet, validitet, overførbarhet kommer til å forklares nærmere nedenfor, og hvordan de kan være med på å sørge for en god kvalitet på studien.

3.7.1 Reliabilitet

I kvalitativ forskning knytter vi reliabilitet opp mot begrepet pålitelighet (Thagaard, 2018). Skilbrei (2019) beskriver reliabilitet som at man har skapt datamateriale på en pålitelig måte, det betyr at man skal kunne stole på at resultater ikke skyldes mangler eller feil under prosessen. På bakgrunn av det er man som forsker nødt til å være kritisk til egen prosess, under intervjuene bør man ikke stille ledende spørsmål som presser informanter til å svare noe. Man skal kunne tenke at en annen forsker også skal kunne finne de samme resultatene, derfor er en åpen og kritisk tenkning essensielt for å vedlikeholde kvaliteten til forskningen.

Det å intervju personer i hjemmene sine har som nevnt flere fordeler, også her ser man fordelen ved at en naturlig kontekst sørger for svar som ikke blir påvirket av stress eller uvante arenaer. Informantene fikk i tillegg velge tid selv, ved å tilpasse intervjuene til deres hverdag var det ikke noe som måtte endres eller forflyttes. Om tiltak som nevnt faktisk har en effekt er vanskelig å si eller bekrefte, men det er absolutt verdt å gjøre det for å fjerne alle mulige feilmarginer.

I transkriberings- og analyseprosessen er reliabilitet fremdeles viktig, da man kan utføre mange dårlige beslutninger uten å ha det i bakhodet. Bruk av opptak er viktig, i den forstand av man viderefører intervjudeltakerens stemme og viderefører en deduktiv tilnærming. I tillegg gir man ikke forskeren mulighet til å forme utsagn som man vill, da man automatisk gjengir hele intervjuet. Påliteligheten ivaretas ved at man viderefører personenes stemmer, ved at man bruker direkte sitater som leseren får se, ikke bare forskeren.

3.7.2 Validitet

Thagaard (2018) bruker ordet gyldighet for å beskrive validitet, hvorav Skilbrei (2019) beskriver det som at datamaterialet man har er passende for målsettingene man har som forsker. Validitet kan videre deles i to, hvor en del går på det interne i forskningsprosessen om forskeren faktisk trekker slutninger som kan forsvares i empirien. Den andre går på om man kan se gyldigheten i andre sammenhenger utad, om man kan overføre teoriene som blir dannet. Mye av de samme går igjen under validitet som det gjør i reliabilitet, man må granske egne valg og beslutninger gjennom hele prosessen. I tillegg må man sørge for å beskrive det teoretiske ståstedet benytter som grunnlaget til tolkninger man gjennomfører.

En annen måte å styrke validiteten på er å inkludere andre i analyseprosessen, for å gå gjennom analysene forskeren har tatt (Thagaard, 2018). I min har jeg latt både medstudenter og veileder se på mine analyser for å få inn nye impulser og andre vinklinger på mulige

tolkninger. Det siste forskeren må tenkte på er hvordan hens rolle påvirker prosessen (Thagaard, 2018). Min rolle er lite skremmende, jeg er den del yngre enn alle intervjudeltakerne, i tillegg til å «bare» være en student. Informantene var ikke ytterligere skremt av min rolle, og jeg følte at alle kunne være seg selv uten å tenke på hva jeg kom til å gjøre med det de sa. Som forsker var jeg tidlig ute med å si at det ikke var noen gale eller riktige svar, og at jeg er ute etter å lære mer om situasjonen de er i som en følge av villsvinets nærværelse.

3.7.3 Overførbarhet

Mine informanter har alle til felles at de er gårdbrukere i Aremark, som har hatt litt med villsvin å gjøre. Derav kan man kalle dette en casestudie i tillegg til at vi gjennomfører intervjuer. En kjent kritikk rettet mot casestudier er den mangler generalisering, eller overførbarhet. Overførbarhet beskriver om funnene som blir gjort i denne studien kan overføres til annen forskning (Baxter, 2021; Thagaard, 2018). For å sørge for en solid overførbarhet vil studien bruke en nøye valgt case, samtidig som teorien jeg danner ikke kan være for abstrakt eller for rettet mot casen. Selv om legger til rett for tiltakene over, kan det være vanskelig å sørge for overførbarhet, ettersom kvalitative intervjuer baserer seg på subjektiviteten til informantene. Derfor er det mulig at deres erfaringer vil være for særegne, men igjen. Oppgavens mål er delvis å finne ut hvordan bønder opplever villsvinets tilstedeværelse, og man kan anta at bønder andre steder i verden og Norge vil stå ovenfor lignende opplevelser. På bakgrunn av det er det viktig å si at per nå, er det ikke mange i Norge som har samme erfaringer. Om ekspertene får rett vil man få mye mer villsvin, og derfor vil det være nyttig og viktig å danne teori som overføres til fremtidige saker, der man vil ha villsvin.

Et eksempel på oppgaven prøver å være overførbar er at man inkluderer ulike typer bønder. Svinebønder er de som har mest frykt koblet opp mot ulike konsekvenser, så på en måte ville det vært gunstig å skrive en avhandling som avgrenser seg til de som blir påvirket i størst grad. Villsvinet ses i dag på som en fremmedart av den norske stat, det er den langt ifra å være alene om, som gjør at man kan anvende enkelte deler av konklusjonene til annen forskning som omhandler fremmede arter og hvordan de blir forstått av gårdbrukere. Om oppgaven ser på sosiale fenomenene framfor den spesifikke situasjonen mine informanter befinner seg i, vil man styrke overførbarheten. Overførbarhet blir kan svekkes om man har et lite representativt utvalg, på noen områder kan man anta at jeg har et lite representativt utvalg basert på antallet informanter. Men, studiens intervjudeltakere er alle påvirket av villsvin med

god grunn. Avhandlingen har som mål å se på hvordan villsvin oppleves av gårdbrukere som til daglig må hankses med arten, ikke «vanlige» bønder som aldri har sett et villsvin før. Selv om utvalget er særdeles spesifikt, er det fremdeles representativt.

3.7.4 Forskningsetikk – anonymisering og informert samtykke

I både forkant og etterkant av det praktiske rundt intervjuene er det en del man skal gjøre. Forskningsprosjekter som gjennomføres av studenter ved universiteter krever at man må få en tillatelse av Norsk senter for forskningsdata (NSD), som fungerer som personvernombudet til alle oppgaver det liknende institusjoner i Norge (Thagaard, 2018). De tre hovedpunktene som blir sett på er, informert samtykke, konfidensialitet, og konsekvenser av å delta i forskningsprosjektet. Det viktigste er at man tar hensyn til intervjudeltakerne, og at man faktisk følger kjerneverdier man har i samfunnet, som menneskeverd (NESH, 2022). Videre sier NESH (2022) at man må respektere likestilling, frihet til å for eksempel ville trekke seg under prosessen, og velgjørelse og beskyttelse fra byrder som følge av forskningen.

For å gjennomføre intervjuer er man nødt til å få en bekreftelse på at det går fint for en person å bli intervjuet. Dette ofte i skriftlig form, der den eventuelle informanten blir opplyst over hvorfor hen blir intervjuet og hva det skal brukes til. Studien gjennomført i Aremark baserer seg på et knippe intervjuer gårdbrukere der alle ble informert om studiens plan, og hvilken rolle de har i denne studien. Vedlegg 2 er en kopi av det informerte samtykkeskjemaet alle som har deltatt i prosjektet har skrevet under på, der det vises til rettighetene man som intervjudeltaker har.

- Få innsyn i opplysningene om dem som behandles, samt få tilsendt en kopi av materialet
- Få rettet på opplysninger som er feil eller misvisende
- Få slettet personopplysninger
- Sende klage til Datatilsynet om behandlingen av deres personopplysninger.

I tillegg til det vises det et avsnitt som beskriver frivilligheten i prosjektet, der man som intervjudeltaker kan trekke seg ut av prosjektet. Da vil alle personopplysninger bli slettet, og det skal ikke følges av negative konsekvenser. Underveis i intervjuene er man også nødt til å følge med på om man må tilpasse seg informanten (Thagaard, 2018). Om emnet som diskuteres preger en må man vurdere endringer i hvordan man formulerer det, eller unngå det helt. Min opplevelse av intervjuene var at, problematikken rundt villsvin er betraktelig for

enkelte. Likevel, så var det ikke en vanskelig tematikk å snakke om, og det virket som om de var ganske åpne om hva det mente for dem som bønder å ha villsvin i området.

Når det kommer til analysen er man som forsker nødt til å presentere deres tolkninger, ikke bare forskerens egne tolkninger av deres utsagn. Etter hvert som man kommer lenger ut i prosessen blir man fjernere fra informantene og da utsagnene deres fant sted, som forsker må man passe seg for at man ikke glemmer informantenes perspektiv (Thagaard, 2018). Ved at jeg er blitt inspirert av SDI-tilnærmingen og dens deduktive inngangsvinkel til analyseprosessen skal man automatisk ha et større fokus på informantens utsagn og tolkninger.

3.7.5 Metodologiske styrker og svakheter

Utvalget til en forskningsprosess kan ha mye å si for kvaliteten til oppgaven, både prosessen man benyttet seg av for å velge utvalget, samt størrelsen på utvalget og individene som tar del. Som det ble fundert litt på under studiens kvalitet er hvor representativt utvalget er. Ettersom utvalget er satt sammen av personer som alle har hatt mye med problematikken omkring villsvin å gjøre, kan det gjøre at det er vanskelig å overføre sosiale forhold over til bønder andre steder i landet. På den andre siden vil slutningene som trekkes i denne studien være godt skikket til å overføre mot den samme tematikken på andre caser i Norge. Videre kan man diskutere hvorvidt det var bra at de ikke meldte seg selv til å bli intervjuet, men heller ble anbefalt av en med god kjennskap til jordbrukspraksiser så vel som problemene bøndene i kommunen står ovenfor. Ved at jeg ikke spurte tilfeldige personer om det, kan man ha luket bort personer som ikke nødvendigvis sitter på så mye kunnskap om min tematikk. Det gjør at man styrker den «faglige» forankringen i utvalget, og kan trekke mer fra beskrivelsene som ikke bare går på de sosiale forholdene.

En svakhet i metodevalg i studien er hvorvidt en del av generaliseringen eller overførbarheten svekkes ved at man ikke kan trekke tråder med hvordan folk tenker om villsvin direkte over til en tilfeldig gårdbruker i et område med villsvin. Det kommer tydelig fra i oppgaven at utvalget i min studie er i stor grad engasjert enn andre gårdbrukere i kommunen. På grunn av den åpenbare mangelen, er man som forsker nødt til å vise hvordan studien er relevant. Det vil forklares i større omfang senere, men per nå er det lite statlig støtte i kampen mot villsvin. Norsk institutt for naturforskning er også på punktet der de sier at man ikke helt enda vet hvor stort omfanget av villsvin i Norge er med tanke på hvordan natur og mennesker påvirkes. Studien har som mål å vise hvordan noen av de første personene i Norge som faktisk hankses med villsvinet, tenker om det. Det ville vært praktisk om man kunne sammenlikne mine

resultater med andres, men det skal sies at det er lite forskning som sosiale forhold omkring villsvinet. Man kan sammenlikne med andre forvaltningssaker i Norge, som for eksempel med ulv, men om det er overførbart er mer usikkert.

Min rolle som student og 24 åring vil spille inn, i hvor stor grad er umulig å si. Mine forberedelser til intervjuene vil jeg kalle veldig solid, spesielt med tanke på mengden og omfanget av kunnskapen jeg har satt meg inn i. Det som fort visste seg som et problem underveis i intervjuene var at de satt på en så spesifikk kunnskap, at jeg antageligvis ikke ville lært om det av mange andre i landet. Et eksempel er at jeg ble introdusert for en ny problematikk eller kunnskap jeg ikke var klar over gått inn i intervjuprosessen. Som gjorde at jeg ikke kunne diskutere det med gårdbrukere jeg allerede hadde intervjuet ferdig. Om man presenterer data som kun har blitt «testet» med en eller to i utvalget vil det være vanskelig å trekke gode konklusjoner, med støtte i annen teori. Når det kommer til min rolle i intervjuprosessen var det tydelig for meg at jeg var det Catungal og Dowling (2021) beskriver som en utenforstående til deres miljø. Som nevnt tidligere forsøkte jeg å skape relasjon ved å si litt om min egen bakgrunn. Til en viss grad fungerte det godt, og det skapte en relasjon, men om det var et klokt valg eller ikke kan diskuteres. Informantene er oftere flinkere til å forklare ulike elementer om forskeren er utenforstående (Catungal & Dowling, 2021). Mitt valg om å skape relasjon gjorde i enkelte intervjuer at jeg mistet de forklaringene til enkelte begreper som jeg gjerne skulle ha hatt forklart. Dette førte til at jeg med jevne mellomrom var nødt til å stille det jeg ser på som unødvendige oppfølgingsspørsmål som lett kunne vært unngått.

4 Resultat – Sosial representasjon av villsvinet

I dette kapittelet vil jeg presentere empirien som har blitt skaffet gjennom intervjuprosessen. Videre vil jeg koble informantenes utsagn og mine fortolkninger opp mot relevant teori som er blitt presentert tidligere i avhandlingen. Kapittelet vil bli delt inn i det som er blitt beskrevet som kjerne- og perifere komponenter (Skogen et al., 2013). Hvilke oppfatninger er det som blir oppfattet på samme vis av hele utvalget, mot ulike oppfatninger som enten er spesielle for grupper eller enkelt individer. Kjerne komponentene er det som er felles for hele utvalget med bønder fra Aremark, mot perifere komponenter som viser seg i undergrupper med felles interesser. Interessegruppene som går igjen er de som bedriver villsvinjakt, og de som livnærer seg på husdyr i gårdsdriften.

4.1 Kjernekomponenter – Felles forestillinger om villsvin

Villsvinet er per 2023 på fremmedartslista i Norge, som betyr at det er uønsket art i norsk natur. Det er basert på to egenskaper, invasjonspotensial og økologisk effekt. For de fleste nordmenn i 2023 er villsvin noe som ikke er verdt å tenke på, men for enkelte miljøer helt sørøst i landet begynner det bli et stort problem. Som nevnt under teorikapittelet bruker Skogen et al., sosial representasjon for å se på holdninger til ulv i Norge. Ulven har som nevnt tidligere en mye bredere konfliktbase ettersom arten rører mange ulike grupper i samfunnet. Selv om man har mennesker på hver sin side av en konflikt er det ofte at de kan beskrive et fenomen med samme egenskaper, for eksempel som Skogen et al. (2013), sier at ord som *smart og flott* går igjen på tvers av fokusgruppene i egen forskning. En av grunnene til å at avhandlingen baserer seg på intervju med bønder i områder med villsvin, er at man ikke enda har opplevd et stort engasjement fra andre grupper enn nettopp dem. For å forstå nåværende, men viktigst fremtidige konflikter rundt forvaltning av villsvin er det nyttig å se på hvordan mennesker ser på villsvinet.

Mitt utvalg består av bønder og gårdbrukere fra Aremark, men de har ulike attributter som følge av ulike interesser og praksiser på egen gård. De ulike egenskapene deres vil antakeligvis gjenspeiles i empirien, og deres sosiale representasjon av villsvinet. Min teori innledningsvis før analysen av utsagnene og tolkningene til gårdbrukerne, er man kan se et klart skille innad i den sosiale gruppen gårdbrukere fra Aremark. Som nevnt under teorikapittelet er det vanlig å dele opp sosiale komponenter innad i en gruppe eller konstellasjon. Sentrale komponenter er noe som hele gruppen deler, det kan beskrives som en kjerne av fundamentale overbevisninger. I en gruppe som alle har til felles at de delvis

livnærer seg av gårdsdrift, kan det være naturlig å tenke seg at man ser villsvinets sosiale representasjon gjennom egenskaper som har som vane å påvirke jordbruket. På den andre siden har vi de perifere komponentene. De vil komme frem i avsnittene under for å belyse sitater og fortolkninger av deres sitater.

4.1.1 Villsvinets estetikk

Villsvinets estetikk sier noe om det første folk tenker på når de ser et villsvin

Jeg velger igjen å bruke ulven som et eksempel for sosial representasjon, nettopp fordi det er så mange som har meninger om hva man skal gjøre med den. Selv om mange grupper i samfunnet er sterkt imot ulv i norske skoger, er de fortsatt full av lovord om arten. Skogen et al., (2013) trekker frem adjektivene «smart», «imponerende» og «flott», som ord som går igjen på tvers av interessegrupper. Så selv om man har en sterk interessekonflikt om hvorvidt arten skal få leve i norsk natur eller ikke, klarer man å se forbi egenskaper man misliker, til egenskaper man finner bemerkelsesverdig ved et fenomen. Etter hvert som man finner felles oppfatninger av en art, kan man utelukke det som et av problemene med arten.

Det som har gått igjen i størst grad når det kommer til den sosiale representasjonen av dyret, er estetikken eller hvordan man mener dyret ser ut. Flere omtaler dyret som stygt. At det ikke er et appellerende dyr basert på fremtreden. Her er tre informanternes svar på hva de synes om villsvin:

Jeg synes jo det er stygt jeg da, jeg synes ikke det er noe trivelig dyr.

(Husdyrbonde B)

Det er jo ikke pent, det er jo et stygt dyr på en måte. Når det er sagt, er jo ungene veldig pene som alle dyreunger er, nei hva skal jeg si hva jeg synes om villsvin. Dyret som sådan er vel ikke akkurat noe å utsette på det, det er vel et dyr som et annet dyr. Nei, men det er klart det er for mange av dem her

(Kornbonde)

Jeg synes ikke noe om dem for å si det sånn.

(Rådgiver B)

Beskrivelsen over virker som en egenskap eller attributt ved dyret som ikke blir påvirket av informantenes bakgrunn. At villsvinet er stygt, virker uavhengig av deres ulike interesser.

Derfor er det mulig at man kan se på den beskrivelsen som en fundamental komponent, innad i miljøet avhandlingen har hentet sin data fra.

Innad i gruppen av bønder i Aremark er de enkelte fra utvalget som jakter på villsvin. Både fordi de har lyst til å stanse villsvinets bestandsvekst, men også fordi de synes jakt er gøy og en sosial ting å foreta seg. Sitatet ovenfor fra kornbonden tilsier også at han hovedsakelig ikke tenker så mye om hvordan dyret er i seg selv, men heller at det er antallet som har noe å si for den sosiale representasjonen.

4.1.2 Villsvin som skadedyr

Selv om de i utvalget blir påvirket i ulik grad av villsvin som skadedyr, er det ingen tvil om at alle ser hvor mye skade det kan bli av villsvinet. På en måte kan man skille utvalget basert på hvor stor skade villsvinet står for på deres eiendom, men ettersom studien retter søkelyset på mot hva utvalget tenker vil det være hensiktsmessig å presentere funnene sammen. Fordi det er en bred enighet om at villsvinet forårsaker mye skade, og er et stort problem for alle bønder og gårdbrukere. Husdyrbøndene er klare på at de selv er blant dem som opplever størst skade i området, og at det er vanskeligere å forholde seg til skaden som skjer som følge av villsvin.

Jeg tror det er få år jeg har hatt under 50 000 i kostnad med det grisegreiene.

(Husdyrbonde A)

Problemet er temmelig stort på den ene jordet, det har 20 mål av dem har vært ødelagt totalt av gris flere ganger. Der har det vært betydelig med skade der.

(Kornbonde)

Nei, jeg kan ikke si jeg har noen skader enda.

(Gårdseier)

På nabogården her borte gikk jeg på elgpost i oktober, da så jeg de hadde vært ute i stubben og velta fælt i et område der.

(Gårdseier)

Han har jo hatt mye problemer, i enga. Kornbøndene rundt her har ikke enda hatt noen store problemer.

(Gårdseier)

Alle nevnt over tilsier at de selv har, eller vet om andre som har hatt store skader. To beskriver det som kan ses på forholdsvis store økonomiske skader, der man ser både at husdyrbønder og kornbønder kan få skader. Som gårdseieren beskriver til slutt, ligger det en tanke blant flere at det er husdyrbøndene som lider av de største tapene. Det er også lettere å beregne tap for de som driver med korn, da man «kun» trenger å erstatte korn.

Hvorav husdyrs bønder lider av problemer som beskrevet under. Sauer dør av bakterier, mens kyr spontanaborterer kalver, som sterkt påvirker melkeproduksjon. Sann situasjonen er nå virker det som om husdyrbønder faktisk er rammet hardere av villsvinn enn kornbønder. Det er altså tilfellet før man inkluderer problemet koblet til smitte av for eksempel afrikansk svinepest.

Kalvene er en ting, men det verste er at kua ikke melker noe mer, eller du får hun ikke i gang igjen. Skal man erstatte en ku begynner det fort å koste en del. Jeg har ikke regna på akkurat hva det er, det tror jeg er like greit, for da hadde jeg blitt skremt.

(Husdyrbonde A)

Det er vi som driver med gress som har det største problemet her. Kornbøndene de mister litt avling, men det er ikke mer enn det. Mister du 1000 kg så er det 4000 kroner, og da er det 5 mål. Skal godt gjøres at de spiser noe mer enn det.

(Husdyrbonde A)

Vi som driver med husdyr, blir temmelig påvirket. Største problematikken ligger på sauen, og forurensing i enga. Sauen er veldig ømtålig for listeriosebakterier. I fjor mista vi rett før lamming, 4-5 søyer.

(Husdyrbonde B)

Listeriose er vel det som vi har fått. Vi sendte inn prøver til mattilsynet det året vi mista 6-8 stykker, men de var litt usikre i svaret, så det var ikke noe helt entydig. Når jeg sluttet med de ballene, og gikk over til noen andre ble det bra da.

(Husdyrbonde A)

Problemet ligger altså i at villsvinn blander inn jordpartikler i gresset som blir brukt som fôr for høyballer. I jordpartiklene kan det være en bakterie som heter Listeriose, som vil føre til de nevnte utfallene over.

4.1.3 Frykt for villsvin

Som sagt innledningsvis er ikke villsvin er farlig art for mennesker ettersom den ikke har noen interesse av oss. Men kan oppføre seg aggressivt mot mennesker om den føler seg truet. Informantene viser tydelig at det er ulike følelser hvorvidt man frykter villsvinet eller ikke. Om man sammenligner med den generelle opplevelsen av villsvin forklart rett ovenfor er det vanskeligere å se likhetstrekk mellom informantene som mener det samme på nevnte tema.

På den ene siden har vi de som ikke frykter villsvinet til daglig. Det virker hovedsakelig å basere seg på egenskapen til villsvinet, over hvor sky arten er for mennesker. Individuelt virker de ikke å være redd for villsvinet mot deres egen sikkerhet. Det virker riktignok å være avhengig av en faktor, at man ikke er i nærheten av villsvina. Flere påpeker at villsvinet ikke er en trussel om den ikke føler seg truet. Om den blir truet virker det som om enkelte i utvalget føler på en fare overfor dyret. Ut i fra sitatene deres virker det som om man gjør mye for å unngå å møte på den, selv om de sier at de ikke frykter den.

Jeg tror ikke det er mange som er redde for villsvin, sånn det er klart dem liker nok å gå sammen og sånt.

(Husdyrbonde A)

Så lenge dem går rundt og aner fred og ingen fare som sagt ... (så er det ikke noe problem)

(Husdyrbonde A)

Det varierer litt, jeg er ikke noe sånn veldig, et friskt villsvin er jeg ikke noe redd for sånn hvis du går tur, sjøl. Dem er ikke interessert i kontakt uansett.

(Husdyrbonde A)

Du møter ikke på dem, de stikker før du ser dem. [Hvis du hadde hatt unger da?] Nei, hadde ikke vært redd.

(Gårdseier)

Sky som bare den ja, å være redd for villsvin, da må du komme mellom dem og noen unger.

(Gårdseier)

Jeg har ikke brydd meg så mye, ulven sitter hardere i (rent med tanke på frykt).

(Husdyrbonde B)

Basert på sitatene over kan man muligens anta at man faktisk frykter villsvinet til en viss grad, ettersom flere sier at det ikke er farlig så lenge man ikke kommer i kontakt med det. Hva skjer om man kommer i kontakt med det? En i utvalget påpekte at han syntes villsvinet var farlig, han trekker sammenlikninger til hvordan folk tenker om ulven. Som for øvrig virker å være sterkt mislikt blant mine informanter.

I motsetning til utvalget av sitater ovenfor mener han ene at det er grunn til å frykte villsvinet, men i en sammenheng hvor man kommer i kontakt med en purke som har unger. Som du kan se over var det en annen som også trakk frem det scenarioet, men la frem det på en måte som får det til å tilhøre gruppen av hendelser som er lite sannsynlig. Hvorav utsagnet under bygger mer på føre var-prinsippet.

Det er mange som er redde for, ikke bare ulven som vi nettopp nevnte, det er mange som også frykter den grisen. Normalt sett er nesten den farligere, kommer du for nærme ungene der, og den tar deg, den flyr på deg. Den har farlige hoggtenner, han vet åssen han skal gjøre, han går på deg mellom beina, der har du to svære pulsårer og går det høl på dem har du ikke sjans.

(Kornbonde)

To av informantene som ikke bedriver jakt har selv møtt på villsvin i sammenheng med arbeid ute på eiendommene sine på svært nært hold. Begge sa selv at de ikke fryktet villsvinet selv, ettersom villsvina ikke var interessert i kontakt med dem. Det var derimot noe frykt, eller usikkerhet i deres beskrivelser av hendelsene. De to historiene baserer seg på det samme, et tett møte mellom dem og et villsvin. Den store forskjellen var at det ene villsvinet ikke enset at det hadde kommet nærme et menneske, så den fortsatte livet sitt akkurat som den hadde gjort i forkant. Hvorav den andre informanten som opplevde villsvin på nært hold, møtte et dyr som ikke var sky, men heller nysgjerrig. Som strider imot det mange andre i utvalget har brukt som det ene adjektivet når det gjelder atferden til dyret, at arten er særdeles sky for mennesker. En tredje informant møtte også på villsvin i sammenheng med arbeid, men på en mye større avstand. Villsvinet valgte å forsvinne med engang de så han. Her har man argumenter på hver sin side av den nye diskusjonen, hvorvidt villsvinet er sky eller ikke. Uavhengig av det, kan man anta at situasjoner som alle de tre har opplevd vil skje ved en høyere frekvens enn det har gjort til nå. Selv om villsvinet har oppholdt seg på fast basis i

området rundt de tre gårdbrukerne i nærmere 20 år, har man ikke opplevd den høye villsvintettheten i lang tid. Man har kun i de siste fem årene hatt det antallet med villsvin man ser i dag. Det kan bety flere ting, men velger å trekke frem at villsvinet er forholdsvis nytt i miljøet. Selv om arten har gjort opptredener fast siden starten av årtusenet, har den først opptrådt i numrene den gjør nå i en kort periode. Handlingene til begge informantene tilsier at de er redde for arten, om det er frykt eller uvisshet som er den ledende faktoren kan ikke bestemmes på bakgrunn av sitatene under.

Jeg grubla litt første gang jeg så det, da drev jeg bortpå en nabogård her å ugressharva, så hadde jeg kjørt tett. Da var det helt nytt så da visste jeg egentlig ikke så mye om det. Da kom det tuslende tre meter på sida av meg. Det så meg ikke, traktoren sto og gikk på tomgang så det ensa meg ikke. Da hoppa jeg opp på harva (redskap), og da lurte jeg liksom på, hva gjør jeg nå? Men det tusla videre, så da var det greit.

(Husdyrbonde A)

Jeg har møtt på villsvin som er utrivelig sjøl, i forbindelse med at jeg drev å gjerda da. Da kom det ikke en grisunge, men han var ikke den største råna heller da. Den var rett og slett nysgjerrig, det likte jeg ikke til slutt. Plutselig kom den ut av tetta, og titta på meg der jeg sto. Så hoia jeg litt for å prøve å skremme den vekk, men den var bare mer nysgjerrig. Kom bare nærmere og nærmere, så til slutt gikk jeg til traktoren hehe. Kasta noe stein og vifta litt med øksa først, så forsvant den inn (i skogen). Så plutselig kom den enda nærmere, og da jeg hoia da kom den enda nærmere, da gikk jeg oppi traktoren og venta en stund før jeg gikk ut igjen.

(Husdyrbonde B)

Mens jeg sådde så kom grisen ut på jordet og begynte å spise bak meg der jeg sådde, 70 80 meter unna. Det var nesten ikke til ... Men da ser ikke grisen meg vettu, men med det samme den ser meg stikker den jo.

(Kornbonde)

Det er tydelig at to av informantene føler på frykt, det virker som mye av frykten er basert på usikkerhet. En av informantene sa selv at det var på et tidspunkt hvor han selv ikke visste noe særlig om villsvinet, som tilsier at det var basert på usikkerhet til villsvinets atferd. Sitat som «Så lenge dem går rundt og aner fred og ingen fare som sagt ... (så er det ikke noe problem)»

sier noe om at den opplevelsen har belært han. En annen kan være at en felles oppfatning av villsvinets egenskap har blitt implementert inn i sosiale grupper som har mye med villsvin å gjøre. Basert på det kan man se på den delen av villsvinets atferd som en fundamental komponent av den sosiale gruppens forståelse av villsvinet. Derav en felles forståelse om at man ikke trenger å frykte villsvinet, ettersom det prøver i stor grad å unngå mennesker.

4.1.4 Villsvin som fremmedart

Som vist i tidligere deler av avhandlingen har det blitt lagt frem kritikker mot begrepet fremmedart eller introduserte arter som flere omtaler det som. Hvorvidt begrepet fremmedart er passende å bruke eller ikke om arten villsvin var ikke en del av min intervjuguide, men om villsvinet tilhører norsk natur var inkludert i spørreundersøkelsen. To av informantene valgte å bruke begreper som kan assosieres med «fremmed» eller «uønsket» når det kommer til artens status. En sier at arten ikke er naturlig i Norge, selv om den har vært det før. Hvor en annen bruker uønsket som for å beskrive dens tilstedeværelse. Informanten spesifiserer i etterkant at arten ikke hører hjemme her, men ved å bruke det tidligere beskrivelsen sier man noe om sin egen holdning til dyret. Uønsket beskriver ikke noe om en art tilhører et område eller ikke. Man kan sammenlikne med ulven på ny, den er uønsket av mange i Norge selv om den ikke er fremmed per Norges retningslinjer for fremmedartslista. Informantene er noe ensidige i svarene, og tenker ikke så mye på begrepet fremmed eller introdusert.

Den er ikke naturlig i dag selv om den har vært her for så lenge sida, den ser jeg ikke på som naturlig.

(Gårdseier)

Jeg tenker at det er art som er uønsket art, i Norge egentlig. At det er en art som ikke hører hjemme her.

(Rådgiver B)

Eksempelene over viser til to informanternes stilling til hvorvidt villsvinet tilhører norsk fauna, i tillegg til at det ene går inn på hva man selv ønsker fremfor artens faktiske tilhørighet eller egenskap. Om man de i utvalget klarer å se objektivt på det er vanskelig å si, ettersom de fleste informantene opplever villsvinet som en byrde fremfor en ressurs. Dette skal avhandlingen se på i diskusjonsdelen senere.

Det sitatet fungerer som en bru til de andre reaksjonene på om villsvinet er fremmed eller ikke. At man ser på hva som er best for mennesker basert deres dagligdagse liv og erfaringer. Man ser ikke på villsvinet i seg selv som art, og hvordan den lever sitt liv i hånd med økosystemene. Videre virker det som om det går bra om det er noen villsvin i Norge, men at problemet ligger med antallet. Det har igjen sammenheng meg at en større villsvinstetthet påvirker et lokalmiljø i mye større grad, i form av skade på avlinger, og at de påvirker mennesker i dette miljøet negativt

Ja asså, det er noen villsvin i Norge det lever vi med, sånn det ser ut blir det for mange. Da det blir et problem av det, det bør hvert fall sterkt begrenses.

(Kornbonde)

Hører hjemme? Den var vel her for mangfoldige år siden, nei det er jo mye enklere om vi ikke hadde hatt den for min del. Den hadde vel kommet uansett, det ser du på elgen, den forsvinner jo nesten på grunn av varmen. Det blir endringer i hvordan ting henger i hopes.

(Husdyrbonde A)

Flere i utvalget beskriver villsvinstammens utvikling i senere år, og beskriver det som var et stort bekymringsmoment noen år tilbake. Hvor de lokale var vitne til en rask økning i den lokale villsvinstammen. Basert på informantene virker det nå som om veksten innad i deres krets har stagnert, og veksten har nådd et noe større geografisk område.

Jeg har forstått det på dem som er litt mer aktive enn meg at det har stagnert litt da, for det var en stund jeg lurte på hvor dette skulle ende opp fordi det gikk så fort oppover.

(Husdyrbonde B)

Det er det som vi er redde for da... (at staten skal kalle den naturlig).

(Gårdseier)

Sitatet nederst viser til en respons på egen uttalelse om hvordan det gikk for seg i Sverige, at villsvin var en fremmed art. Frem til de kalte den en naturlig del av faunaen. Det er altså frykt blant enkelte i utvalget rundt det.

Å stanse villsvinstammen i Norge nå skal godt gjøres.

4.1.5 Bønders relasjoner til det urbane

I lys av blant annet ulvedebatten har det kommet et narrativ eller en diskurs om bygd mot by når det kommer til spesielt forvaltning av rovdyr. På bakgrunn av det vil det være å spennende å se om dette faktisk er tilfellet blant mine informanter. Det har kommet tydelig fram blant alle bøndene i utvalget at de misliker ulv, og om man skal se logikken i diskursen over kan man anta at en hypotese er at de ser negativt mot urbane verdier. Jeg skiller i to ulike deler: først basert på deres generelle holdninger til by og det urbane. For deretter å rette blikket mot forskningsinstitusjoner, som i dette tilfellet er NINA. Når det kommer til holdninger til det urbane virker det ikke som om situasjonen er så betent som media, eller diskursen skal ha de til. Det skal likevel sies at man ser at man det er noe negativt syn på det urbane, eller det en i utvalget mener om Oslo.

Det er som jeg sa for en del år sida: da det var så mye sigøynere og tatere og greier, da var det jo krise, folka der inne dret i hagene deres og jeg vet ikke hva. Også var jeg hos en kamerat som skrev til en av de gjøkene på facebook at vi kan slå oss sammen, det er jo akkurat det samme trøbbelet som vi har med ulv. De i Oslo sier at det er så morsomt å dra til Elverum å se ulv, eller å vite at det er ulv der. Jeg kan like gjerne si at det moro for meg å vite at det står en tigger i Oslo, om jeg skulle være så dum å dra til Oslo en gang. Det er hvor man klemmer hen, de i Oslo bryr seg ikke om det er ulv oppe der (Elverum) eller her, det kan være morsomt å se den, jeg kan jo si like flåsete tilbake at det er morsomt å se en tigger fra Romania, om han driter i hagen din, og så, det er jo ikke mitt problem, det er jo din hage, hvis du bare ser deg sjøl da.

(Husdyrbonde A)

Med historien over viser en hva han tenker om enkeltes tankegang blant de som er for ulv. Han setter situasjonen han selv står ovenfor, som han synes er problematisk opp mot problemer mennesker som bor i by står ovenfor. Poenget fra hans side er jo at han mener de står med et problem uten at andre ikke ser det, at de gjør valg kun basert på egne opplevelser og erfaring.

NINA har et pågående prosjekt hvor deres formål er å bygge opp kunnskapen om villsvin i Norge, som følge av det har de i utvalget på et tidspunkt blitt kontaktet av NINA med forespørsel å sette opp viltkamera på eiendommen deres. I min uformelle samtale med en assisterende forskningssjef stilte jeg spørsmålet, *hva synes dere (NINA) om villsvin?* fikk jeg i

svar at de ikke vet enda (J. Rosvold, personlig kommunikasjon, 2.februar 2023). Delvis basert på den holdningen er en grunn til at man vil sette ut kameraer for å kunne se og registrere villsvin i Norge. Inntrykket de ulike informantene sitter med når det kommer til NINA er ganske samstemte, med unntak av handlingene de gjorde. Tre av fire bønder valgte å ikke sette opp kamera på eiendommen, mens en valgte å si ja. For å underbygge det litt, alle har viltkameraer selv, men ville ikke at NINA skulle sette opp egne kameraer. Flere har ikke en veldig god begrunnelse på valget de tar, hvor en viser til en kraftig mistillit til forskningsinstituttet.

Vi vil helst ikke ha noe med dem å gjøre. [Hvorfor vil du ikke ha noe med dem å gjøre?] De er aldri ærlig, også sier dem aldri hva de ... vi får aldri vite noe. Hadde de som vært ansatt der vært ikke for og ikke imot. [De er alltid nøytrale?] De er ikke nøytrale, jeg synes ikke det, de er for, både ulv og greier som regel, de folka. Da får ikke vi, vi samla jo inn, husker ikke om det var for NINA eller hva det var, vi skulle samle inn ulvemøkk da. Det var akkurat som om de ikke ville ha inn møkka, sånn at de kunne dokumentere at det var flere ulver, så det skulle de drive med sjøl liksom, vi skulle ikke hjelpe med det. Det gir ikke noe godt tegn.

(Gårdseier)

De i NINA, de der norsk institutt for natur forskning har et sånn villsvinprosjekt der dem har satt opp et kamera i skauen her. Jeg prøvde å forklare han at det er ikke noe vits å ha noe kamera her, fordi der borte går det et strømgjerde så det går ikke noe gris her. «Neida, det var statistisk utregna hvor det skal stå hen, så det er bra.» Lykke til sa jeg! Det er flere andre som har ... det er helt håpløst. Du kan ikke si at det ikke er gris i Aremark fordi man ikke ser dem på kamera.

(Husdyrbonde A)

De to sitatene viser til en mistillit til NINA i flere former, en fordi han føler seg lurt av dem, der en annen synes at han selv ikke blir hørt da han prøvde å hjelpe dem. Jeg tror man ser en noe liknende erfaring fra de to, begge blir på en måte spurt om hjelp, men mener selv at de ikke blir hørt eller respektert. En naturlig følelse basert på at bøndene i Aremark er blant de som har hatt mest å gjøre med villsvin i Norge, som muligens gjør dem godt kvalifiserte til å gi tips, spesielt om villsvin.

Jeg har blitt spurt om å sette opp det, men det har blitt nei så langt. Det er igjen samarbeid med naboen fordi vi har litt skog om hverandre. Det har det vært nei så langt. Han har jo

hatt kameraer ute selv, og jeg har hatt kameraer ute for å prøve å følge med litt. Men det er jo private kameraer.

(Kornbonde)

[Har du noen viltkameraer på eiendommen din?] Nei, jeg har ikke det. [Har du blitt kontaktet av NINA?] Ja, vent nå, det var vel noen greier ja. [Var det for noen år siden, eller i år?] Nei ikke i år.

(Husdyrbonde B)

Som presentert over er det flere som ikke har en spesiell grunn til å ikke ville ta del av villsvinprosjektet til NINA. Derfor er det vanskelig å si noe om hvorfor de har tatt det valget. Om det er på grunn av en mistillit til urbane krefter eller forskningsinstitusjoner er vanskelig å si. Det kom ikke frem i intervjuet at de opplever for eksempel NINA sånn som enkelte andre gjør.

4.1.6 Utleie av villsvinjakt

Om man ser bort ifra de direkte skadene villsvin påfører avlinger og dyrebeholdninger for bøndene i Aremark, virker en av de større problemene å dreie seg om holdninger til utleie av villsvinjakt i kretsen. Mine informanter livnærer seg som sagt helt eller delvis av gårdsdrift og går for øyeblikket i minus av villsvinets inntreden i norsk natur. Så langt er en av måtene å tjene på villsvinet å leie ut jakt til jaktinteresserte. Det kommer frem at enkelte i utvalget har sterke meninger om temaet, og understreker at det har konsekvenser for de som livnærer seg av avlinger og dyrehold.

Husdyrbonde A trekker kort frem hvordan noen ønsker å leie ut jakt, og hvordan det påvirker negativt mot alle andre i samfunnet. Fôring blir nevnt i sammenheng med de som ønsker å leie ut jakt.

Men dem har drevet å fora og styra for dem skal leie ut jakt fordi det er morsomt med jakt, stas og ja ... bare trøbbel for andre da.

(Husdyrbonde A)

Det er jo et tapsprosjekt, der akkurat dem som kan leie ut jakta som kan tjene noen kroner, også taper jo samfunnet ellers.

(Husdyrbonde A)

Fra ens ståsted ser man kun en fordel med leie av jakt, at den som leier ut tjener penger til seg selv. Der man kun har sett på et ønsket resultat fremfor konsekvenser for seg selv eller andre. Sånn det ser ut i Aremark er at de som leier ut villsvinjakt, også leier ut jorder til andre bønder. Får å kunne leie ut jakt er man nødt til å garantere at det er svin der, derfor benytter enkelte seg av fôring eller bruk av åtestasjoner for å lokke svin til seg. Opplevelsen av situatene er at man muligens trekker mer villsvin til området rundt matstasjonen, som påvirker flere enn bare utleierne i geografisk forstand.

I følge enkelte i utvalget tjener de som leier ut jakt penger på det, men faren med å leie ut jakt og bruke åtestasjoner er at man trekker villsvin til jordlappene man også leier ut. Om man skal tro utsagnene deres er det grunn til å tro at man ikke lenger ønsker å leie jorder i nærhet av områder med utleie av villsvinjakt.

Problemet mitt er jo at jeg har mye leiejord, og da blir det jo, jeg får jo ikke gjort noe med grunneierne på en måte, heldigvis nå, de aller fleste nå, det begynner å bli store skader på skau, de roter i bakken og er redd for råte. Så dem aller fleste rundt her nå er interessert i at det blir tatt mest mulig.

(Husdyrbonde A)

[Men er det bare de som eier skog, eller har de ofte jorder og?] Ofte har de leid ut jorda og, de lever ikke av jorda. Det er det jeg føler er problemet. Du sitter med en del grunneiere som bare ser det som en inntektsmulighet. De skjønner ikke at snart så, litt rundt omkring, det har begynt å skje, at man sier nei til de arealene, fordi det funker ikke. Det er det som har vært litt motstridende

(Husdyrbonde B)

Den ene jeg leier av han synes det er veldig fint, for da leier han ut jakta på villsvin i tillegg. [Er det bra penger på det?] Hakke peiling på hva han tar, det kan ikke være veldig bra etter det jeg kan skjønner. En tannlege som leier ene stedet, han har sikkert bra med kroner, så det blir sikkert noe. Får du inn 40 000 der og 60 000 for jordleie så blir det 100 000 det, og at det koster meg mange 100 000 blåser dem jo i så da er ikke det så farlig. Problemet kommer jo den dagen ingen gidder å leie jorda di igjen fordi det er for mye gris der. Den kommer [...], da skrev jeg at det ikke var interessant. Det er så mye gris og plyndreheft, så det er ikke noe vits rett og slett.

(Husdyrbonde A)

Mine informanter sitter igjen med et inntrykk av at en gruppe med en annen interesse enn deres ikke velger å tenke på utfordringene de skaper for dem. Basert på utviklingen de senere årene kan man nå si nei til å leie jordlapper, kun fordi det er mye villsvin som oppholder seg i områdene som en følge av tiltak for å bedre jaktmuligheten.

En av informantene går ikke i dybden på hvorfor han ikke ønsker å leie ut jakt. Det skal sies at han jakter mye villsvin selv, og er opptatt av at det skal tas ut nok villsvin for å hindre en tett villsvinbestand.

Jeg hadde tjent mangfoldige tusen. Jeg har blitt spurt mange ganger jeg. Jeg kunne tjent 10 000, 20 000, det er vel sånn at naboen og jeg er enige om å ikke gjøre det. Nei vi har ikke brydd oss om det.

(Kornbonde)

Vi er ikke flinke nok, det er ikke dårlig stemning mellom oss imellom, men det skulle vært litt mer grisejakt. Det har blitt for mye gris. [Hvor mye skyter dere på gården din i året?] Rundt omkring hele her blir det nok en hvert fall 20, men hvis vi tenker litt større fra Bjørkebekk til Mosseviken og oppi der, i luftlinje må det være en halvannen mil eller noe. Der er det vel skutt 200, 250 de siste ti åra for å si det sånn, jeg tror ikke det er å ta i.

(Kornbonde)

Klart jeg kunne leid bort eller lånt bort, da blir det noe åtestasjon og noe styr, da drar jeg grisen nærmere som jeg egentlig vil ha lenger unna. Derfor har jeg ikke gjort noe med det. Nå kommer dem nærmere og nærmere som sagt. Kan hende vi prøver å sette opp noe åteopplegg, for å se om det hadde gått an å ta noen.

(Husdyrbonde A)

Problemet er at man har en stor interessekonflikt mellom to ulike grupper. En gruppe vil fortsette som før, og tjene mest mulig på deres «tradisjonelle» gårdsdrift. En annen gruppe ønsker å gripe en mulighet man ikke har hatt før, å leie ut jakt av en ny art som byr på høy sportslig verdi. Begge gruppene ønsker selvfølgelig å gjøre det beste basert på deres behov. Begge vil i teori skyte villsvin, men av helt ulike grunner. Den ene interessen avhenger av at villsvinet holdes borte fra deres områder, derav et ønske om en lav bestand. Interesse nummer to er avhengig av at det er villsvin å skyte, og jo flere villsvin jo bedre forhold vil det være for

folk som ønsker å leie jakt. Basert på det kunne man sett at bønder skulle ønske jakt om målet er å skyte villsvin, for å holde stammen nede.

Problemet er aktørene som vil leie jakt, da de i utvalget opplever jegerne som ønsker hygge og sosiale rammer for å kose seg, framfor det å legge ned mye innsats på å skyte mange dyr. Basert på det kan det være naturlig at kornbonden også har tenkt på det de andre bøndene har sagt i intervjuene. Ettersom de er en del av den samme sosiale konstellasjonen bygger de på mange sosiale verdier og normer, og en naturlig tanke kan være at han ikke vil drive utleie nettopp på grunn av det. Om han jakter selv vil det bli tatt ut mer villsvin enn om det skulle bli leid ut.

Noen leier ut til noen da, også jakter noen der en helg i løp av året, det blir ikke noe mer enn to. Det burde vært noe pålegg der, enten må du ha jegere som skyter, hvis ikke må du slippe til andre.

(Husdyrbonde B)

Du har to forskjellige leietakere, dem som virkelig gjør det for å jakte, særlig unggutter da. Så har du tannleger og leger som betaler godt, også kommer dem en helg, også spiser dem og drikker litt, også skal de skyte litt, det blir for lite med det. Det blir for sjeldent, dem får ikke skutt noe gris liksom.

(Gårdseier)

Det jeg opplever som et problem her oppe er at mange leier ut villsvinjakt, også kommer det noen utenbys fra andre steder, som gjerne vil leie jakta, også sitter dem der en helg da eller to, noen netter. Også får dem ikke noe suksess, det er ikke enkelt. Også orker du ikke å sitte der hver natt, for folk jobber jo og har noen andre saker. Det blir ikke tatt ut noe som er noe snakk om, på eiendommene som blir leid ut. Det er et eller to villsvin

(Husdyrbonde B)

Om man ser nøye på sitatene kan det tenkes at det kan være en løsning på problemet, ettersom begge parter er avhengig av at villsvin faktisk blir skutt. Gårdseieren mener at man kan få til et samarbeid på området. Basert på hva de ulike informantene sa om villsvinstammens utvikling kan man tro at gårdseieren under har rett, det vil bli nok svin for alle. Problemet blir fortsatt å gjøre dette på en måte som gjør at alles verdier blir ivaretatt.

Jeg tror kanskje det snur, at flere ser det er nok gris for alle. Da har vi kommet et godt skritt videre.

(Gårdseier)

4.2. Perifere verdier: verdier som kommer frem i undergrupper

Som visst er det mye som forener bøndene når det kommer til opplevelsen av villsvin, men det er også punkter som skiller utvalget. Ulike type bønder har på enkelte områder ulike oppfatninger og erfaringer ovenfor villsvinet. Underkapittelet vil se på hvordan forholdsvis husdyrbønder og bønder som jakter skiller seg fra hverandre.

4.2.1. Jegere kontra «de andre»

Gårdbrukerne som ikke driver med jakt, har et begrenset inntrykk av villsvinet når det kommer til atferden deres samt de fysiske egenskapene til dyret. En ledende faktor for det kan være at den gruppen ikke jakter på dyret, og som en følge av det ikke er nødt til å overliste dyret på samme måte som de som jakter på dyret. En annen faktor som man ikke kan holde ute er at de to som ikke jakter begge driver med husdyr. Har de en annen tilnærming til dyret, enn de som driver med kornproduksjon? Den teorien kan hverken bekreftes eller avkreftes. Likevel kan man anta at jakt har noe med personers forståelse av et dyr å gjøre. Begge jegerne bruker adjektiver som tilsier at de på et plan beundrer noe ved villsvinet.

De (villsvina) vet åssen de skal ordne seg. De er lure vettu

(Kornbonde)

Flokken skjønner at det ene dyret er borte, og da blir det mistenksomme. For dem kjenner flokken sin, det er et klokt dyr skjønner du.

(Kornbonde)

Jeg vil at vi skal fore med lokk, lage en trekasse med lokk og en stor stein oppå. Det lærte de (villsvina) seg med en gang.

(Gårdseier)

Grisene er veldig lure, dem bare går rundt og rundt, og elghunden går etter. Den får den (villsvinet) ikke ut ... (av buskaset)

(Gårdseier)

Dem svømmer jo, i elgjakta sto jeg og så på to stykker som kom som rakkern, i Haldenvassdraget. De svømte over, og det gikk så fort som rakkern. De er ikke redd for å hive seg i vannet, det går så det ljomer.

(Gårdseier)

Sett bort fra sitatene som beskriver de fysiske ferdighetene ser man også at de beundrer atferden til dyret. Begge som jakter beskriver intellektet deres, i form av ordet «lur» og at villsvinet klarer å løse fôringsstasjonen som nevnt over. De viser til en mer subjektiv opplevelse av villsvinet, enn det «normative» synet presentert av de resterende i utvalget. Videre mener begge at dyret er svært sky, som er en god egenskap for et dyr, som til stadighet er under et stort jaktpress. Derfor vil det være naturlig å tenke på det som en beundringsverdig intellektuell egenskap.

Men med det samme den ser meg stikker den (villsvinet) jo, den er veldig sky ja.

(Kornbonde)

Sky som bare den ja, å være redd for villsvin, da må du komme mellom dem og noen unger.

(Gårdseier)

Den største forskjellen mellom de som jakter og de som ikke gjør det er at man personifiserer dyret i mye større grad. Selv om man er imot artens til stedevarrelse i Norge ser man forbi det, og på enkelte områder er det tydelig at man beundrer villsvinet.

I Sverige har som sagt fôring vært en stor faktor for å styrke under villsvinstammens vekst, men ettersom Norge anser villsvin som en fremmedart er ikke det lov her til lands. Det som er lov er å bruke åtestasjoner, der man kan sette ut en viss mengde mat i håp om å trekke til seg villsvin for å felle dem. Basert på teorien om fôring i Sverige, tenker jeg at det er naturlig å undersøke nærmere hvorvidt fôring faktisk foregår eller ikke i Aremark.

På den andre siden har man de som mener at det ikke praktiseres fôring i området. De i utvalget som tar stor del i jakten av villsvin mener også at det ikke blir fôret ulovlig.

Det er flere her som driver med det, det er en fra Oslo som har flere steder han fôrer og driver og skyter. Men det er ikke ulovlig, det er fullt lovlig det, også sitter han der og venter fra tid til annen.

(Kornbonde)

Det er en her oppe som fôrer med lomper i massevis, for å skyte.

(Gårdseier)

Unggutter som fôrer og jakter i helgene.

(Gårdseier)

Det er det nok ikke her, alle som setter ut her lokker til seg for å skyte og ha et sted å skyte gris. Det har jeg nok ikke hørt om her i traktene i det hele tatt. Det har begynt å bli mange fôringsplasser etter hvert, det har det.

(Gårdseier)

Blant jegerne i utvalget er det enighet over at det ikke praktiseres fôring. Det de trekker frem er mengden mat som brukes til fôring. I motsetning til teorien omkring fôring virker det som om de bruker fôring som begrep fremfor åte, da de sier at fôring praktiseres, men kun på en lovlig måte. De sier videre at det fôres i forholdsvis store mengder, og på mange ulike plasser.

4.2.2. Husdyrbønder

Afrikansk svinepest

Den største frykten rundt villsvinets inntreden i den norske faunaen er koblet opp mot frykt for smitte av afrikansk svinepest, da det kan ha alvorlige konsekvenser for mye primærnæring der man produserer kjøtt. I utvalget er det to gårdbrukere som driver med dyr, og begge beskriver frykt ovenfor eventuell smitte av ASF. Dette emnet var ikke opprinnelig en del av min studie, men ble dratt frem av enkelte i utvalget flere ganger. Derav er det kun beskrivelser hentet fra to stykker i utvalget blant gårdbrukerne, pluss noen tilleggs kommentarer fra rådgiverne i kommunen. De to husdyrbøndene virker ikke å være bekymret for deres egen drift, og en eventuell bekreftelse på smitte av ASF. De ser derimot det han ene beskriver som globale konsekvenser som et bekymringsmoment, og ser konsekvensene det kan få for veldig mange flere enn kun seg selv.

[Er du redd for pest?] Ikke sånn daglig, men jeg tenker jo på det i et globalt, eller i et større perspektiv er jeg redd for det. At vi ikke tar hensyn nok. Vi ser jo at land på land i Europa ... jeg tror ikke de fleste rundt oss tar det seriøst, tenker på det. Men svinebønder rundt her i Halden og sånt er redde.

(Husdyrbonde B)

Og innen svinemiljøet er de selvfølgelig veldig, veldig redde for denne svinepesten, og det er et stort argument for å prøve å stoppe spredningen av villsvin

(Rådgiver B)

Jeg har vært med på noe foredrag med mattilsynet og der forteller dem om hvilke restriksjoner som slår inn hvis det blir svinepest. Det blir ordentlig soner som blir satt av, det er helt voldsomt.

(Husdyrbonde B)

Det fløt jo i land to-tre griser, villsvin i Danmark. Dem tok dem ikke prøve av, for hvis du har positiv prøve på svinepest for du ikke eksportere kjøtt. Og største eksportartikkelen til Danmark er jo gris.

(Husdyrbonde A)

Som introdusert under bakgrunnsrammen er det omfattende tiltak som vil bli satt i gang dersom man skal finne svinepest, og man har sett effekten av det andre steder i Europa. Problemet er som beskrevet over at ikke bare svinebønder vil bli påvirket, og at folk flest i området vil rammes av registrert smitte. Som husdyrbonde A nevner, vil det gå hardt utover produksjon av gris. Matproduksjon og matsikkerhet virker som et viktig tema for både husdyrbonde A og B.

Videre snakker de om mangel på kunnskap i hvordan ASF sprer seg, spesielt med tanke på hvor lett det kan smitte fra for eksempel mat eller andre dyr. De opplever at folk generelt ikke er fullt klar over hvordan de selv kan ta del i smittespredning, og hvilke tiltak som faktisk kan hjelpe mot det.

En ting er jo grisen som er her, den blir jo ikke sjuk ut av seg selv, den må få smitta fra et sted. Det er ganske mye utlendinger altså lastebilsjåførere som kommer med mat, også hiver dem bare det ut vinduet. De hadde hatt et villsvinmøte om dette her oppe i Askim, så kommer det en lastebilsjåfør og stopper på en rasteplass og setter søpla på utsida av søppeldunken. Der går jo grisen rundt og hiver rundt. Det er det dem er livredde for dem som driver med tamgris rundt her da. At det kommer noe med søpla da.

(Husdyrbonde A)

Kjører møkk for en (svinebonde) i Halden, og han er jo livredd. For det er nok at et villsvin med svinepest går på utsida, så går det en mus oppi der, så går den i fjøset. Da er sirkuset i gang. Det vet ikke folk hvor ille, mattilsynet vil jo ikke si hva dem gjør, vi kan risikere å flytte fra gården i 10 år eller hva dem sier.

(Husdyrbonde A)

Ja det er vel det dem heller sier, at ren transport klarer sånn sett å få det med seg da. Hvorfor skal det ikke komme hit når det kommer til land etter land i Europa? Jeg tror på en måte at man skal lytte mer på dyrlegen eller andre da egentlig.

(Husdyrbonde B)

Om man kan si at det er en fordel med ASF så kan det være at man er på vakt i større grad når det kommer til villsvinets populasjonsvekst. Flere trekker frem at ASF er en av de viktigste faktorene for et ønske om å begrense spredning av arten i Norge. Ved at man har statlige aktører på samme side får man et større press fra flere hold enn bare den lokale befolkningen som virker å ta mye av støyten per dags dato.

Har blitt litt fokus på det at det ikke skal være ønska her, synes jo at veterinærinstituttet har vært klare på sine uttalelser, at de ser problematikken med svinepesten. Det har jo vært ganske mye salmonella i disse prøvene som er tatt rundt omkring.

(Husdyrbonde B)

I forbindelse med at det ble den afrikanske svinepesten så har det jo statlige institusjoner tatt ... da har det jo skjedd mye mer egentlig i forhold med prøvetaking og problematikk i det hele tatt. Det har skjedd mye de to-tre siste åra.

(Rådgiver B)

Fôring

Som nevnt under fôringsdelen for de som tilhører «jegergruppa» kommer det frem at de mener det ikke praktiseres fôring i område. Videre kommer det frem en noe usikkerhet ovenfor begrepet fôring versus bruk av åte. Det kommer tydelig frem i enkelte av intervjuene at man har hatt fôring i området, da flere forteller om historier der folk har funnet store mengder mat i skogen. En husdyrbonde, og rådgiverne for bønder og grunneiere underbygger utsagnene.

Dem har vært oppi her og funnet hengerlass med brød, og masse med grønnsaker. Så det hadde ikke gjort noe om dem hadde vært litt mer nøye på å sjekke opp. Få definert at mer per dag er faktisk fôring, og tatt dem.

(Husdyrbonde A)

Vi hører om store mengder som blir dumpa i skogen, det er en uting og skaper konflikter i forhold til skade. Det er noen som ønsker en høyere bestand av villsvin.

(Rådgiver B)

Har prata med folk som har sett det, at det er store mengder mat noen steder.

(Rådgiver B)

For det er noen ... det er litt flåsete sagt, men det virker som om oppegående folk, når dem får på seg grønn jakke og bukse og borse på ryggen, da bikker det helt. Da tror dem at de kan alt, og skal forvalte alt som det er sitt eget, og lage eget opplegg. Det er mye rart som foregår rundt omkring som vi ikke vet om, det er klart at det er blitt litt vanskeligere nå, for det er en del folk som går tur nå, det er skummelt å bikke et brødlas i skauen nå. Men det er noen som tar seg litt til rette er jeg redd. For det er klart, at de som leier bort jakta, dem er jo bare interessert i å ha mest mulig så man kan jakte mest mulig. Det er ikke noe tema her, da får dem skyte det dem kan, er de ikke interessert i det får det være.

(Husdyrbonde A)

Det går et klart skille gjennom utvalget med tanke på deres holdninger til begrepet fôring, og om det praktiseres i området eller ikke. Som visst over er det flere som har klare tanker om at det er personer som praktiserer fôring, hvorav en mener at man også kan vite hvilken gruppe det er som fôrer. Det å fôre kan virke å ha en klar korrelasjon med holdninger til villsvin. Husdyrbonde A virker å være sikker på hvem det er, og det er de som er interessert i å ha flest villsvin. Som igjen virker å være de som driver med utleie av villsvin. Rådgiver Ben i kommunen virker også å være overbevist om at man har de som har drevet med fôring, og i tillegg ønsker å ha en høyere bestand av villsvin.

4.2.3 Individuelle faktorer

Hva synes lokalmiljøet om villsvin?

Basert på forberedende arbeid inn mot intervjuene var det tydelig for meg at debatten rundt villsvinet var ensidig, og la mest vekt på hvordan man skal kunne klare å begrense artens

vekst. Etter kort tid i Aremark var forsto jeg at debatten var mer tosidig enn man skal ha det til. Som det står beskrevet over er det enkelte som drar nytte av villsvinet ankomst, ved å leie ut jakt. I bondemiljøet virker det å være sterkt mislikt, da det fører til mer skade på deres eiendommer som en følge av at enkelte ønsker mer villsvin på sin egen eiendom. Derfor kan man se en sammenheng med enkelte sitater da det ble spurt om det er noen i lokalmiljøet som faktisk liker villsvin.

[Er det noen som liker villsvin her?] *Han ene jeg leier av han synes det er veldig fint, for da leier han ut jakta på villsvin i tillegg.*

(Husdyrbonde A)

[Er det folk i lokalmiljøet som synes det er bra?] *Nei har aldri hørt om noen her i bygda som synes det er noe ålreit med den grisen.*

(Kornbonde)

[Hvis du ser bort fra bare i bondemiljøet, da det er folk som vil ha villsvin?] *Ja det er det, unggutter som jakter, fôrer, og jakter i helgene og. Så det er folk som ... (vil ha villsvin). [Skaper det noe splid, eller går det bra?] Nei det går bra, skaper ikke splid enda. Ikke noe ... vi jakter sammen med dem uansett så.*

(Gårdseier)

Over ser man tre ulike tolkninger av lokalmiljøet og dets forhold til villsvin. Husdyrbonden ser tydelig at det er enkelte som liker at det er villsvin her. Basert på det virker det ikke som om et er noe stigma rundt det å ville ha villsvin i lokalmiljøet. En annens erfaring er at det ikke er noen i lokalmiljøet som faktisk synes det er bra. Det kan baseres på flere ulike faktorer, og kan bli vanskelig å avgrense det ned til en, men man kan anta at han ikke har stått ovenfor skogseiere som leier ut jakt i umiddelbar nærhet til seg selv. En annen faktor er måten spørsmålet er blitt formulert på, og hans tolkning av spørsmålet kan i stor grad påvirke svaret. Selv om han hypotetisk sett har kjennskap til individer som vil leie ut jakt, kan han tolke det som at de ikke nødvendigvis synes det er bra å ha villsvinet i naturen selv om de vil dra nytte av det. Den siste tolkningen av gårdseieren bygger på hans interesse for jakt, og ser andre i den omgangskretsen at folk faktisk synes at det er bra med villsvin. Basert på de tre tolkningene virker det som om det er noen i bygda som liker at det er villsvin i nærmiljøet da de kan tjene penger på det.

Gårdseieren fikk spørsmålet om han vet om noen utenfor bondemiljøet som liker, det og sa sitt om det. I etterkant fikk han spørsmålet om han visste om noen innad i bondemiljøet som ville ha villsvin. Da svarer han kontant at han ikke tror det, og får så spørsmål om han mener det er tabu å ville ha svina.

[Er det noen i bondemiljøet som har lyst på villsvin?] *Nei, det tro jeg ikke.* Hvis du er bonde er det litt tabu å si at du vil ha villsvin? *Nei, du skal ikke si, nei fader vi kan ikke ta liv av dem svina, dem må vi ha til å jakte på.*

(Gårdseier)

Jeg sitter nok litt mellom barken og veden på en måte, men jeg ville jo heller hatt vekk enn hatt. Jeg synes jo det er veldig gøy med villsvinjakt da.

(Gårdseier)

Det er det nok ikke, jeg tror nok alle vet om noen som gjerne vil ha det, så du skiller deg ikke veldig ut om du vil ha det. At dem ikke er enig om det, det tror jeg absolutt (Rådgiver A). [Skaper det noe problematikk eller går det bra?] jeg vet ikke jeg, det er vel ting som er verre vil jeg tro (Rådgiver A). Det er åpenlyst at det er uenighet om det (Rådgiver B). Hvis han ene bare tenker jakt, og ikke tenker på naboen som for utfordringer på jordet da for eksempel (Rådgiver A).

(Rådgiver A og rådgiver B)

De to representantene fra kommunen styrker teorien om at det er folk i kommunen som gjerne vil ha villsvinet, men sier ikke noe om hvilke grupper som faktisk vil ha villsvin. Om man tar de andre utsagnene om villsvinjakt og holdninger til villsvinet kan man med en viss sikkerhet si at det ikke gjelder bønder. Gårdseieren som selv mener han er litt mellom de to partene, virker å ha reflektert noe over temaet. Videre sier han at det faktisk er litt tabu å ville beholde villsvinet om man er en bonde i Aremark.

Testing av skutte villsvin

Innsending av villsvintester er viktig på flere områder, og den kanskje viktigste kilden til å måle antall villsvin her i landet. I tillegg til å registrere antall, får man også sett om det er sykdommer i grisen, om man vil spise den er man nødt til å avvente et svar på testen. Videre er det måten man kan se etter salmonella, og ASF i den norske villsvinstammen.

Jeg har inntrykk over at veldig mange gjør det, men jeg har ikke noe oversikt over hvor mange.

(Rådgiver B)

Vi har drevet og tatt prøver av alle dyr vi har skutt, og det er ... (mye arbeid)

(Gårdseier)

Det er mange som lar dem ligge igjen i skogen, skyter dem ned og lar dem ligge. Det går ikke lenge, da kommer det rovvilt og tar dem, ikke bare ulv vi snakker om da.

(Kornbonde)

Det er for mye jobb å ordne riktig testing av dyrene, det er mitt inntrykk. En av aktørene som er en aktiv villsvinjeger, forteller om at han aldri har testet dyrene han har skutt. Sier videre at han eventuelt gir det til barnebarn eller bekjente så de kan styre med det. Min tolkning basert på intervjuet og utsagnet er at han selv lar villsvinene ligge i skogen.

[Gjør alle det?] Tror ikke det, man har fått litt penger for det. [2500 for purker eller?] Ja, da kan det lønne seg, en du får 500 for gidder du ikke. [Lar man det ligge da?] Det er mange som kjøper villsvinet, vi har noen som kjøper villsvina vi skyter.

(Gårdseier)

[Det er vel snakk om noen insentiver eller betaling?] Jo, men jeg har ikke brydd meg å gjøre det. Men jeg har gitt det til naboen eller barnebarnet her, han går jo på skole og trenger noen kroner. Da må du sende inn, det er vel 4-5 tusen for en purke, nei 2000 er det kanskje. Jeg har aldri sent inn som sagt. Det er litt jobb å ta ut noen tenner og litt av hvert, så det bryr ikke jeg meg om.

(Kornbonde)

Jeg vet ikke hvor nøye folk er på det, vi har jo testa i Sverige, mye enklere og egentlig. Skjærer av en liten kjøttbit et eller annet sted på dyret send det inn og få svar ganske fort, det koster ikke mye heller. Mange her kjører til Sverige istedenfor fordi det er billigere.

(Gårdseier)

4.3 Sentrale funn

Villsvinet er et stygt dyr, men anses av jegerne som et noe klokt dyr, som også innehar gode fysiske forutsetninger. Videre er sier utvalget stort sett at det ikke er noe grunn til å frykte dyret så lenge man holder seg unna det, da det også kommer frem at villsvinet er svært sky

ovenfor mennesker. Ingen i utvalget virker å ha noe til «overs» for NINA, enkelte sier ikke at de misliker de, men da er det vanskelig å argumentere godt for at de ikke vil henge opp kameraer. Utvalget er enige når det kommer til utleie av jakt, det blir ikke tatt ut nok villsvin, i tillegg spekulerer enkelte at de tar del i foring for å styrke villsvinbestanden.

Utvalget skiller seg på enkelte områder, foring er et forvirrende begrep og vekker ulike forståelser. Jegerne sier at det ikke føres ulovlig i kommunen, En husdyrbonde og representantene fra kommunen er helt overbevisst om at det har skjedd opptil flere ganger. ASF vekker reaksjoner fra husdyrbønder, men det er ikke korrekt å si at de andre ikke tenker på det, på bakgrunn av tematikken ikke kom opp intervjuene med jegerne.

5 Analyse/drøfting

I første del vil kapitlet besvare problemstillingen «hvordan oppleves villsvinet sosialt?». Der vil man se på utsagnene om arten villsvin, og koble det opp mot relevant teori presentert under det teoretiske rammeverket. Her vil man også få et innblikk av bøndenes tolkninger, og forskerens tolkninger av deres erfaringer. Neste del vil ta for seg hvilke rammer som er med på å påvirke utvalget. Her vil bundet rasjonalitet og bøndenes ulike verdenssyn diskuteres opp mot hvordan det har påvirket deres sosiale representasjon av villsvinet. Ved å følge Simon (1955) sin filosofi angående psykologi, vil se på både resultatet og det som ligger bak svaret, ettersom det er like viktig å forstå svarene som å se dem..

ASF kan muligens oppleves som en bakenforliggende faktor, men i denne sammenheng vil det inkluderes i diskusjonen som ser nærmere på hvordan villsvinet oppleves sosialt. Intervjudeltakernes holdning til det forskningsinstitusjonen NINA vil bli inkludert i andre del, da det vil bli diskutert i sammenheng med ruralitet og samfunnsmessig kontekst.

5.1 Hvordan oppleves villsvinet sosialt?

Som vist under empirikapitlet sitter utvalget på mange felles og ulike utsagn og tolkninger om villsvinet, og forvaltningspraksiser som omgår arten. Informantene er alle i samme interessegruppe (bønder i Aremark), og basert på teori fra Skogen et al. (2013) vil drøftingen, som empirikapitlet fokuserer mye på kjerne- og perifere komponenter. Ved å sette søkelyset på likhetene og ulikhetene i utvalget vil kapitlet undersøke hvorvidt det er mulig å identifisere interesser og/eller faktorer som påvirker informantenes holdninger til villsvin. Etter Moscovici (1963) sine tanker om sosiale representasjoner og kulturelle referanse rammer, vil det bli diskutert hvorvidt det er kjerne komponentene eller de perifere komponentene som preger utvalgets sosiale representasjon av villsvinet. Videre vil det diskuteres hvorvidt deres opplevelse av villsvin som sosial representasjon, stemmer overens med vitenskapelig teori om villsvinet.

5.1.1 Kjernekomponenter – Hva er felles for utvalget?

Utvalget er enige i veldig mange utsagn om villsvinet, og sitter på det som virker en noe generell felles oppfatning av dyret. De felles oppfatningene hviler mye på det praktiske rundt dyret, som bønder sitter alle på en følelse av at villsvinet er mye til bry i forhold til nytteverdien deres. Underkapitlet vi ta for seg de felles representasjonene utvalget sitter på, her vil svarene ligge på hva de aller fleste bønder vil tenke basert på at hele utvalget støtter under utsagnene og tolkningene som kommer frem.

Stygt og påfører skade?

Det generelle inntrykket av villsvinet basert på utvalget er at man har mange like tanker om dyret. Det som er felles er at alle ser på dyret som «stygt», at det er et lite attraktivt dyr. Alle ser omfanget av skadene det forårsaker, uavhengig om man selv har hatt skade på eiendom eller ikke. Selv om de bruker tid på å beskrive dyret på en sosial måte er den viktigste sosiale representasjonen at det er et skadedyr som koster bøndene mye penger. Om man sammenlikner villsvinet med andre interessante forvaltningssaker i Norge, for eksempel rovdyr. Blir ord som majestetisk, imponerende og mektig brukt for å beskrive dem (Skogen et al., 2013). Villsvinet trekker ikke de fineste adjektivene ut av folk, hvordan kan det påvirke artens sosiale forståelse blant mennesker som ikke blir påvirket av det til daglig? Det kan føre til at man kun ser på villsvinet med en type holdning, utilitaristisk. Om en ser egenskaper man ser i for eksempel kjæledyr eller mennesker kan det påvirke type holdning til dyret. Sånn det er nå i 2023 er at villsvin er en fremmedart, og den vekker forholdsvis lite oppmerksomhet i media. Derfor ser man nå kun på de praktiske faktorene ved et villsvin, som gjør at man står ovenfor en annerledes situasjon mot forvaltningskonflikter enn det man ser rundt rovdyr.

Dagens problematikk ligger hovedsakelig rundt villsvin som et skadedyr, og selv om alle bøndene i utvalget har opplevd eller kjenner folk som har fått skade på sine gårdseiendommer blir de påvirket i ulik grad. Selv om det er en felles forståelse rundt skadeproblematikk, kan man også si at det er ulike perifere komponenter som spiller inn på hvordan de tenker. Det er en klar sammenheng koblet opp mot hva gården livnærer seg av. Selv om kornbønder til dels opplever omfattende skader på avlinger, er det forholdsvis lett å erstatte korn. Det er også lettere å se det reelle omfanget på skaden. Husdyrbønder vil i større grad ikke klare å se hvor mye de taper på det. Derfor ligger det mer frykt mot villsvinaktivitet blant husdyrbønder. Om man trekker inn Kleiven et al. (2004) sine tanker om skade på materialistiske gjenstander og sammenhengen til en negativ holdning til dyret skaden ble påført av. Kan man anta at bondetyper som opplever mer skade også har en sterkere negativ tanke om dyret. Selv om bønder andre steder i Norge kan være observante på situasjonen rundt villsvinet, og derav frykter fremtidig skade. Kan man i liten grad argumentere for at bønder i geografisk nærhet ikke har en sterkere mening, enn bønder som ikke har opplevd skade og er plassert langt bort fra situasjonen. Gitt at Kleiven et al. (2004) sine tanker om skade påført av rovdyr kan overføres til et utvalg og deres holdninger til villsvin, kan man anta at husdyrbønder misliker villsvinet i større grad enn kornbønder. Dette virker å stemme overens med studiens empiri, da husdyrbøndene er de som har virket mest imot villsvinet. Det er verdt å merke seg at begge

bøndene som ikke driver med husdyr, også er jegere. Dette vil antageligvis påvirke deres verdenssyn, ifølge Dunwoody (2006) er man nødt til å benytte seg av en linse som kan vise hvordan jegere oppfatter verden.

Et noe overaskende funn er at den største delen av utvalget sier de ikke frykter villsvin til daglig, så lenge noen krav ligger til rette. Så lenge man ikke kommer nær villsvin er det ingenting å frykte. Det er litt av problemet, ettersom tre fra utvalget har møtt på villsvin selv. Der to av dem beskriver det som er tilfeller hvor de føler på frykt eller usikkerhet. Flere beskriver det at for eksempel eldre, og kvinner ikke føler seg like trygge i skogen, da færre går turer eller plukker bær på grunn av villsvin i området. Det kan virke som om de i utvalget har et ambivalent forhold til frykt ovenfor villsvin. De sier at de ikke frykter villsvinet, men har beskrevet sider ved villsvinet som er verdt å frykte. Den eneste i utvalget som beskrev at det er mange som er redde for villsvinet, og beskrev hva som kunne skje om det kom nær deg, ville ikke selv innrømme at han var redd for villsvin. En naturlig tanke virker å være at utvalget faktisk føler på frykt, og er noe redde for dyret. Det vil tas med i søket etter en riktig sosial representasjon. En kjernekomponent for gårdbrukere i området er helt tydelig at villsvin kan være et farlig dyr, og det er ikke rart å frykte det om du skulle møtt på det. Kleiven et al. (2004) legger frem at det også er en klar sammenheng med det å oppleve skremmende situasjoner med dyr og det å mislike eller å være bekymret ovenfor et dyr. Det er fortsatt gitt at teorien om holdninger til rovdyr (Kleiven et al., 2004), i en viss grad kan overføres til skadedyret villsvin. En perifer komponent kan være hvilken aldersgruppe man tilhører, da den eneste som innrømmer at villsvin kan påføre mye skade er en eldre mann.

Forståelsen av begrepet fremmedart, er villsvin faktisk en fremmed art?

At villsvinet anses som en fremmedart av den norske stat er helt avgjørende for at man skal kunne fortsette det høye jaktpresset man har i dag. Derfor er det naturlig å se på utvalgets holdninger til begrepet fremmedart, og om de synes villsvinet faktisk er en fremmedart eller ikke. Begrepet fremmedart er under stadig granskning, og vil i stor grad påvirke hva mennesker tenker når de hører eller diskuterer rundt fremmedart. Som introdusert under det teoretiske rammeverket varierer konteksten til fremmedarter fra land til land. I Norge bruker man år 1800 som en referanseramme for hva som er fremmed eller ikke. Det kan argumenteres for at det årstallet er tilfeldig, og uriktig ettersom man ikke inkluderer alle faktorer som spiller inn på arters til stedevarrelse i landet eller ikke. Villsvinet ble utryddet i Norge for om lag 1000 år siden, av faktorer som ikke kan fastslå med total sikkerhet. Rosvold (2010) sier at villsvinet ikke døde ut av seg selv, men av menneskelige handlinger. Både jakt

på arten og ødeleggelse av villsvinets opprinnelige habitat virker å ha vært bakenforliggende faktorer som har spilt inn på artens utryddelse i Norge. Hvorfor skal 1800 være året man går ut ifra når det kommer til fremmedartslista, når arter kan ha blitt utryddet av menneskers aktivitet lenge før det. Artsdatabankens definisjon (2023): «*En art betraktes som fremmed for et område, hvis tilstedeværelsen skyldes menneskelig transport (bevisst eller ubevisst) og den ikke tidligere har forekommet naturlig i området.*» viser til noe som ikke stemmer når det kommer til villsvinet. Villsvinet har for det første befunnet seg i Norge før, og for det andre er det ingen som har kjørt villsvinet over grensa til Norge. Ja det er blitt brukt bil for å spre villsvinet innad i Sverige. Man kan anta at villsvinets evne til å spre seg er så høy at det man kan argumentere for at villsvinets inntreden i norsk natur ville skjedd uavhengig av transport eller ikke.

Når det kommer til utvalgets opplevelse av villsvin som fremmedart er liten tvil over at man faktisk anser villsvinet som en fremmedart Både bøndene og rådgiverne mener at villsvin er en art som ikke hører hjemme i Aremark. I takt med at de synes det er en fremmedart, kan man se at de ikke legger så mye vekt på begrepet fremmedart. Framfor det trekker de frem adjektiver som uønsket og ikke naturlig for å beskrive villsvin i Norge. Uønsket bygger også tydelig på Kellert (1985) sine tanker om den utilitaristiske holdningen til dyr, at man kun ser på villsvinet som noe dårlig med egne interesser i fokus. En av husdyrbøndene sa for eksempel at det hadde vært mye lettere om villsvinet ikke var i området. Enkelte trekker frem klimaet, hvor en sier at elgen forsvinner på grunn av varmen og at ting endrer seg når det gjelder hvordan ting henger sammen. Det viser til en refleksjon om at, ja villsvinet kan klare å komme seg hit, og overleve om enkelte vilkår inntreffer.

Beskrivelsen av villsvin som uønsket virker å være en gjengående tankegang, bare at andre har beskrevet det annerledes. Hvorvidt arten hører hjemme eller ikke virker å være uinteressant, eller mindre viktig enn tanken om at den er uønsket. Felles for alle i utvalget er at arten er uønsket i den forstand og omfang den er per i dag. Som igjen gjør at man holder Kellert (1985) sin utilitaristiske holdning til dyr i sentrum. Villsvinet blir ansett av utvalget som fremmed for Aremark, ettersom arten kolliderer med deres egne interesser.

Den største utfordringen – utleie av villsvinjakt

I Aremark er det flere grunneiere som leier ut jordlapper til bønder, i tillegg til å eie ut skog i umiddelbar nærhet. I land hvor villsvin er en etablert art og opptrer i et stort antall kan man som grunneier gjøre store penger på å leie ut jakt på villsvin (Von Essen, 2020). Man trenger

ikke å dra lengre enn til Sverige før man se mange tilbud om leie av jakt. I Norge har man som grunneier en jaktrett på sine eiendommer, som man kan gjør det man vil innenfor lovverket. Om man ser på utvalgets utsagn er det hovedsakelig to interessegrupper innen villsvinforvaltning i Aremark per dags dato. Bønder og gårdbrukere i en, og grunneiere som eier både jordlapper og skog, og leier ut jordlapper til bønder i kommunen, skog til villsvinjakt. De står på hver sin side av saken, da det er tydelig at bøndene ikke vil ha villsvin, eller at det bør begrenses i mye større grad enn det har blitt i senere tid. De som ser potensiale i villsvinjakt rent økonomisk ønsker et høyere antall villsvin, og etter utsagn fra informanter kan man tro at enkelte har drevet med føring for å gi villsvinene bedre levekår. Det virker å være spekulativt, og man blir nødt til å se på rasjonaliteten i utsagnet. Informanten viser tydelig frustrasjon ovenfor denne interessegruppen, og hans bundne rasjonalitet vil muligens ligge nært det utenforstående vil se på som irrasjonalitet. Om man klarer å få en høyere bestand i områder man driver med jakt ville det vært gunstig for den ene interessegruppen. Problemene ville da blitt mye større for bøndene ettersom det nært sagt umulig å holde villsvinene i et område. Skadene ville blitt større på eiendommene som brukes til jordbruk. Begge husdyrbøndene har beskrevet tilfeller der man er nødt til å si nei til tidligere arealer de selv har leid til jordbruk. Fordi det var for mye skade på arealene som følge av villsvin. Med det i tankene kan det diskuteres om den nevnte irrasjonaliteten heller mot Selten (2002) sin tanke om at det enkelte vil se på som irrasjonalitet, i virkeligheten er en handling som er godt innenfor informantens rasjonalitet. På bakgrunn av det står også interessegruppen som vil leie ut jakt ved et veiskille. Vil man leie ut villsvinjakt, men med det gi opp muligheten til å leie ut en nærliggende jordlapp på grunn av villsvin? Eller vil man prioritere å leie ut jordlapper, og kun drive med jakt som ikke trekker ekstra villsvin til området?

Flere beskriver også det de ser på som et problem ved det å leie ut jakt på villsvin. Det som er sentralt for kontrollering av bestanden er å jakte mye, å ta bort mange dyr. Flere av informantene trekker frem at man ikke vil få nok villsvinjakt om man leier ut jakt på en årsbasis som er normalt. På den måten vil det muligens ikke bli jaktet nok, i tillegg gjør dette at andre ikke får lov til å jakte villsvin på eiendommen. Problemet med å leie ut jakt for, for eksempel en helg er at man ikke kan garantere at man får skutt villsvin. Hvordan denne situasjonen spiller inn på intervjudeltakernes sosiale forståelse av villsvinet kan være vanskelig å se. Man kan argumentere for at informantenes forståelse av villsvin ikke er nok for å dekke målet til avhandlingen. Man er nødt til å se nøye på mulige konflikter for å se hele sammenhengen til villsvin og forvaltningen av arten. Interessegruppen nevnt i kontekst med

utleie av villsvinjakt vil ikke bare eksistere i Aremark, men også i andre bondemiljøer der man en gang i fremtiden muligens vil få villsvin. Bondemiljøets opplevelse av situasjonen med den motsatte interessegruppen vil være sentral i å hindre konflikter i fremtiden. I likhet med mange andre forvaltningssaker i Norge er det antageligvis for informantene ønskelig at alle er på samme side av saken konflikten mot villsvin, fremfor det å ha konflikten med andre interessegrupper som Madden (2004) viser til.

5.1.2 Perifere komponenter – På hvilke områder skiller utvalget seg?

Som vist over er det mye til felles for utvalget. Men det er mange oppfatninger som er ulike når det kommer til villsvinet og praksiser som baserer seg på villsvinets inntreden i Aremark. Fôring og testing av skutte villsvin vil bli tatt for seg, i tillegg til å drøfte hvorvidt det å like villsvin er lov eller ikke. Til slutt vil det diskuteres rundt ASF, og om det er mulig å trekke slutninger basert på data fra halvparten av utvalget.

Fôring

Fôring har blitt praktisert i Sverige for å hjelpe villsvinbestandens vekst. Ettersom villsvin er en fremmedart i Norge, er det ulovlig her til lands. Hvorvidt det skjer eller ikke er vanskelig å dokumentere, men ettersom bønder er noen av aktørene som har mest med villsvin å gjøre er det naturlig å se nærmere på deres erfaringer med fôrings- og åteplasser for villsvin. Basert på utvalgets holdninger til villsvin kan man anta at de selv ikke vil involvere seg i fôringspraktisering. På tross av det er det forvirring blant informantene, da man ser et klart skille mellom to hovedgrupper. Man har ulike bønder med ulik rasjonalitet, ved å se på de ulike bøndenes bakgrunn, ser man på det større bildet som Simon (1956) visste til. Jegerne og husdyrbønder virker å være uenig hvorvidt fôring praktiseres i Aremark eller ikke. Videre virker det å være uenighet eller forvirring rundt begrepet fôring. Studien skiller mellom åte og fôring, da åte som nevnt brukes for å trekke villsvin til en jeger. Begge jegerne sier tidlig at det fôres, men at det skjer på en lovlig måte da all fôring i området brukes for å lokke til seg villsvin. En annen problematikk med fôring og åtepraktisering, er et skille mellom begrepene. På et punkt vil åte gå over til fôring, ved at man legger ut for mye mat til at man kan betrakte det som åte. Om det ikke vil bli spist om i løpet av et døgn betrakter man det som fôring. En av jegerne sier blant annet at det fôres i massevis, kan man da anta at åtebruken går over grensen for det man anser som åte?

En av husdyrbøndene og representantene fra kommunen nevner tilfeller der man har funnet mengder med mat i skogen, som tydelig er ment for å føre dyr, og etter alt å dømme, villsvin. Med det i betraktning kan man argumentere for at det faktisk har blitt føret i kommunen. Det kan diskuteres hvorvidt det faktisk er bevist handling rettet mot en høyere villsvin bestand eller ikke, eller om det er noen som har forsøkt å bruke mat til åtestasjoner. Om det er tilfellet, vil det fortsatt ligge under kategorien føring fremfor åtebruk, som Åteforskriften (2019) bekrefter. For å summere opp føring kan man si at det er tydelig forskjell mellom ulike konstellasjoner, da jegere mener at det ikke føres i Aremark. Man kan anta at det handler om deres forhold til bruk av åtestasjoner, og derav tenker at alt skjer på en lovlig måte. På den andre siden er det klart at enkelte tolker at det føres med vilje, med den hensikt å styrke overlevelsesjansen til villsvin. Som lagt fram og diskutert tidligere har noen klare tanker om hvem som står bak føringen, og noen sier det er tydelig at enkelte ønsker en høyere bestand. Med den baktanken er det rart at to ulike grupper kan skille så mye i egne opplevelser eller erfaringer, da Aremark er et lite samfunn og alle bønder har kjennskap til hverandre. Er det å ikke vite om lokal føring en benektelse på at noen i nærområdet kan gjøre det, eller har det en sammenheng med åteplasser som har blitt gått over den daglige grensen (Åteforskriften, 2019). Det vises tydelig at gårdbrukere og bønder som jakter, holder på andre verdier i forhold til føring enn både husdyrbønder og representantene fra kommunen. Om det er en sammenheng mellom de perifere komponentene til utvalget forblir uvisst, men det er merkelig at folk innad i gruppen er på to vidt forskjellige sider av saken.

Afrikansk svinepest (ASF)

Som belyst under metodekapittelet er enkelte emner som jeg som forsker ikke hadde planer om å undersøke, ASF er et av de emnene. Med bakgrunn i den informasjonen er det derfor kun husdyrbønder som er inkludert i empirien, ettersom intervjuene med de kom inn på temaet og problematikken rundt det. Dette gjør at man ikke kan trekke slutninger, om hvorvidt andre undergrupper som jegere eller kornbønder tenker rundt ASF. En annen vinkling er om man kan anta at husdyrbønder tenker noe annerledes om det ettersom de selv kom inn på temaene, mens de andre ikke gjorde det. Et bemerkelsesverdige punkt er at rådgiverne fra kommunen også kommer inn på problematikken med ASF, og sier at enkelte grupper føler mer på frykt enn andre. Med det som utgangspunkt kan man diskutere nærmere om husdyrbønder faktisk føler mer på usikkerhet og frykt enn andre bønder.

ASF har helt klart en skremmende effekt på alle som driver med svinekjøttproduksjon, og sørger for at spesielt de er observante i forhold til villsvin. Videre viser alle i utvalget som er

husdyrbønder at de er skremt over situasjonen både regionalt, og globalt. Det er også helt klart at de er innforståtte med eventuelle tiltak som må iverksettes lokalt om man skulle finne ASF i villsvin i Aremark, som stemmer overens av Mattilsynet (2022a). De viser en bedre forståelse enn rådgiverne i kommunen, som kan være med på å støtte under en påstand om at ASF sitter hardere i hos husdyrbønder enn andre typer bønder. De reflekterer over måter ASF kan smitte over til lokale villsvinstammer på lik linje med Mattilsynet (2022a), i tillegg til å belyse hvor lett det kan smitte over til tamgris. Konsekvensene man kan se som følge av en utbredt smitte av ASF er store. Kina har som nevnt hatt store problemer med smitte blant villsvin og tamgris, som igjen fører til voldsomme problemer i svineproduksjon (You et al., 2021). Husdyrbøndene er klare over hvordan kjøtt fungerer som vare, i form av for eksempel eksport, men også i en sammenheng der man tenker på matsikkerhet. I takt med Skjerve et al. (2018) visere til relevant kunnskap om smittespredning av ASF, at både mennesker og små gnagere kan spille en stor rolle når det kommer til smitte til både villsvin og tamgris. Men også som You et al. (2021) gjør rede for, at land kan rammes økonomisk om kjøttproduksjonen skulle rammes.

Er det lov å like villsvinet?

Hele utvalget er klare på at de ikke liker villsvinet selv, men hva tenker andre medlemmer av samme konstellasjon som dem selv? Basert på utsagnene deres er det et skille i hvordan de forstår spørsmålet hvorvidt det er tabu å like villsvinet eller ikke. Enkelte sier det så enkelt at det ikke er noen i bygda som synes det er noe bra med villsvinet. Andre sier at det er folk som liker det, i form av utleie av jakt. Når det kommer til hele bygda, eller nærmiljøet er det naturlig å tro at det er et skille. En av informantene fra kommunen sier det er tydelig at enkelte i bygda har lyst på en høyere bestand av villsvin. Basert på empirien er det klart at de sikter på aktører som vil leie ut jakt. Betyr det automatisk at man synes noe om villsvinet selv om man har lyst på en høyere bestand av arten, eller kan man skille den sosiale representasjonen fra den praktiske eller økonomiske opplevelsen av dyret. Det er ikke mulig å trekke slutninger til hvorvidt andre grupper en den som er blitt intervjuet til oppgaven tenker sosialt om villsvin. Derfor vil drøftingen gå ut i fra at det er en sammenheng med det å «like» villsvin og det å ønske en høyere bestand av arten.

I utvalget er det en som skiller seg fra resten, han sier selv at han på et vis sitter litt mellom barken og veden. Gitt at han er en bonde er det ifølge Kleiven et al. (2004) også naturlig for han å mislike villsvinet basert på skaden han opplever. Som jeger synes han villsvinjakten er morsom, og ser hvordan det kan være bra med villsvin. Videre er han den eneste som sier at

man ikke innad i jordbruksmiljøet skal si at man vil ha villsvin. Det viser at man faktisk har villsvin som et noe tabubelagt tema, i form av at man som bonde eller gårdbruker er nødt til å mislike dyret. På bakgrunn av det kan man anta at det til dels er tilfellet, ettersom en i utvalget mener det er tabubelagt å snakke om en høyere villsvinbestand. At informantene er en som er litt på begge sider av saken kan styrke teorien, spesielt med tanke på at ingen andre sier at de er litt på begge sider av debatten, fordi de selv ikke tenker over at enkelte faktisk kan like villsvin som bonde. Når det gjelder bygda eller nærmiljøet virker det klart at det er folk som er på begge sider av saken, at enkelte vil ha mer villsvin. Hvorfor sier enkelte da at det ikke er noen i bygda som synes det er bra med villsvin, handler det om å vise eget standpunkt fremfor det å fremme et normativt eller nøytralt utsagn.

Når det kommer til det å snakke om villsvin i nærmiljøet er man klar over at man har en interessekonflikt, og at folk er klar over det. Derfor er det et tabubelagt samtaleemne i den form at man kun skal få lov til å mislike villsvinet. Alle som er blitt intervjuet er klare på at det er folk som vil ha en høyere bestand. I bondemiljøet er det en tankegang som er mislikt, men man ser fremdeles at det er folk som står på sitt i Aremark og vil ha en vekst i bestanden. Representantene fra kommunen var klare på det, at de aller fleste vet om noen som vil ha villsvin, men at det ikke er noe mer i det enn at man er uenige. I enkelte tilfeller som nevnt ovenfor kan det bli problematisk når for eksempel naboer ikke tar hensyn til hverandre, i form av at en jaktutleier vil ha mer villsvin, mens en bonde vil ha mindre. For å runde opp temaet så er det ikke tabubelagt å like villsvin om man er bosatt i områdene rundt informantene til studien. Innad i bondemiljøet er det tydelig at man skal mislike villsvin, alle informantene gjør det, og en trekker frem at man ikke skal si at man vil ha villsvin. Som nevnt under diskusjonen rundt bønders syn på villsvin som fremmedart er det også her tydelig at man har en liknende kjernekomponent, at bønder ikke bør like villsvin. Det vil framtre som en fundamental komponent, og gitt at Skogen et al. (2013) sin teori kan overføres betyr det at det ikke er mulig og/eller lov å vike fra den. Det stemmer overens med slutningen om deres holdninger til villsvin som fremmedart, at den er uønsket og at de ikke liker den.

Ulike holdninger ovenfor testing av villsvin

Testing av felte villsvin er en noe mindre viktig problematikk, da det kun er bønder og gårdbrukere som jakter som er aktuelle for spørsmål relatert til egen praktisering av testing. Derfor er spesielt interessant at utvalget skiller seg når det kommer til det å praktisere testing. Funnene presentert under empirikapittelet viser at man har et todelt forhold til det å teste felte villsvin. Enten tester man alt, eller så tester man ikke. Å trekke slutninger basert på det kan

være noe misledende, ettersom man kun har to informanter å ta utgangspunkt i. De kommer likevel med aktuelle problemstillinger, og sier at det er tungvint å ta en test. Det virker som om det krever en del innsats for å ta tester av alle dyr. Videre er det ulike prissatser på dyrene, da purker eller hunnvillsvin trekker den høyeste skuddpremien. En digresjon fra søket etter villsvinets sosiale representasjon som bør diskuteres er diskusjonen hvorvidt den største skuddpremien på hunddyr er riktig valg eller ikke. Å ha den på hunddyr er muligens lurt, men det virker å være viktig å ikke skyte ledersugga. Om Bevanger og Fjellbakk (2012) sine utsagn om ledersugga stemmer, vil det å skyte ledersugga være ugunstig, som støttes også av J. Rosvold (personlig kommunikasjon, 2 februar). Basert på det skulle man gjort det ulovlig eller fjernet kompensasjonen på innsendte tester av ledersugger.

Basert på det kan man anta at det er individuelle preferanser som sørger for en ulik oppfatning og eventuell gjennomføring av testutførelser. Hvilke perifere verdier spiller inn? Forskjellen på de to i utvalget som man kan anse som sentral er at det er en aldersforskjell. Selv om forskjellen i seg selv ikke er veldig stor, er han ene informanter pensjonist og over 70 år gammel. Å kalle det en perifer verdi vil være uriktig da det ikke nødvendigvis er en undergruppe med ulike verdier som gjør at man handler annerledes, men rett og slett alder og innsats som kreves for å sende inn tester. Det med alder vil her bli sett på en individuell faktor fremfor perifer, ettersom ingen andre i utvalget kan bekrefte eller avkrefte om alder er faktoren som gjør at jegerne oppfører seg og handler annerledes.

5.2 Hva ligger til grunn for å oppleve villsvinet på den måten utvalget gjør?

Faktorer som spiller inn på informantenes virkelighetsoppfatning er utallige og vil i stor grad påvirke resultatene fra intervjuene. Virkelighetsoppfatningen vil i stor grad basere seg på individenes liv, som vil danne det Simon (1955) omtaler som bundet rasjonalitet.

Underkapittelet vil ta for seg hvordan de ulike faktorene påvirker den bundne rasjonaliteten, og med det hvordan informantenes verdenssyn påvirker tankegangen deres. Ettersom studien benytter seg av sosiale representasjoner for å danne en forståelse om villsvinet, vil det være naturlig å bygge på teori som spiller inn for både sosiale representasjoner og bundet rasjonalitet. Moscovicis tolkning av sosiale representasjoner sier at man er nødt til å se på hele bildet når det gjelder utsagn angående for eksempel dyr. Som i særdeles stor grad samstemmer med rammene til bundet rasjonalitet (Gigerenzer & Selten, 2001; Henrich et al., 2002; Jones, 1999; Selten, 2002; Simon, 1955). Begge retningene bygger på prinsippet om at man er nødt til å se på den dypere forståelsen av hva som ligger bak utsagnene. Videre bruker Skogen et al. (2013) de mye nevnte kjerne- og perifere komponentene for sosiale grupper,

med det i tankene vil avsnittene bli delt inn deretter. Altså et skille mellom faktorer felles for hele utvalget, og det som er felles for de ulike undergruppene.

5.2.1 Ruralitet og livet som bonde

Hvordan påvirker det rurale bøndene?

Intervjudeltakerne er som nevnt påvirket i stor grad av villsvin, enten om det er på egen eiendom og gårdsdrift, eller om det er bekjente eller andre i lokalmiljøet. Ettersom denne studien vil vise hvordan gårdbrukere tenker om villsvin, vil det være naturlig å legge frem hvordan bønder skiller seg fra andre mennesker i samfunnet. Som Dunwoody (2006) sier, er man nødt til å fokusere på organismens (bonden) interaksjon med omgivelsene. Aremark er som nevnt det man kaller et ruralt område med lav populasjonstetthet, Berg og Lysgård (2004) mener da at enkelte sier man kan trekke slutninger om enkelte karakteristikk ved folk som bor der. Et generelt inntrykk var at alle informantene hadde kjennskap til hverandre, som forsvarer av Langørgen (2007) som et gjengående kjennetegn ved rurale områder. I sammenheng med kunnskap og opplevelser ovenfor villsvin og jordbruk, har det gjennom hele oppgaven vært viktig å se om utvalget er samstemte. Gjennom en diskusjon av store deler av empirien i forrige underkapittel, kommer det tydelig frem at det er mye til felles for utvalget, men det er også klart at det er forskjeller innad i utvalget. Som på en måte går litt imot Berg og Lysgård (2004), men for all del ikke motsier det totalt. Ettersom de mener at sosial kontroll er en dominerende forestilling i den tradisjonelle bygda, og derfor er med på å forme intervjudeltakernes atferd og meninger.

I sammenheng med at NINA sitt villsvinprosjekt (NINA), og deres plassering av viltkameraer i området rundt Aremark kan man se en klar holdning ovenfor NINA fra bøndenes side. Ettersom alle utenom en sa nei til å la de sette ut kameraer på eiendommen deres, kan man anta at de ikke har et ønske om å samarbeide med dem. Beskrivelsene til halvparten av utvalget gikk på at det ikke var noe enkelt å samarbeide med dem, og den ene tok igjen opp ulven som et punkt hvor ting skar seg i forholdet til NINA. Dette kan til dels stemme overens med det Jacobsen og Linnell (2016) mener om at ulven er blitt et symbol for en bredere konflikt. Dette kan stemme om man trekker inn Jones (1999) sine tanker om kognitive begrensninger, og at bundet rasjonalitet kan føre til bias i tankemønster. Deres uenigheter og problemer med NINA kan virke og kanaliseres mot ulven, og at problemet stammer fra den. I virkeligheten vil det da ikke være tilfellet om Jacobsen og Linnell (2016) har rett. Her spiller den sosiale kontrollen inn (Berg & Lysgård, 2004; Tjora & Burner, 2020), da man ser antydninger til at holdninger til ulven er en atferd formet av lokalmiljøet, eller den sosiale

gruppen av bønder i Aremark. En annen faktor vil være deres rolle som bønder, ikke bare deres tilhørighet til lokalmiljøet. Man kan for all del ikke utelukke at den kan spille enn vel så viktig rolle, om ikke viktigere i det å tenke det om ulven da det er et skadedyr.

En helt sentral komponent i diskusjonen hvorvidt man liker NINA eller ikke er også holdningen til villsvinet, og hvilken side NINA «havner» på. Per nå vet man ikke med total sikkerhet hvorvidt villsvin er ødeleggende for faunaen eller ikke, da NINA (u.å) som nevnt ønsker å forholde seg forholdsvis nøytrale ved at du utarbeider dypere kunnskap om villsvin. Om det skulle vise seg at den ikke er det, står man ovenfor et valg om man vil omfavne grisen som naturlig, eller å fortsette å kalle den fremmed. En av jegerne i utvalget nevnte at «de» var redde for at staten skulle kalle den naturlig. Det er verdt å merke seg at villsvinet ble utryddet, så ansett som en fremmed art, før det til slutt ble erklært som en naturlig art (Lemel & Truvé, 2008; Magnusson, 2010). I motsetning til forvaltning rundt ulven, hvor man i større grad opplever situasjonen hvor Madden (2004) sier at det er konflikt mellom mennesker som dreier seg om dyr. Villsvinet er per nå en sak der man virker å ha mennesket i konflikt med arten, fremfor konflikt mellom mennesker angående villsvin. Som vist tidligere ser man konturene til en konflikt mellom bønder og de som vil leie ut villsvinjakt. Holdningene virker hovedsakelig å tilhøre den utilitaristiske holdningen til Kellert (1976, 1985), som sier noe om man tjener eller taper noe på det. Begge sider av saken i Aremark (bønder, utleiere av jakt) går inn med et utilitaristisk syn, fremfor den moralske-, eller humanistiske innfallsvinkelen (Kellert, 1976, 1985).

Det å være bonde byr på et annerledes liv enn det befolkningen flest opplever, spesielt med tanke på hvordan villsvinet påvirker dem framfor mennesker som ikke livnærer seg av jordbruk. Alle bøndene har som sagt opplevd skade i en form eller annen, og misliker villsvinet i tråd med Kleiven et al. (2004) sine tanker om skade og holdning til villsvin. Videre vises det gjennom forrige underkapittel at utvalget tenker negativt om villsvin, ettersom villsvin er en invaderende art stemmer det overens med Bremner og Park (2007) sine tanker om holdninger til invaderende arter.

5.2.2 Hvilke faktorer skiller utvalget?

Etter å ha diskutert de felles faktorene som påvirker utvalget vil det være naturlig å speile det mot faktorene som skiller det. Skogen et al. (2013) sine perifere komponenter i grupper har blitt hyppig nevnt så langt. Spesielt det å være husdyrbonde, og jeger har blitt brukt for å kategorisere bøndene. Underkapittelet vil fort ta for seg forskjellene i virkelighetsforståelsen

mellom husdyrbønder og bønder som jakter. Selv om diskusjonen har vært innom tematikken opptil flere ganger, vil denne delen presentere en mer ryddig diskusjon.

Bondens rolle som jeger

På et sett er det få som er så «nær» villsvinet som det denne aktørgruppen er, da med tanke på at de opplever villsvinet på nært hold i form av skader på jordbruk og/eller dyr. I tillegg vil de komme enda nærmere dyret gjennom jakt på det. Som visst i empirien er tenker jegerne noe annerledes enn delen av utvalget som ikke jaktet. Da de til en viss grad benytter seg av «gode» adjektiver i deres beskrivelser av dyret. Dette stemmer overens med Von Essen (2020) sine tanker om at villsvinjakt utført i Sverige er krevende, og tar lang tid. Jegerne trekker frem egenskaper omkring villsvinets intellekt og fysiske overlegenhet. Von Essen (2020) sier riktignok at Sverige ofte sammenliknes med vanskelig jakt, da de sitter på nattes tid i jakttårn og venter på villsvinet. Min opplevelse av jakt i Norge er sammenlignbart med den svenske metoden. Gitt at man kan overføre den svenske erfaringen over til Norge kan man si at jegerne i utvalget har opplevd villsvinjakten man ser på i teori når det kommer til villsvinjakt i Sverige, og også nå Norge.

Videre er det også klart fra empirien at alle i utvalget er opptatt av det blir opprettholdt et høyt jaktpress på den lokale villsvinstammen. Von Essen (2020) trekker frem i sin studie at jegere i Europa har blitt satt under et stort press når det kommer til det å opprettholde en lav villsvinbestand. Som vist i empirien ligger ikke nødvendigvis presset på jegerne når det kommer til jakten, men heller på lokalbefolkningen. Problematikken rundt utleie av villsvinjakt er todelt, fordi jorder opplever mer skade som følge av villsvin. Del to er at man ikke klarer å opprettholde det høye jaktpresset, da eiendommene blir forbeholdt jakt for de som betaler i store summer (spekulativt). Massei et al. (2015) støtter den spekulative påstanden, da hun mener at villsvinjakt mange steder i Europa oppfattes som lukrativt. Hun sier videre at det mange steder også er et stort marked for vekst, som kan tilsi at det også er dårlig utnyttet enkelte steder.

Det store problemet med villsvinjakt, koblet opp mot aktørgruppen bestående av bønder er at man som bonde ikke ønsker en villsvinstamme som kan opprettholde utleie av jakt i den forstand villsvinjakt er kommersialisert i dag over Europa. Derfor vil man i praksis ikke kunne opprettholde begge interessenters ønsker.

Husdyrbonden mot de «andre»

Som vist i kapittel 5.1 er det en sammenheng mellom skade på jordbruk, og det å være husdyrbonde. For å ikke være for gjentakende vil det bli presentert i en kort forstand. Gitt at utvalgets utsagn kan om skade er overførbart til andre steder villsvinet er og/eller vil spre seg til, og andre bønder er det en større sjans at husdyrbønder kan oppleve større økonomisk belastning enn kornbønder. I tillegg vil ASF, som kanskje anses som den viktigste grunnen til at villsvin er en fremmedart i Norge, eventuelt gjøre det mye verre for enkelte aktører innad i gruppen med husdyrbønder.

Den store forskjellen mellom husdyrbønder og de andre, er at husdyrbøndene ser helt bort fra villsvinet som dyr. De ser på villsvinet som en pest eller et skadedyr, som stemmer overens med Warren (2007) sin tanke om at man bør gå bort fra begreper som fremmed eller introdusert, og heller bruke begreper som sier noe om dyrets atferd. Begge synene faller innen kategorien til Kellert (1976, 1985) som ser på nytten ved at dyr. Ettersom begge husdyrbøndene ikke driver med jakt kan man også fundere med tanken om at alle bøndene i utvalget som ikke jakter, har et syn på dyr som heller mot Warren (2007) sitt ønske om atferds baserte begreper. En følge av at bøndene som tilhører andre bondetyper enn husdyrbønder jakter, vil på et vis tukle med slutningene. Man kan ikke trekke slutninger om hvorvidt kornbønder faktisk menneskeligjør villsvinet i større grad enn husdyrbønder, kun fordi kornbonden sier det. Faktoren jakt spiller inn, og virker å påvirke deres opplevelse av villsvinet i stor grad.

6 Avslutning

Denne studien har hatt som formål å bruke gårdbrukere i Aremark som et grunnlag for å identifisere en sosial representasjon av villsvinet. I den sammenheng har fire blitt intervjuet, for å undersøke deres opplevelse ovenfor arten villsvinet, og de ulike praksisene som omhandler arten. For å viderefremme resultatene fra intervjuene, har funnene blitt kodet og presentert for å gi leseren best mulig oversikt.

6.1 Hva har studien funnet ut?

Gjennom identifisering av kjerne- og perifere komponenter for den sosiale gruppen bestående av bønder i Aremark har det blitt funnet ut at alle informantene i stor grad hviler på en del felles oppfattelser som stammer fra deres kjerneverdier. Det er verdt å bemerke seg at den sosiale gruppen med bønder tilhører overgrupper som også har fundamentale verdier. Studien har benyttet seg av teori koblet opp mot kjennetegn for det rurale, men studien kan ikke konkludere med sikkerhet at utvalget lar fundamentale verdier for rurale områder spille inn på deres forståelse av villsvin.

Funnene fra intervjuene viser en klar sammenheng mellom det å være gårdbruker i Aremark, og det å mislike villsvin. Alle bøndene viser til deres historikk med skade på egen eller bekjentes eiendom, og synes lite om at villsvinet befinner seg i Aremark i det antallet den gjør. Altså det at villsvinet er der går bra, så lenge de ikke gjør skade på jordbruk eller generelt kommer i kontakt med mennesker. For å runde opp den sosiale representasjonen er det klart at villsvinet et stygt eller lite pent dyr, som påfører bønder store ekstra kostnader. Med bakgrunn i det skinner det også gjennom at arten er uønsket og fremmed i Aremarks fauna, da den etter alt å dømme er til skade for flere enn bare gårdbrukerne. Ettersom villsvinet klassifiseres som en fremmedart av staten er det så langt lite konflikt rundt artens forvaltning. Selv om man ser konturene av en, ettersom det er ulike interessegrupper i Aremark for øyeblikket. Villsvinjakt som vare er lønnsomt flere steder i Europa, og det er enkelte som håper å tjene penger på det i området. Gårdbrukerne baserer i stor grad deres sosiale representasjon opp mot deres holdning til dyret, som bygger på Kellerts utilitaristiske syn på dyr. Er villsvin til nytte for gårdbrukere eller ikke? Med det inkluderer man også villsvin som nytte, i situasjoner som jaktbart vilt.

Selv om man stort sett er enige om hvordan villsvinet i seg selv oppleves er det større forskjeller rundt tematikker som omhandler arten. Det er klart at det er noe forvirring rundt fôring, og erfaringene rundt det i bygda. Husdyrbønder og representanter fra kommunen er klar over at det faktisk har blitt fôret bevisst for å hjelpe villsvinstammen. Jegerne og bøndene som ikke driver med husdyr benekter at det har skjedd i området, da de mener all «fôring» (åte) har som formål å lokke villsvin til seg. Det er også et skille blant jegerne som forventes sende inn tester av felte villsvin. Det er individuelle faktorer som gjør at det er forskjell i hvorvidt de velger å sende inn tester eller ikke. Hvilke faktorer det kan være er det mange av og er nært umulig å besvare med et utvalg på denne størrelsen. Basert på teori om ASF støtter oppgaven at det er husdyrbønder som viser mest refleksjon rundt temaet, men det utelukker ikke at andre type bønder ikke har reflektert rundt ASF.

Et siste punkt verdt å merke seg er at utvalget virker å ha lite tillitt til forskningsinstitusjonen NINA. Basert på utsagn, og teori trukket inn fra andre forvaltningseksempler kan man se at gårdbrukere i rurale områder har liten tillitt til NINA. Både fordi de ikke hører seg hørt, men også fordi de opplever NINA som uærlige og subjektive i forhold til forvaltning av arter.

6.2 Videre forskning

Villsvin er etter alt å dømme på full vei inn i Norge, og basert på deres evne til å reprodusere og trives i ulike habitat kan man anta at man vil se en situasjon der villsvinet har en geografisk større utbredelse enn man ser i dag. Basert på det vil det være et behov å vite hvordan mennesker tenker om arten.

Omfanget av studien er begrenset både i form av størrelse og detaljnivå. Videre forskning bør ta tak i større utvalg, da med kvantitativ metode for å kunne vise trender i et større utvalg som styrker representativiteten og overførbarheten til forskningen. Da vil man kunne se både større og mindre sammenhenger, rundt for eksempel alder, kjønn, og ulike typer gårdsdrift. Per dags dato er det lite statlig støtte når det kommer til forvaltning av villsvin, derav kan forskning brukes som en måte å fremheve både oppfattelsen og effekten av villsvin.

En annen innfallsvinkel vil være å undersøke andre aktører som blir påvirket av villsvinet. Det vil for eksempel være interessant å undersøke hvordan aktører som vil leie ut villsvinjakt tenker om dyret. Basert på funn i studien, ser man konturene av det som kan bli en fremtidig interessekonflikt over ressursforvaltning. Derav vil det være viktig å ha en god oversikt over alle interessenter, for å kunne forstå de ulike synspunktene.

En siste retning vil også være en kvantitativ studie som bygger på et stort utvalg, men i motsetning til den tidligere nevnte vil denne retningen sette søkelys på et totalt representativt utvalg som trekkes uavhengig om de driver med gårdsdrift eller ikke. Ved å se hvordan befolkningen ulike steder i Norge kan man med større sikkerhet trekke konklusjoner rundt temaer som bygger på regioners, eller områders holdning til villsvin.

Den akademiske beholdningen av sosiale studier rundt villsvin er for øyeblikket liten, og man må i stor grad prøve å overføre teori fra litteratur om forholdsvis rovdyr/skadedyr, og fremmede/invaderende arter. Om man kan trekke konklusjoner om villsvinet, vil konklusjoner fra studier som inneværende ha en større nøyaktighet.

7 Referanser

- Andersson, H., Gren, I.-M. & Pettersson, T. (2016). *Wild boars and farming in Sweden* (10). (Working Paper Series 2016, Issue. Sveriges lantbruksuniversitet.
https://pub.epsilon.slu.se/13993/7/andersson_h_et_al_170126.pdf
- Arias, M., Sánchez-Vizcaíno, J. M., Morilla, A., Yoon, K. & Zimmerman, J. (2002). African swine fever. I *Trends in emerging viral infections of swine* (s. 119-124). Iowa State Press.
- Artsdatabanken. (2023). *Hva er en fremmed art?* Artsdatabanken.
https://artsdatabanken.no/Pages/339553/Hva_er_en_fremmed_art_
- Baxter, J. (2021). Case studies in qualitative research. I I. Hay & M. Cope (Red.), *Qualitative research methods in human geography* (5. utg., s. 81-98). Oxford University Press.
- Berg, N. G. & Lysgård, H. K. (2004). Ruralitet og urbanitet - bygd pg by. I N. G. Berg, B. Dale, H. K. Lysgård & A. Løfgren (Red.), *Mennesker, steder og regionale endringer* Fagbokforlaget.
- Berg, S. J. (2020, 22 oktober). Villsvin skutt i Elverum: – Det er det råeste jeg opplevd på mange år. *Østlendingen*. <https://www.ostlendingen.no/villsvin-skutt-i-elverum-det-er-det-raeste-jeg-opplevd-pa-mange-ar/s/5-69-1025177>
- Bevanger, K. & Fjellbakk, Å. (2012). Villsvin. I Artsdatabanken & N. i. f. naturforskning (Red.), (Bd. 239). Artsdatabanken.
<http://www2.artsdatabanken.no/faktaark/Faktaark239.pdf>
- Bjerke, T., Ødegårdstuen, T. S. & Kaltenborn, B. P. (1998). Attitudes toward animals among Norwegian children and adolescents: Species preferences. *Anthrozoös*, 11(4), 227-235.
<https://doi.org/10.2752/089279398787000544>
- Bremner, A. & Park, K. (2007). Public attitudes to the management of invasive non-native species in Scotland. *Biological Conservation*, 139(3-4), 306-314.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320707002728>
- Brunswik, E. (1957). Scope and aspects of the cognitive problem. I K. R. Hammond & T. R. Stewart (Red.), *The essential Brunswik: Beginnings, explications, applications* (s. 300-312). Oxford University Press.
- Catungal, J. & Dowling, R. (2021). Power, subjectivity, and ethics in qualitative research. I I. Hay & M. Cope (Red.), *Qualitative research methods in human geography* (5. utg., s. 18-39). Oxford University Press.

- Cope, M. & Hay, I. (2021). Where are we now?: Qualitative Research in Human Geography. I I. Hay & M. Cope (Red.), *Qualitative research methods in human geography* (5. utg., s. 3-17). Oxford University Press.
- Dixon, L., Sun, H. & Roberts, H. (2019). African swine fever. *Antiviral research*, 165, 34-41. <https://doi.org/10.1016/j.antiviral.2019.02.018>
- Dunn, K. (2021). Engaging Interviews. I I. Hay & M. Cope (Red.), *Qualitative research methods in human geography* (5. utg., s. 148-185). Oxford University Press.
- Dunwoody, P. T. (2006). The neglect of the environment by cognitive psychology. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 26(1-2), 139. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0091271>
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures : selected essays* (1. utg.). Basic Books.
- Gigerenzer, G. & Selten, R. (2001). Rethinking rationality. I G. Gigerenzer & R. Selten (Red.), *Bounded rationality: The adaptive toolbox*. (s. 1-12). The MIT Press.
- Gotthus, A. H. (2022, 04.10.2022). Stephan (55) hørte en rar lyd i skogen: - Jeg ble overrasket da dyret kom fram fra buskene. *Østlendingen*. <https://www.ostlendingen.no/stephan-55-horte-en-rar-lyd-i-skogen-jeg-ble-overrasket-da-dyret-kom-fram-fra-buskene/s/5-69-1368824>
- Gren, I.-M., Andersson, H., Mensah, J. & Pettersson, T. (2020). Cost of wild boar to farmers in Sweden. *European Review of Agricultural Economics*, 47(1), 226-246. <https://doi.org/10.1093/erae/jbz016>
- Gren, M. & Jägerbrand, A. (2019). Calculating the costs of animal-vehicle accidents involving ungulate in Sweden. *Transportation research part D: transport and environment*, 70, 112-122. <https://doi.org/10.1016/j.trd.2019.03.008>
- Halfacree, K. & Boyle, P. (1998). *Migration, rurality and the post-productivist countryside*. Wiley Hoboken.
- Hardeng, G. (2004). Beifunn og observasjoner av villsvin i Østfold. *Natur i Østfold*, 23(1-2), 14-17. <https://www.yumpu.com/no/document/view/18043166/beifunn-og-observasjoner-av-villsvin-i-stfold>
- Hedmark, E., Augustsson, E., Alm Bergvall, U., Jarnemo, A. & Kjellander, P. (2021). Vildsvin i de Nordiska länderna: en rapport på uppdrag av Nordiska Ministerrådet. https://pub.epsilon.slu.se/26731/1/hedmark_e_et_al_220114.pdf
- Helibacon. (2023). <https://www.helibacon.com/>
- Henrich, J., Boyd, R., Young, P., McCabe, K., Alberts, W., Ockenfelds, A. & Gigerenzer, G. (2002). Group Report: What Is the Role of Culture in Bounded Rationality? I G.

- Gigerenzer & R. Selten (Red.), *Bounded rationality: the adaptive toolbox* (1. utg., s. 343-360). The MIT Press.
- Jacobsen, K. S. & Linnell, J. D. (2016). Perceptions of environmental justice and the conflict surrounding large carnivore management in Norway—Implications for conflict management. *Biological Conservation*, 203, 197-206.
<https://doi.org/10.1016/j.biocon.2016.08.041>
- Jaebker, L. M., Teel, T. L., Bright, A. D., McLean, H. E., Tomeček, J. M., Frank, M. G., Connally, R. L., Shwiff, S. A. & Carlisle, K. M. (2021). Social identity and acceptability of wild pig (*Sus scrofa*) control actions: A case study of Texas hunters. *Human Dimensions of Wildlife*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/10871209.2021.1967525>
- Jones, B. D. (1999). Bounded rationality. *Annual review of political science*, 2(1), 297-321.
- Kaltenborn, B. P. & Bjerke, T. (2002). The relationship of general life values to attitudes toward large carnivores. *Human Ecology Review*, 55-61.
<https://www.jstor.org/stable/24707253>
- Kellert, S. R. (1976). Perceptions of animals in American society. Transactions of the North American wildlife and natural resources conference,
- Kellert, S. R. (1985). American attitudes toward and knowledge of animals: An update. *Advances in animal welfare science 1984*, 177-213.
- Kleiven, J., Bjerke, T. & Kaltenborn, B. P. (2004). Factors influencing the social acceptability of large carnivore behaviours. *Biodiversity & Conservation*, 13, 1647-1658.
<https://link.springer.com/article/10.1023/B:BIOC.0000029328.81255.38>
- Kowalczyk, J., Barak, N., Riede, O., Engel, A., Koch, F., Spolders, M., Blome, S. & Pieper, R. (2022). Literature review and qualitative risk assessment on the role of feed materials in African Swine Fever Virus transmission. *Berliner und Münchener Tierärztliche Wochenschrift*, 135. <https://doi.org/10.2376/1439-0299-2022-3>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Langørgen, A. (2007). *Sentralisering—årsaker, virkninger og politikk* [2007]. SSB. Hentet 9 Januar fra <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/sentralisering-aarsaker-virkninger-og-politikk>
- Lemel, J. & Truve, J. (1999). Populationstillväxt, dynamik och spridning hos vildsvinet, *Sus scrofa*, i mellersta Sverige. *Swedish Environmental Protection Agency, Uppsala*.

- Lemel, J. & Truvé, J. (2008). *Vildsvin, jakt och förvaltning* (4). Svensk naturförvaltning.
http://www.naturforvaltning.se/media/4949/2008_04_vildsvin_lrf_20080602_lagupplost.pdf
- Li, L., Wang, J., Shi, J., Wang, Y., Liu, W. & Xu, X. (2010). Factors influencing local people's attitudes towards wild boar in Taohongling National Nature Reserve of Jiangxi Province, China. *Procedia Environmental Sciences*, 2, 1846-1856.
<https://doi.org/10.1016/j.proenv.2010.10.196>
- Madden, F. (2004). Creating coexistence between humans and wildlife: global perspectives on local efforts to address human–wildlife conflict. *Human Dimensions of Wildlife*, 9(4), 247-257. <https://doi.org/10.1080/10871200490505675>
- Magnusson, M. (2010). *Population and management models for the Swedish wild boar (Sus scrofa)* [Swedish University of Agricultural Sciences].
<https://core.ac.uk/download/pdf/11987301.pdf>
- Massei, G. & Genov, P. V. (2004). The environmental impact of wild boar. *Galemys*, 16(1), 135-145. https://www.researchgate.net/profile/Giovanna-Massei/publication/28203128_The_environmental_impact_of_wild_boar/links/00463523973ae91a05000000/The-environmental-impact-of-wild-boar.pdf?_sg%5B0%5D=started_experiment_milestone&origin=journalDetail
- Massei, G., Kindberg, J., Licoppe, A., Gačić, D., Šprem, N., Kamler, J., Baubet, E., Hohmann, U., Monaco, A. & Ozoliņš, J. (2015). Wild boar populations up, numbers of hunters down? A review of trends and implications for Europe. *Pest management science*, 71(4), 492-500. <https://doi.org/10.1002/ps.3965>
- Mattilsynet. (2022a). *Aktuelle tiltak ved påvisning av afrikansk svinepest i Norge*.
<https://www.mattilsynet.no/dyr/dyresykdommer/afrikansk-svinepest/aktuelle-tiltak-ved-pavisning-av-afrikansk-svinepest-i-norge>
- Mattilsynet. (2022b, 16 desember). *Jegere kan få godtgjørelse for å sende inn prøver av villsvin som er felt i Norge*. Mattilsynet.
<https://www.mattilsynet.no/dyr/dyresykdommer/afrikansk-svinepest/jegere-kan-fa-godtgjorelse-for-a-sende-inn-prover-av-villsvin-som-er-felt-i-norge>
- Mellem, K. (2022, 07.09.2022). Villsvinene herjer i potetåkeren til Magnus. *Østlendingen*.
<https://www.ostlendingen.no/villsvinene-herjer-i-potetakeren-til-magnus/s/5-69-1355944>

- Messmer, T. A. (2000). The emergence of human–wildlife conflict management: turning challenges into opportunities. *International Biodeterioration & Biodegradation*, 45(3-4), 97-102. [https://doi.org/10.1016/S0964-8305\(00\)00045-7](https://doi.org/10.1016/S0964-8305(00)00045-7)
- Moscovici, S. (1963). Attitudes and opinions. *Annual review of psychology*, 14(1), 231-260.
- Naturstyrelsen. (2019). *Nu står vildsvinehøget færdigt*.
<https://naturstyrelsen.dk/nyheder/2019/november/nu-staar-vildsvinehøget-færdigt/>
- NESH, T. (2022). Guidelines for Research Ethics in the Social Sciences and the Humanities. I. The Norwegian National Research Ethics Committees.
<https://www.forskningsetikk.no/en/guidelines/social-sciences-humanities-law-and-theology/guidelines-for-research-ethics-in-the-social-sciences-humanities-law-and-theology/>
- NINA. *Villsvin*. Norsk institutt for naturforskning. Hentet 23 januar fra
<https://www.nina.no/Naturmangfold/Fremmede-arter/Villsvin>
- Qvenild, M. (2013). *Wanted and unwanted nature: Invasive plants and the alien–native dichotomy* [Doktorgradsavhandling, NTNU]. NTNU Open.
<https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/265505>
- Qvenild, M. (2014). Wanted and unwanted nature: Landscape development at Fornebu, Norway. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 16(2), 183-200.
<https://doi.org/10.1080/1523908X.2013.829747>
- Robbins, P. (2004). Comparing invasive networks: cultural and political biographies of invasive species. *Geographical Review*, 94(2), 139-156.
<https://doi.org/10.1111/j.1931-0846.2004.tb00164.x>
- Rognes, J. (2015). *Forhandlinger*. Universitetsforlaget.
- Rosvold, J. & Andersen, R. (2008). *Wild boar in Norway—is climate a limiting factor* (1). (Rapport zoologisk serie, Issue.
https://www.ntnu.no/c/document_library/get_file?uuid=e2c9a9d6-cd49-4b50-95c7-cbe0ad520156&groupId=10476
- Rosvold, J., Halley, D. J., Hufthammer, A. K., Minagawa, M. & Andersen, R. (2010). The rise and fall of wild boar in a northern environment: Evidence from stable isotopes and subfossil finds. *The Holocene*, 20(7), 1113-1121.
<https://doi.org/10.1177/0959683610369505>
- Røskoft, E., Händel, B., Bjerke, T. & Kaltenborn, B. P. (2007). Human attitudes towards large carnivores in Norway. *Wildlife biology*, 13(2), 172-185. [https://doi.org/10.2981/0909-6396\(2007\)13\[172:HATLCI\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.2981/0909-6396(2007)13[172:HATLCI]2.0.CO;2)

- Selten, R. (2002). What is rational thinking? I G. Gigerenzer & R. Selten (Red.), *Bounded Rationality: The adaptive toolbox*. MIT Press.
- Simon, H. A. (1955). A behavioral model of rational choice. *The quarterly journal of economics*, 99-118. <https://doi.org/10.2307/1884852>
- Simon, H. A. (1956). Rational choice and the structure of the environment. *Psychol Rev*, 63(2), 129-138. <https://doi.org/10.1037/h0042769>
- Skilbrei, M.-L. (2019). *Kvalitative metoder : planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon* (1. utgave. utg.). Fagbokforlaget.
- Skjerve, E., Thurfjell, H., Flø, D., GrahekOgden, D., Malmstrø, M., Nesbakken, T., Das Neves, C., Nielsen, A., Pedersen, H. & Robertson, L. (2018). *Wild Boar Population Growth and Expansion—Implications for Biodiversity, Food Safety, and Animal Health in Norway* (14). (VKM Report, Issue. <https://vkm.no/download/18.79baaa1816416e22d031b9c8/1533550131897/Wild%20boar%20population%20growth%20and%20expansion%20%E2%80%93%20implications%20for%20biodiversity,%20food%20safety,%20and%20animal%20health%20in%20Norway.pdf>
- Skogen, K., Krange, O. & Figari, H. (2013). *Ulvekonflikter : en sosiologisk studie*. Akademika.
- Sommarset, T. A. (2020). *Bonden som landskapsforvalter i et praksisfellesskap-Jordbruk, flystøy og moralske landskap* [NTNU]. https://ruralis.no/wp-content/uploads/2020/11/rapport-4_20-bonden-som-landskapsforvalter-i-et-praksisfellesskap--jordbruk-flystoy-og-moralske-landskap-tonje-aarre-sommarset.pdf
- SSB. (2022a). *Redusert utbytte fra rypejakta*. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jakt/statistikk/smavilt-og-radyrjakt/artikler/reduert-utbytte-fra-rypejakta>
- SSB. (2022b). *Småvit - og rådyrjakt*. <https://www.ssb.no/statbank/table/03886/>
- Statsforvalteren. (u.å.). *Fremmede skadelige arter*. Statsforvalteren i Nordland. <https://www.statsforvalteren.no/nordland/miljo-og-klima/naturmangfold/fremmede-arter/>
- Stratford, E. & Bradshaw, M. (2021). Rigorous and trustworthy: Qualitative research design. I I. Hay & M. Cope (Red.), *Qualitative research methods in human geography* (5. utg., s. 92-106). Oxford University Press.
- Stræte, E. P. (2020). *Jordleie-bonde og jordeier i samspill i et marked* (5). (Rapport Norsk senter for bygdeforskning, Issue. Ruralis. https://ruralis.brage.unit.no/ruralis-xmlui/bitstream/handle/11250/2977385/Rapport+5_20+Jordleie+%E2%80%93+bond

- e+og+jordeier+i+samspill+i+et+marked+-
+Egil+Petter+Str%C3%A6te.pdf?sequence=1
- Talseth, T. (2019, 30.10.2022). Historisk felling av villsvin: Norges nordligste noensinne. *VG*.
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/0nqQOE/historisk-felling-av-villsvin-norges-nordligste-noensinne>
- Teigen, H. (2012). Distriktpolitikk gjennom 50 år–Strategane og avviklinga. *Nytt norsk tidsskrift*, 29(2), 157-165. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3053-2012-02-05>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforl.
- Tjora, A. H. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Tjora, A. H. & Burner, T. (2020). *Sosial kontroll*. https://snl.no/sosial_kontroll
- Treves, A. & Karanth, K. U. (2003). Human-carnivore conflict and perspectives on carnivore management worldwide. *Conservation biology*, 17(6), 1491-1499.
<https://www.jstor.org/stable/3588897>
- Valentine, G. (2005). Tell me about...: using interviews as a research methodology. I R. Flowerdew & D. Martin (Red.), *Methods in human geography* (2. utg., s. 110-127). Routledge.
- Vik, J. (2011). *Tilnærminger og strategier i norsk melkeproduksjon–en typologi* (8). (Rapport, Issue. Norsk senter for bygdeforskning. <https://ruralis.no/wp-content/uploads/2017/05/14f16941d09870.pdf>
- Von Essen, E. (2020). How wild boar hunting is becoming a battleground. *Leisure Sciences*, 42(5-6), 552-569. <https://doi.org/10.1080/01490400.2018.1550456>
- Warren, C. R. (2007). Perspectives on the alien'versusnative'species debate: a critique of concepts, language and practice. *Progress in human geography*, 31(4), 427-446.
- Wedø, M. (2015). *De ville svina kommer*. <https://forskning.no/skog-dyreverden/de-ville-svina-kommer/461420>
- Welle, W. M. (2020). *Afrikansk svinepest*. https://snl.no/afrikansk_svinepest
- You, S., Liu, T., Zhang, M., Zhao, X., Dong, Y., Wu, B., Wang, Y., Li, J., Wei, X. & Shi, B. (2021). African swine fever outbreaks in China led to gross domestic product and economic losses. *Nature Food*, 2(10), 802-808.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1038/s43016-021-00362-1>
- Åteforskriften. (2019). *Forskrift om utlegging av åte og fôring av vilt* (FOR-2019-09-13-1124). Klima- og miljødepartementet, Landbruks- og matdepartementet.
<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2019-12-17-1878>

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Vedlegg 2: Samtykkeskjema for intervju med bønder

Intervjuguide:

Formålet med dette intervjuet er hovedsakelig å finne ut hvordan du som bonde i Aremark kommune opplever dyrearten villsvin (*Sus Scrofa*). Det er ikke nok å finne ut hva du mener om villsvinet, av den grunn vil jeg gå i dybden ved å finne ut hvorfor du tenker på villsvin på akkurat den måten du gjør.

Bakgrunnsinformasjon

Jeg vil ikke snakke med bønder som holder dyr, men heller de som vokser avlinger. Videre kan jeg ikke utelukke om jeg vil snakke med bønder som driver med svineoppdrett (usikker på riktig terminologi), da de kan oppleve store problemer med paring mellom villsvin og svin, og derav fare for spredning av farlige sykdommer inn i svineindustrien.

Intervjuspørsmål.

Gårdskarakteristikk:

Gårdskarakteristikk - hvordan avlinger har du?

Størrelse på gården? Hvor stor er gården (dekar innmark og utmark)?

Hvordan avlinger eller dyrehold har du?

Kan eventuelt spørre om antall svin, eller dekar med avlinger.

Har du en primærjobb som ikke omhandler gårdsdrift?

Om ja, hvor viktig er gårdsdriften for personlig økonomi?

Om villsvin

Opplever du at det er villsvin i nærheten av gården din?

(I stor grad, middels – eller liten grad.) Må finne definisjoner på antall villsvin i hvert alternativ

Har du sett villsvin?

.... Eller spor etter villsvin

Er villsvin noe du og naboer snakker om?

Sånn generelt - Hva synes du om villsvinet?

Konsekvenser av villsvin

Har du opplevd nærgående villsvin på din eiendom eller i umiddelbar nærhet?

Hvis ja- kun i skogområder rundt, eller i områder med avlinger og/eller svin?

Har du opplevd tap som følge av villsvin?

Om det er tilfellet, hvilke av de tre kategoriene ligger det innenfor?

- 1) Ødelagte avlinger
- 2) skade på maskineri
- 3) I form av beskyttelse (gjerder, jakt osv.)

Hva med frykt for smitte på egne dyrebesetninger?

Er du redd for sikkerheten til enten deg selv, eller andre familiemedlemmer – kanskje barn spesielt.

Om de bruker områdene rundt gården, om de driver jakt og er redde for jakthundene eller seg selv.

Positive konsekvenser

Ser du noen positive effekter av villsvin i nærområdene?

Er eller kunne du tenke deg å være interessert i jakt på villsvin

Eventuelt selge jaktrettigheter på villsvin

Fremtiden

Hvordan tenker du situasjonen med villsvin vil utvikle seg?

- I forhold til antall og utbredelse
- I forhold til skadeomfang
- Eller jakt

Forvaltning

Vil vanlig jakt være tilstrekkelig til å holde bestanden nede?

Bør det bedre støtteordninger for å kompensere skade?

Tiltak som:

Gjerder

Foring

Etc

Vil du delta i forskningsprosjektet

Masteroppgave – Ola Stenbrenden

Villsvin

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å *kartlegge hvordan bønder i områder med etablerte villsvinstammer opplever villsvin*. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med forskningsprosjektet er å se hvordan bønder i områder med etablerte villsvinstammer ser på arten villsvin. Ved å se hvordan du opplever villsvin, kan man prøve å forutse hvordan andre bønder som ikke enda har villsvin vil reagere når villsvin kommer til dem. Oppgaven og forskningen er en del av min (Ola Stenbrenden) masteroppgave ved NTNU i Trondheim.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges tekniske naturvitenskapelige universitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er valgt fordi du bor og/eller jobber på en gård i kommunen Aremark. Grunnen til at jeg vil snakke med innbyggere i Aremark er fordi dere i større grad blir påvirket av arten villsvin enn resten av Norge.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden jeg vil bruke er intervju, det vil si en samtale med deg om temaet villsvin. Fokuset for intervjuet vil være hvordan du opplever arten villsvin, med en bakgrunn som bonde sitter du på verdifull informasjon og spennende synspunkter som veldig få sitter på. Intervjuet vil gå innpå din hverdag som bonde, hva du dyrker, størrelse på dyrkbare arealer og/eller om du eier skog rundt gården. Videre vil jeg gå innpå hvordan villsvinene oppfører seg på dine arealer og hvordan du påvirkes av det. Intervjuet vil ikke ta lenger en rundt 1 times tid, men kan tilpasses til både kortere og lengere tid om det trengs eller ønskes.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Kun jeg og min veileder (Jørund Aasetre) vil ha tilgang til dine konfidensielle opplysninger
- Det er kun jeg som skal behandle informasjonen din, som vil bestå av gjennomgang av data, samt transkribering av intervjuet.
- Navn og kontaktopplysninger vil lagres separat på en forskningsserver til NTNU, samtidig som informasjonen vil erstattes av kode som også vil lagres separat fra annen data.

Optimalt vil du ikke kunne bli gjenkjent, men det vil publiseres noe informasjon om karakteristikk fra gården. Som størrelse, hva slags avlinger og eller dyr som blir holdt vil muligens bli publiseres. Dine holdninger og synspunkter om villsvin vil publiseres, men det vil være anonymisert.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil avsluttes når oppgaven blir godkjent [Juni- juli 2023]. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres. Lydopptakene fra intervjuet vil bli slettet etter oppgaven er bedømt, transkriberingen av opptakene vil kun anonymiseres. Navn og adresser har ingen nytte for meg, og vil bli slettet.

Hvorfor skal vi få lov til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra *Norges tekniske og naturvitenskapelige universitet* har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges tekniske naturvitenskapelige universitet
 - Ola Stenbrenden: 90419818 – olastenb@stud.ntnu.no (Student)
 - Jørund Aasetre: jorund.aasetre@ntnu.no (Veileder)
- Vårt personvernombud: *Thomas Helgesen* – thomas.helgesen@ntnu.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Ola Stenbrenden/Jørund Aasetre
(Forsker/veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i *intervju*
- at mine personopplysninger lagres til prosjektet er ferdig

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

